

ᐅᓂᓃᐅᓂᓂᓂ

UNIKKAUSIVUT:

Katujjiniq Unikkausittinnik

Sharing Our Stories | Transmettre nos histoires

NUNAVUT

PIGIARNINGA

<i>Unikkausivut</i> miksaanuungajut: unikkaaqtuavut tusaqtauningit pigiaqtauniku	3-4
Ilisaijnut tukimuagutaa kisuuninga	4-5
Takunaglugu agguqtuqtausimajuq 1: Iljjutiksait qaujimajjutaujunut inungnut atuqlugit tarriajutit ammalu tisamajuqtuq inuit qaujimajatuqanginnut tunngaviujut (arraagulingnut 8 - 12)	5
Takunaglugu agguqtuqtausimajuq 2: ukiuqtaqtuup inuqtingit, atuqsimajangit avatigjangalu	5-6

ILANGA 1: ILINNIARUTIT INUIT QAUJIMAJATUQANGIT TARRIJAUTIKKUT TISAMAUJUQTULLU INUIT TUNNGAVIGISUUNGIT

Inuuqatigiitsiarniq - Ikpigijaqarniq asimik, aktuaqatiqarniq ikpigusungnirlu asimik	6-7
Tunnganarniq - Inuuqatigiittiarniq matuingattiarnikkut, matuingattiarnikkut, tunngasukittinnikkut tamainnullu	7
Piliriqatigiingniq - Katujjiqatigiikkutik pilirijut atausirmut turaagarmut	7
Avatimik Kamattiarniq - Ikpigijaqattiarniq annirusungnirlu nunamik, uumajunik avatimillu	7
Pilimmaksarniq - Ajurunniiqpallianiq qunngiaqluni, unikkaarviuttaqluni, pilirilimmaksaqluni ammalu sapiqtailimainnarniq piliriinnaqluni	8
Qanuqtuurunnarniq - Qanuqtuurasuarunnarniq sunakkutaarijatit aturlugit saangniittut	8
Aajiiqatigiingniq - Aqqiksuiniq uqaqatigiingnikkut angiqatigiingnikkullu atausirmut turaarniq	8
Pijitsirniq - Pijitsirarniq ilaminullu paqqiklirniq amma/uvvalu nunalittinnik	8-9

ILANGA 2: UKIUQTAQTUUP INUQTINGIT, ATUQSIMANIKUNGIT AVATIGIJANGALLU

Inuit atuqsimajangit	10-12
Inuit piqqusinga	12-14
Ukiuqtaqtuup nunangit avatigjangillu	15-17
Asijjiutijut saanngajauliqtullu ukiuqtaqtumi	17-20

UQAUSIQTUJUT TUKINGIT

21-22

ILISARIJAUJARIALIT

23

UIGURIJAUJUT

Uigungat 1: Atuqsimajangit, aktuiningit saqqitauusimajullu ilinniariaqtunut silataanut	24-30
Uigungat 2: <i>Unikkausivut</i> qarisaujukut unikkaausiliurutit pilimmaksautit	30-36
Uigungat 3: Inuit qaujimajatuqangita tunngavingit annirijaujunut takujaksat	37
Uigungat 4: Inuit nunangata nunannuanga	38

PIGIARNINGA

Inuuqatima uqausingagut, taanna taiguusiq “unikkausivut” nalunairingmat unikkaaqtuarnimik tunniqsainirmiglu unikkaaqtuattinnik. Arraagugasaalungnut, inuit inuusinga piqqusingillu najuqtausimavut atuqlugit uqallausit. Uqausivut takuksaruingmata tukimuarillutik nunarjuatta qanuilinganinganut: unikkaaqtuat uqausiqasuat atuqtavirinik qaujimanirlauqtangitalu sivulitta, tamakkua tukimuaktittijunnarniamatalu kinguvaangujunut inungnut. Unikkaaqtuarijaujaraangamik sivuliviniqput nunanngalluunniit, unikkaaqtuarijaq uummakkannisuunguvuq.

Arraagunik amisuulanngittunik inuit unikkaaqtuungit nipailikainnalauqput. Tamanna nipainninga malikluni sukkajuujumik inuit inuusiqausingit asijjiqtaqtillugit nuutautillugit nunaliujunut nunaliralaangujunniqlutik. Taakkua ajauqtuinasulamut ullumisiutinut atuqtitaunasuklutik inuqutivut, qimaigalaglaqasimagatta isumaqsunginnimut sungiitigiarluta kisiani sivumut kajusinasualirluta. Asijjikaallaluarninganut nutaqsuutinut pijarittuujilluni uqausiksani naammaktunik saqqiigaksaq unikkaaqtuatuqattinnik qanurlu ikajuijunnarninginnut inuusivut asijjiqtaukauqtuluuqattillugit.

Saqqippallianingit tarrijausiliuqtaujut inungnut inuit miksaanut matuiqsingammat takuksaujukkut uqausitta qunngiarutimik kinguvaavut takujunnaqsillutik tusarunnaqsillutigliu sivulivinita atuqaktanginnik ullumilu inuusiriliqtattinnut. Tarrijaagat takunnaqtittijunnarmata inuusirilaqsimajangannik sivulitta pijaritujuuninganik qanurlu tikumasimalirangaatta ullumiujuq inuusiriliqtattinni katinngauliqluta nunaliujunik.

Ullumiujuq kamivininginnut atigajarutta ningiuvinita ittuvinittalu maannaujumik inuusirijaujuq takulugu (atuqlitavut), tatamikkajaput tautunnguannngittiaqtanginnik takugajaramik. Inuqutivut annaumanasuarnimik inuusiqalauqput atuqtatuarillugit *tupiit* (tupiit) ammalu *igluit* (apummik igluliangujut) maannamut uqquasautilingnik iglunik najuliqluta kappujauqtuqutunik atuqtaqaliqluta qallunaaqtitut. Asijjiqsimaliraluaqluta inuusitigtut, atuutiqainnarninginnut, piqqusirijaulauqtullu, unikkaaqtuarijaqatutik atuqsimajamingnik qaujimajaminik annirillutigtut.

Kanataup Tarrijaqtuksanik Katimajingita (NFB) *Unikkausivut: Katujjiniq Unikkaaqtuatt8nni* pigiaqtitauniku saqqiisimangmat matuiqsilluni takuksautitinnimik inuit iliqqusinginnik asijjiutisimajunullu inuusingigtut arraagut pilu-aqtut 70 aniguqtunik. Taanna *unikkausivut* pigiaqtitauniku saqqiillarktuq inuulluta asijjiqpalliajunut sungiutijunnarnittinnik.

Inuit iliqqusingigtut, ilinniarniq inullariktut tautuklutik innarminik ilaminiglu ajurippalliallutik pilimmaksaqattalaurmata. Isumajunga ullumi tamanna unikkaaqtuaniq kajusingmat atuqlutigtut tarrijaustiit, ajjiliuriqattarningannut takuksautittijunnarnianullu ilinniarsittinnik. Iluani taassumaup tarrijaagsaup *unikkausivut* atiaqatuni *igluvigaliurniq pijausuunguniga*, tukiliutillugu, unuqtunik tautuglunikisiani ilijutinik saqqiigattarmat inullariit atuqpalauqtanginnik aturiaqannngitanginigi ilinniaqtaujmagutik.

Iliqqusituqaaluvut unikkaaqtuarniq taimanngat tunngaviqalaunngimmat paip-paamut titirautinullu: uqausikkut iliqqusituqaangmat, tunniqsatqauqattaqluni iqqaumajauulluni angajuqqaanginnik kinguvaanginnut. Tamanna qaritaujamut tunngajumik unikkaaqtuarniq nipiluriuniungmat unikkaaqtaujunik nuktiqtaullutik nutaamut tuqquivingmut iqqaumajaujugalaluit naksitijaujunnaliqlutik talaviisakkut qarisaajakullu ikiaqqivivinginnut nunarjualimaamit. Tarrijaqlugit tarrijaat inuqutittinnut iqqajjutiitangujuq atuqaktaviningit inuusirmirik

uqausirijunnaliqlunigut quvianaqtuullutik. Tamakkununga inungnut inullariktut inuusiqasimangittinnut, tamakkua aktuijutiujunnarivut sivulivinita iliqqusituqavininginnut. Aktualluni tukisumallunilu inuqutitta aqqikpaktavininginnik sivulitta airaqtitut piruqtutut sanngilirtaujuunnaqpuq kinaunnittinnut, qanuimmallu ullumi makitangmangaatta sivulitta annirilauqtangit iliqqusirilaqtangit sulit atataqlutik.

Suli tikumajunnaratigtut sivulirilaqtavut qanuiliuqpanngivininginnullu tarrijaqtuqattarlutik iluaniittut taakkua *unikkausivut* katiqsuqsimajangit ammalu ikpingnaqtumik aktuaniqarluta kinguvaattinnut naalaglutigtut tarrijarlugillu ajjiliuqtaunikut kanatami tarrijaqtulirijit katimajingita katiqsuqsimajangit. Inuusirilaqtangit aturumalirlugit isumaqausiringillugit kisiani sivulirilaqtavut annirittiarlugit annaumaninginnut tikisimanittinnut takunaglutalu inuusittigtut qanuq saqqijaaqtittijunnarmangaatta ilanginnik ilinniartugilugit tarrijaustiit ilinniartugilugit.

Immaqaaluqai aturniqpaaq, taakkua *unikkausivut* katiqsuqsimajangit matuiqsiniqatunnaangilat kisianilittauq inuit inuusiqautaa makimangmatsuli, asijjiqpallialluni ullumimut piqqusiqaqatigitiit asijjiqpalliajuunnauninginnut. Tarrijaagsait iluanit atuutiqallarkput tukisumattitilluni iliqqusivirinik ullumi atuqtauluangittut asijjiqausimajulluunniit.

Atuutiqallagikkivuuqtaq, kisianili, ilisajjutiitangummata nunarjuammiunut qanuq inuit iliqqusiqasimammangaata ullumilu inuusiriliqtangit niqiqainnaqlutik nunainnarmik nunalingmiutaugaluqlutik. Taakkua *unikkausivut* katiqsuqsimajangit kajusittivut iliqqusituqattinnik ilisainikkut qunngiaqtittilluta, ammalu iliqqusittinnik uumatitillutik unikkaarijaaqatuta taissumani iliqqusittigtut kinaulaunnittinnik, ullumi kinaujutigijattinnut, sivunirmillu kinaujumanirijattinnik.

Paam Guras

Qitirmiut Piqqusiliriingita Timiqutingit

UNIKKAUSIVUT KISUUNINGA: UNIKKAAQTUAVUT TUSAQTAUNINGIT PIGIAQTAUNIKUT

Inuit taimannganialuk iliqqusiqasimangmata unikkaaqtuakkut nalunaiqsijjuti-gjaullutik atuqtavirinut unikkaarijatuqaaluullu qanuq inuit saqqisimanginnut ukpirusuutiqausinginnullu pijauvalliallutik qaujimaningit kinguvaanginnut takuksautittinnikullu unikkaarajangnikullu. Taakkua kanataup tarrijaqtuksanik katimajingita pilirivngit (NFB) qiniqsimavut tamanna kajusititaunasuarningannut atuqlugu tarriarniq.

Taakkunuuna arraagunut 70-nut, tarrijaqtuksalirijit piliriaqainnaqsimajut saqqitiriinnaqlutik mianirijaaqatutik nunarjuarmi angilaangujumik tarrijaaksanun inungnik tarrijausiliuqsimajut inungnuttauq tarrijausiliuqtaunikunik. Ullumimut atuinnautittisimajugut ungataanut 100 taakkunanani tarrijaanik aqqiksuqsimajullu inunnguat tarrijausiuqtaunikut namiruluujaq kanatami ungataanillu. Tarrijaqtuksalirijikut katiqsuqsimajangit ukiuqtaqtumut ajjiliuqtausimajut ullumi sulit angigligiaqtaunginnaqtuq, maannaujuq qulillu marruuglu tarrijaagsait sanajauvallialluqlutik.

Unikkausivut: Katujjiniq Unikkaaqtuatinni Inuit Tarrijaaksaliarijausimanikut nipiqaqtuullu tarrijaaksangit saqqiqauniku pigiaqtausimajut kanataup tarrijaqtausnik katimajingita katujjiqatiqaqlutik pilirijujunik inungnik tusaumaqatigiit aglagvianit nunaqaqqaasimajulirijit ukiuqtaqtumillu pivaliajunut kanatami, ammalu nunavuup gavamakkunginnik, ilinniaqtulirijikkut pilirivianik, ammalu ikajuqsuqtaulluta amisunut inungnut timiqutinginnullu, piqasiutillugit inuit tapiriit kanatami.

Qirliqtuulluni tarrijaaksaq *Unikkausivut: Katujjiniq Unikkaaqtuat8nnik* atuinuuvuq marruullutik katinngajuuk agguqsimajut pingasuuttaqlutik qillajukiat, iluliquaqlutik 24-nik nutaavinirmik takunnaqtaunikunillu tarrijaqtausalirijit tarrijaqaksanginni. Ikiqqivikkut, kanatamiut atuinnaqarviullutik ungataanut 60 tarrijaqaksanut upakkutik uvunga nfb.ca/Unikkausivut, ilajaunginnaqlutik tarrijaqaksangit. Tarrijaqaksait iluanit atuinnaujut qallunaatitut, uiviititut, ammalu inuktitut, agguqsimaqlutik atunit uqausiqtarjanganut agguqsimajut kanatami tisamaullutik sanajauvvanut maliksaqsimajut.

Kikkulimaanut takujaujumallaringningit piruqpallialauqtuq takuksaruqtaungmata pigiarutaani 2011-mi unuqtullariit ajauqtuullutik atuinnaqujauullutik ilinniarvingnut makkungniqsait ilikkanniqullugit. Taakkua tuqquqtausimajut iluanut qillajukiat ilisarjauumangmata iliqqusiqatiginiut aktuaninginnik ilisarutiksait atuqtaujunnaqlutik makkutunut ammalu saqqiivalliasimaliqlutik turaangajunut ilinniarutinut atuqtaullutik taakkua tarrijautiit.

Katujjiqatiqaqsimaliqtugut nunavuup gavamakkunginnik niuviraqlutik tamainnik ilinniarviit nunavuumi atuinnaqattaliqlutik taakkuninga *unikkausivut* qillajukiaqutinginnik ammattaup iluittuujut tamainnik *natsilik iskimuu* ammalu *tuktu* katiqsuqtausimajut ajjiliuqtaunikut tarrijaqaksait tarrijaqtausalirijit atuinnaquqtaungit uqausiqtaungit natsilingmiutut inuinnaqtullu, aqutigiiaullutik ilinniaqtulirijikkut pilirivvingata ilinniarutiksanginnut ikiqqivikkut sunakkuta-aqutinginnik. Taanna *unikkausivut* qillajukiangit akiqaqtitaunatik tunniqsqausimavut inuit nunaliqutinginnut ukiuqtaqtumi ammattaup inuqauqtunut qallunaat nunaliqutaqutinginnik.

Ajjiliuqsimajut tarrijaqaksait asinganut narutittijunnarmata upalauqsimanngitattinnut ammalu qimakainnaqlugu atuinnaquqtaungit qautamaat. Amisumaringnut makkuktunut namiruluuqaq kanatami, ukiuqtaqtuq nunavuup ullumi sulit uqausiuniqasuuq kikkulimaanut ukpirijaujunik, talavii-sakkut takuksaaraarjuktitaunuk ammalu isumaliaminut. Taimali taakkua atuinnaquqtaunginnut *unikkausivut* qillajukiat tarrijautingit ilisarutinginnullu tukimuaguti kanataup ilinniarvingita iluanut, niriugumajugut ilisaijiit ilinniaqtiqutiminik ilisaijunnaqsinginnut tusaumallariktitut iliqqusituqanut, atuqtausimajunut, nunarjuamut isumaqausittinnik unikkaaqtutinnillu tusaumajauqattalauqtut, ullumimut sulit atuqtaunginnaqlutik, inuqutigi-jaujunut namilimaaq kanataup ukiuqtaqtuani.

Arraagunut 100-nut aniguqsimaliqtunik, inuit inuusingit asijjillariksimavut maliktiullutik nirjutinik niqigijaminik nunalingnuuqtaullutik katiqsuqtaullutik iqqanajauqattaliqlutik inuit 9-mit 5-mut igluup iluani. Taakkua tarrijautiit aqqiksimaninaqtaut maliklutik unikkaaqtusimajunik nuutauninginnut nunalingnut atuqlugit uqausirijangit atuqsimajangillu inuit, takuksaruqtaullutik atuqtausimajut sapummirijut iliqqusituqanginnik, annirusuutinginnik qaujimajaqutinginniglu kajusiinnaqsimangmata tulerutiksanic saqqivviunginnaralauqlutik. Turaagarinasuktavut katiqsuqtaullutik tarrijaqait iluittuujuumijumik tukisiumaullugit ukiuqtaqtuup miksaanut, aqutigiillugit unikkaarutingit inuit inuusinginnik atuqsimajangit.

Taanna *unikkausivut* qillajukiangit ilisaijinullu tukimuagutinga turaagaqatuinnangittut inuunngittunut ilinniaqtinut ikajuinirmik kisianittauq tautunngualirlutik asijjiutisimajunik kajusiinnaqtigjanganullu kanataup ukiuqtaqtuani, ikajuinirararivuuq ullumi ukiuqtaqtumi inuuliqtunut tukisiumaniqsaulirlutik ajjigiingittarninginnut inuit iliqqusirijangit atuqtaqtangillu unikkausirijangillu. Ukuu tarrijautiit tamainnut ilinniaqtunut takuksautittijut quviasuutiqarnimik angijunik iliqqusituqaujunik, unikkaaqtuattinnik ammattaup avatittinnut an-naumavuisimajuq inungnut arraagugasaalungnut.

ILISAIJINUT TUKIMUAGUTAA KISUUNINGA

Katujjiqatiqaqluta inuit timiqutinginnik ammattaup qaujimajitaujunik taakkua inuit qaujimaningit isumaqautingillu qitianiittiaqullugit saqqinasuktattinni, ammalu ilinniarvingmi ilisaijiit tukimuangattiaqullugit, ilisaijinut tukimuagutimik sanajuqalaurivuuq ilisaijiit pijjutiujunik pigiarutiginlu uqalimaagaqaqlutik inuit inuusinginnut, qimaktattinni ullumiuliqtullu. Una tukimuaguti aktuanilik ilanginnut tarrijautinut iluaniittut *unikkausivut* tarrijaqaksanginnik unikkaaqaqtut aktuariktunik isumagijaksanic ukiuqtaqtumi, ilisaijinik maligaksaujumik atuinnaqarviullutik ilinniaqtinginnut uqausirijaksanginnik pilirijauunnaqtullu ilinniarutiasimmaarlutik ukiuqtaqtumut inunginnullu.

Turaagarjavut tukimuagutuluqluta ilinniarutiksanic parnautiliurasungnata, kisianili sunakkutaqaqullugit atugaksanic ilisaijinut tukisiumattiarlutik sivuniugut tarrijarjata ilisautiksanginnut tukimuariniaqtut tarrijaqtajunut unikkaarijaujunullu tarrijautimit aktuajullu uqausirijaksait iluanuungajut.

Taimali ilisautiksaunianut, ilisaijinut tukimuagutinga turaagaqaqtitaujuq marruungnut arraaguqatiginiqtunut ilinniaqtinut. Sivulliqpaq tukimuagaup iluaniittuq turaagaqaqtuq surusiuniqsanut ilinniaqtunut, akunnaani 8 ammalu 12 arraaguqaqtunut. Taanna ilagjanganat saqqiilluni isumaqausiumik inuit qaujimaninginnut, uvvaluunniit “inuit qaujimajatuqangit” atuqlutik naittunik tarrijautilianik ilinniaqtut tukisivaalliqtullugit inuqatiginiqangit iliqqusiqatiginiqangillu inuit annirijangit tukimuarisuuninginnik inuit nunalingita kanataup ukiuqtaqtuani. Pilirijaujksanic qassigalangnik ilaqarivut ilinniaqtiit ilisaiqsijunnaqullugit atuutiqarninginnut aktuaniqarninginnullu inuusinginnut inungnut inuqatigiigutauunik.

Kingulliq tukimuagutiup ilanga atuinnaqtittijuuq iluliquarniqsanik uqaqatigigutiksanic qimirrujuq ukiuqtaqtuup inuqutinginnut, atuqsimanikungit aniguqtausimajullu angijurjuat. Atuqjausimaninga taakkua ilisautiit, uqausiujksait apiqqutingillu tarrijaqtajujksaillu iluaniittut turaagaqaqajauullutik makusiliqtunut ilinniaqtinut 12-nik arraaguliit ungataanullu. Arraaguqaqtut tamaani niruaqtausimajut pillugu ilangit tarrijautiit takuksautittingmata iliqqusiujuq surusiuluqtaunut kanngunarjaujunik. Aksuruqlutik atuqjuvut ilisaijiit tarrijaqqaqaqtarlutik sivuniugut ilinniaqtiminik tarrijaqtittilaunginnirmik aktuaniqarninga naammagunnarnialu nalunairasuglugu ilinniaqtingita tautugunnaringinnut.

Uqausilirijutimik marruukkanniiglu uigusimajut ilajausimajut taassumunga ilisaijunut tukimuagutimut ikajuijksat ilinniaqtinginnut qaujivaalliqtullugit ukiuqtaqtumik ammattaup qarisaajakut unikkaaqtuarusiuliqtunik. Taanna uigunga 1 unikkausiqtaqtuq iluliquaqtumik aullaqtitaullutik ilinniariaqat-taqtuviniirnik kanatami, ukiuqtaqtuq ammalu atuqsimajangit timiujut qallunaannuqsiinasuklutik.

Uigunga 2 takuksautittivuuq qarisaujukkut unikkaaqtuarusiujuunik pilimmak-sarutiulluni ilinniaqtinut pigiarumajut tarrijautiliurlutik unikkaarasuglutik inuusirijamingnik unikkaarijaminglu tarrijautikkut. Ilaqaqtuq nunanngua-mik taiguusilik “inuit nunangat” nalunairisimalluni agguqsimajunut tisama-nut inuqarviujunut kanatami, piqasiujjauniku takuqullugit qanutigi aktuani-qarmangaata inuit kanatami.

Taimali taanna ilisaijinut tukimuaguti kiglisiniasimagaluaqłuni ilinniar-viup iluanut uqaqatiqarnimut ammalu tarrijaqtaujumut qimirrangnirnut, taakkuattaup tarrijautiit anginiqsanut uqausirijaksaujunut turaangagivut aktuaniqsaujut takujumajanginnut ilinniarutigijumajanginnullu pijutiqaqtut inuqutinginnut kanatami ammattaup maliglulit quttingniata ilisarutinginnut.

TAKUNALLUGU AGGUQTUQTAUSIMAJUQ 1: ILIJUTIKSAIT QAUJIMAJUTAUJUNUT INUNGNUT ATUQŁUGIT TARRIJAUTIT AMMALU TISAMAUJUQTUQ INUIT QAUJIMAJATUQANGINNUT TUNNGAVIUJUT (ARRAAGULINGNUT 8 - 12)

Sivulliqpaaq ilangat taassumaup *unikkausivut* ilisaijinut tukimuagutaa turaagaqaqtitavuuq ilinniaqtiqaqtunut arraaguqaqtunik 8-nik, takujaksauti-taullutik tisamaujuqtut tarrijautiit naittuutiullutik takuksaruijut inuit unik-kaaqtuaqutinginnik.

Taakkua unikkaaqtuat unikkaarijagajulauqsimajut surusirnut ikajuutik-saullutik inuuqanniarnimut aturiaqaqtanginnullu inuuqatiminut ilag-jautillugit nunaliralaamut. Unikkaaqtuat saqqiigajukut maliqjuajunik unikkaarijaqaqlutik takuksarusuunik maliktuqanngitillugu immikkut inuit isumaliurijaraangamik.

Unuqtut tarrijautiit tavnani ajiinganik atuaqsimajut. Taakkua tisamaujuqtut tarrijautiit atuniingajumut annirijajumut tunngavingmut inungnut aktuallu-ni unikkaarijajut uvani *tukimuagutiit tunngaviujut inuit qaujimajatuqangit*, titiraqtausimajuq nunavuuq gavamakkinginnut uigujaunasungnianut inuit qaujimajangit iliqqusingillu qautamaaqsiutinut ilijauvallianinganut. Ilin-niarutinut piliriaksamik uiguisimajut atunit tarrijaqtajuksanut ilinniaqtiit tukisivaalliqlulugit tukigijangannik inuuqatigiinut annirijajumut saqqi-taujuq tarrijaqtangannik.

TAKUNAGLUGU AGGUQTUQTAUSIMAJUQ 2: UKIUQTAQTUUP INUQTINGIT, ATUQSIMAJANGIT AVATIGIJANGALU

Kingullia ilagijangat taassumaup *unikkausivut* ilisaijinut tukimuagutaa turaagaqaqtitavuuq ilinniaqtiqaqtunut arraaguqaqtunik 13 ungataanut, ammalu iluliqarniqsajumik qimirruiniqaqtumillu inuit iliqqusingannik inu-singinniglu kanataup ukiuqtaqtuni ilaqaqluni. Ukonunga tisamaujunut ag-quqtuqtausimavut:

- Inuit atuqsimajatuqangit
- Inuit iliqqusituqangit
- Nunangita iliqqusingit avatianillu isumagjarialiit
- Asijjuitisimajut saanngajarialingillu ukiuqtaqtumi

Tukimuagutimik, atunit isumaliurutiit qimirrujausimajut aqqiksuqsimaniqaqlutik imaittumik:

- 1 Ilinniaqtitauusuaqtut qaujisaqtauningit
  - Naittumik unikkaaqaqtut isumaliurutaumut ammalu aktuani-garniata inuit inuusinginnut.
- 2 Ilinniaqtitauusuaqtut ukua
  - Agguqsimania saqqiisimavuuq atulaanik ilitaujuksanut ta-kuksaruqtaujumajut agguqsimajunut. Taakkua agguqsimajut atuqtaujunnaraluaqlutik ajiigiingittunut ilisautinut, uqausiusimajut ilisarutiujunut saqqinnasukut turaagaqaqtitaullutik ilijausimangmata iluaniittunut tarrijautiup tukimuagutikkut tarrijaqaksaujunullu.
- 3 Nakinngaarninga iluliriniaqtanganullu tukisiumajjutiit
  - Tavnani avittuqsimaninganiittuq nalunaijaqsimaniqsavut ilinni-arutiksats avittuqsimaningita tunngavinginni Sanajausimaniqaqtuq ilisaijiit qaujimaningit angigligiaqtaunasuklutik tunngaviqarun-naqullugu tukisiumanirmik inuit iliqqusinginnik avatinginniglu tunngaviliuqtaujuksait ilisautinginnut turaagaqaqtumik ilin-niaqtinginnut.
- 4 Inuit tauttungit
  - Inuit tauttugaqagajukut unuqtunut uqausiujujut iluagut tukimuagutiup ilinniarutinginnut (suurlu iliqqusingit, avatingit, silangat inuqutingitalu inuusinginnik asijjuitjut) ajiunngittul-laringmik atuqtausimajunut ukiuqtaqtuup silataani inuusiqaq-tunut ukiuqtaqtumillu nalurujuktunut. Inuit qaujimanituqarijangit ajiigiingittut ammalu ikpigilugu aktuaniqaqsimania asijjisiman-ingillu uqausirijajut immikkut isumaliurusinginnik aktuusuq ajiigiingittuqatut atunit. Agguqsimania pigiarutimik saqqi-isimavuuq qanuq atulaangujut isumaliurutausuungungmangaangi-ta maliklugit inuit isumaliurusingit.
- 5 Turaangajut taakkununga tarrijaaksaujut
  - Avittuqsimaninga tavnani uqausiqaqsimajuq ilainnanginnik takujaksanik iluagut *unikkausivut* tarrijaqaksanginnut (qillajukiat ammaluunniit ikiaqqivikkut uvani nfb.ca/unikkasivut) takuksautit-tilaangujut ilinniaqtaujuksamik atunit ilinniarutiujunut. Aktuaningit tarrijautiit ilulirijangillu ilinniaqtaujuksait naammagasugijavut ungataanullu unikkaariaqaratik aktuaniqarnianut tukimuagutimi. Ilisaijiit isumaqsurlutik ungataanut uqausiqarunnaqtut tarrija-uqtaujuup iluini immikkut aktuaniullutik tarrijaqtaminut uqausi-qautigijumajaminullu ilinniaqtinginnut iluaniittunuk..
- 6 Tukimuagutiit/Saniqquvviqangittut apiqquitiit
  - Apiqquttiliangusimajut uvani agguqsimajumik pigiarutittivavut uqausiqarutinut tarrijaqtaujumut aajjirutaullutik, ilinniaqtingit aktualiqullugit isumaliurutingannut.

7 Tarrijautikkut uqalimaarutinut aturasuktavut

- Tarrijaqattaqtavut sanngijumik aktuusuunguvuq tautunnguarusittinnut nunarjuamik sanallugit isumaqarnivut, atuqpaktavut qanuqtuuruttigullu. Agguqsimanijuuq saqqittisimajut apiqqutinik ilinniaqtinut tukisitittinasuaqtunik qimirrorunagutillu iliqqucinginnut, pilirininginnut aktuiniqarninginnullu uqausiujut iluani *unikkausivut* tarrijagaksanginnut.

8 atuqujausimajut ilinniaqtinut piliriaksait

- Atunit agguqsimajumut, nalunaiqsimajunik pilirijaujusunik titiraisiqasimajugut tukimuarijuit ilinniaqtinut ilisautinut taakkualu ilinniaqtiit ilitaksangit nalliqaqsimaqullugit ilitaksaliangujunut.

9 atuqujausimajut ungataujjisimajut (ilinniarviup silataani) piliriaksait

- Agguqsimania ilaqaqasiujijuuq qaujisarialinginnik titiraisirijarialinginnillu ilinniaqtiit ungavariaqullugu ilinniarviup silataanut ilitaksarijangit. Taakkua piliriaksait turaangajunnaqtut ilinniaqtinut atuniingajukkat katinngalutigliunniit akitturatilutik silataani ilinniarviup nunaligijanganilluunniit.

10 atuqujausimajut uqalimaqtaujunnaqtuq asingit

- Avittuqsimaninga tavvani atuqujisimavuuq qassigalangnik uqausiqtuluanngittunik uqalimaaganik ikiaqqivikkullu upagaksaujunik atuqtaugutik ilinniarutiukkannirunnaqtut ukiuqtaqtuup miksaanut ammalu tukiliutillaringnik saqqiijutaujunnarillutik aktuajut agguqsimajunut ilinniarutinut.

ILANGA 1: ILINNIAQTIT INUIT QAUJIMAJATUQANGIT TARRIJAUTIKKUT TISAMAUJUQTULLU INUIT TUNNGAVIGISUUNGIT

Inuit inuuqatigiiktillugit, qaujimajauningit atuqsimaningillu innatuqatta sivulirilaqtattalu ullumimut aksualuk pimmarigijaungmata. Ullumi, utirvigisuvut ilisarutiviniujut inungnut atuqsimajaujut sivulittinnut taiguqutitugit “inuit qaujimajarijangit” ammaluunniit “Inuit Qaujimajatuqangit” (qallunaatituaunganinga imallingajuq “inungnut qaujimajaujutuqaaluit sivulittinnut”).

Inuit iliqqusituqarmigut titiraisiqalaunngimmata tukisiumajjutinik titiraqpangnatik, arraagugasaalungnullu inuit qaujimanillaringit angunasuutiit, nirjusirijusit, inuuqatilirijusit tarninullu unikkaaqtuakktut unikkaaqtallutik tuquqtausuut kinguvaattinnut taimannganialuk. Taimali tamanna qaujimajatuqangit aniguqsimajattinnik saqqisimagaqullugit, quaqtit iliqqusiqanngimmat asijirunnangittutit. Inuit qaujimanirijangit asijiqtainnaujaqput maliklutik avatiata saqqititanginnut.

Asingititullu iliqqusiqaqatigiiktut saniagut qaujimanirijangit tauvanituinnaaluk isumagijaujusanut tunnganani, inuit aviktuiqattangimmata qaujimanirijamingnik nunarjuaminik tamakkunangit atullarisurijamingnik. Inuit qaujimanituqaa qaujimajaujullu qarasaup aulaningigut, ammattauq ikpigijausimalluni uigujaunginnariaqarningannik qautamaaq inuusirijattinnut sanngiktirasuglugit aktuaningit inuit ammalu nunaqtigijanga, sivulirinasugluta inuuqatigiiktut sannginirijanginnik annirijangagut, ammalu piviqatillutitugit inuit sanarrutinik tukimuariutiniglu turaagaqautigijaulutik ikajuijunaqullugit inuusiqattiamirmut kajusittiaqtumiglu inuusiqarnimut.

Taimanngalimaaq saanngajaqqasuungumata piqusuarijaqarasuktuni qaujimajatuqatigut inuusiqausimik piluqatug inuusiq asijjiinnaqtillugu ammalu tunngaviqarunniitillugit iliqqusituqattinnut. Taimali inuit qaujimanirijanga asijjiinnarunnaqsimagaluaqtillugu nutaanut saqqititunut, pijarittuujjausimavuuq sukkajummaringmik asijjiqtillugit inuusirijaujut atuqtaujullu ukiuqtaqtumi.

Qaujimanirijangit nirjutiit najuqaktanginnik sikuullu iliqqucinginnut anaamatittisimajut inungnik angunasuktinik taimannganialuk aqqigiarutaujariaqalirivuuq sikunga iliqqusiqsutiarunniitillugit. Atuqtaujutuqaaluit sivulittinnut inuusiqausimut ilagiitiamirmullu atuqtaujutuqaait inugianngittunut ilagiinut nunamiittunut ullumiujuq saattijariaqaqsimangmata inuqatigiinut nunaliup iluani nunaliqpaujauniasanillu.

Arraaguani 1998, nunavuuq gavmaksangit piliriqatigalauqput inuit innatunngannik nalunaiqsinasuktut tunngaviksaujunik inungnut annirijaujut ikajuijunaqtut tukimuariutik ullumi inugijaujunut ullumi inuusiriliqtanginnut. Titiraqtaulauqsimajut, ullumi qaujimajaujut imanna *tukimuagutiit tunngaviksait inuit qaujimajatuqangianngaaqtut*, unikkaarijaqaput tisamaujuqtunik atuqtaujunnaqtunik inuusiqattiamirmut atuqtaujutuqaaluit iliqqucingitugit inuit.

Sanajautillugit titiraqtauniagut, nirugijaqalauqput taakkua tisamaujuqtut tunngaviksait inuit annirijangit atuqtaujunnarilutik nutaangujunut iluannigilurutinullu saanngajutaulutik aqqigutinik takuksarinasuktillugit inuillu iliqqusirijangit ullumiujuq kajusiinnarunnaqullugit.

Iliqqusirinasuktugit ilinniaqtiit matuiqsijutaanut inuit iliqqusirijanginnut ammalu inuit qaujimajatuqangita tunngavigijangit, saqqisimajugut ajiigingittunik piliriaksaujunik aktuajut tarrijagaksanut iluaniittut taassumaup *unikkausivut* katiqusuganginnik. Atunit taakkua piliriaksait allirmiittut saajutiksait ilinniaqtinut ajiigingitanganut tunngaviumut takuksaujukullu iluliquatititijutillutik tunngaviumik tarrijaqtanganut.

Aturumigijauvuq taakkua ilinniaqtiit tarrijaqtillugit atunit tarrijaqujausimajunik, uqausirilugit ilulirijangit qanurlu saqqinasuarningit tunngavinginnik inuit qaujimajatuqangita, ammalu piliriaksait atuarlugit tukisivaallirunnaqullugit atuutiqarniata inuit qaujimajatuqangita iluagut atuqsimaningita inuusirijanginnullu. Taakkua tisamajuqtut tunngavigijaujut inuit qaujimajatuqanginnit saqqisimajuugaluaq, kisanili atuutiqallaringmata inuuqatigiigasuarnimut kinatuinnattiamut iliqqusiqaraluarutik ajiigingitangannik. (takulugu uigunga 3: inuit qaujimajatuqangita tunngavingit takuksaujukktut)

TUNNGAVINGA 1: INUUQATIGIITARNIQ - IKPIGIIAQARNIQ ASIMIK, AKTUAQATIQARNIQ IKPIGUSUNGNIRLU ASIMINIK

Taanna tunngaviumuq saqqiisimanasuktug isumausirmik asitta isumagijangit isumaliurningillu ikpiginasugiaqarnimik inuuqatigiigivigijavullu iliqqusiqarvigijaaqaguttigut immikkut ikpigijaujunarutinut.

Tarrijaqtuksalirijit Tarrijautaa: *Lumaaq: An Eskimo Legend*, Co Hoedman, 1975, 7 min 55 s

Tarrijagaq una saqqiinasuaqtug suraksimaliqtillugu ikpigijaaqtiamniq ikpigusuutiqarnimiglu ilagijaminik inuit ilagiit unikkaarijaullutik anaanngata pinirluaninganut tautunngittuqutaanut irnianut. Taassumaup unikkaap saqqininasuaqtanga (suurluli tarrijagaup takuksaruqtangit) ilangagut piunngittunik takuksaruilluni, ammalu uqaquujulluni kinatuinnarmut ilijaaqarutta ikpigijaaqtiamngikkut inuuqatittinnut, taakkua utirijammata akigijaaqtunngittaraangamik tijjallaklutik.

Ilinniaqtinut Piliriaksaq: ikpigijaqarniq aktuaniqausittinnut sanngijumik takuksaruisuuq inuusittinni. Ilinniaqtitit isumaqulugit atausirmik atuqsimajanganik pinasuarusiuqumik asiminit ikpigusurnirmik saqqiiumik ammalu pinasuarusinganittauq naukkut ikpigijaqattialaunngimmanngaangita. Qanurli ajiingnitanganik saqqiigajaqpa ikpigijaqarniqsaulaurutik? Ilinniaqtiit titraququlugit uqausikkulluunniit unikkaarijaqarlutik tamainnik ikpigusungnianik ikpigijaqannginnianullu asiminit qanurli saqqilauqtut ajiigigajangimmangaagit ikpigusungniqattialaurutik.

TUNNGAVINGA 2. TUNNGANARNIQ - INUUQATIGIITTIARNIQ MATUIRUTAA MATUINGATTIARNIKKUT, TUNNGASUKTIT-TINIKKUT TAMAINNULLU

Una tunngaviuggujuq ajaurijuq asittinnik inuuqatittinnik ikpigusungniqarnimik ajiunngijutinginniglu ajiqanngikkaluarutik uvattinnik.

Tarrijaqtuksalirijit Tarrijautaa: *The Owl Who Married a Goose: An Eskimo Legend*, Caroline Leaf, 1974, 7 min 38 s

Tarrijautimi, ukpigjuaq kangurlu piugiigattautiliqpuuk nagliktuliqlutik timimigut ajiigiingittullariugaluqlutik. Taimali kanguup ivajangit aningmata, ukpigjuaq ilittariaqaliqluni ajiqanngijutaanik sungiutinasuktiluglu katinngajut inuusirijangannut. Una unikkaaqtuq saqqiillarikuq saanngajarialingnik ajiunnginnivut ilisarinasuklugit ammalu iliqqusirinnigittattinnik aturasuliraan-gatta inuusittinni.

Ilinniaqtinut Piliriaksaq: ilinniaqtisi katiqsurlugit ununngittunut uqausiaqatillugit qanuq tamainnik ilautittijunnarninginnut qanullu tamanna aktuiniqasuungmanga inuuqatigiit piliriqatigiitkullugit. Aturlugit tukiliuj-jausimajut tarrijautimik, ilinniaqtitit uqatigiitkullugit qanuq ikpigijaqal-aurninginnut ajiqannginnirmik nalunaiqsiviutillugit, qanurli inuuqatittinnik tunngasaikkannirunnarmangaatta ilagijautinnasuglugillu nunalittinni.

Ilinniaqtitit titrausiqatillugit tallimanut tukiliutiksanginnik ilinniarvissinni ujjiirisimajangit ilinniaqtuqatingita ajiigiinginnirijangit suurlu ukpiningit, iliqqusingit, ammalu timingagut pijunnarningit qanurli tunngasuktitaulutik iniaqatitaulutigli.

TUNNGAVINGA 3. PILIRIQATIGIINGNIQ - KATUJJIQATIGIIKLUTIK PILIRIJUT AT AUSIRMUT TURAAGARMUT

Una tunngaviliangujuq takuksaruijuq pijariaqatuninik inungnut tukisiumanir-mik asitta uqaujjiqsuijutinginnik isumaqausinginniglu piliriliraangatta iluanngili-urutumik. Atuqujisimajuq piliriqatigiingnirmik aqqiksuitilluta tamainnut tur-aarniaqtunik aqqigutunik atausituannungittumut.

Tarrijaqtuksalirijit Tarrijautaa: *Nunavut Animation Lab: Lumaajuuq*, Alethea Arnaquq-Baril, 2010, 7 min 36 s

Una tarrijaut qimirrujuq qanuittuuninginnit ilagiingujut piliriqatigiiklutik am-mattauq akiraqtuutiqaqatlutik. Anguti, najanga ammalu qaqsauq katujjillu-tik tautunngijutaanik siqumittillutik anaanangata takuksaruqsimajangan-nik. Asuilaak tautulirami, angutingat anaanaminiq akinialiqpuq qilalugarmut amujautitlugu tariup iqqanganut. Unikkaaq *lumaajuuq* takuksaruijuq akin-iajanngita inuit, paqqittianngitillugit katujjiqatigiingnikkut isumagijunni-iqsinnikkut sangutitaksauluni.

Ilinniaqtinut Piliriaksaq: inuit unikkaaqtuatuqangit sanngijumik ma-liqujaujutimik atatittigajuktut iluagut unikkaaqtangata. Ilinniaqtitit ka-tiqsurlugit inukinniqsaujunut katujjilutik saqqititillutik takunnagaksamik naittumik saqqitittijumik nagliktuunirmik katujjillutik pilirijut piuniqarvin-ganik ammaluunniit akiraqtuutitillugit qanuq tamanna suraijunnarmangaat katujjiqatigiigasuktunik. Atunit katinngajut immaqaa ikarraup nappanganik piviqatillugit titraqtauninganut pilimmaksagalaagutimiglu saqqitaulaun-ginninganik ilinniaqtuqatiminut. Takuksautitilluqatillugit atuni katinngajut, ilinniaqtitit uqatigiitkullugit katujjinirijanga pijariiqsinasuklutik qanuili-n-gajariqarninganut.

TUNNGAVINGA 4. AVATIMIK KAMATTIARNIQ - IKPIGIIQATTIARNIQ ANNIRUSUNGNIRLU NUNAMIK, UUMAJUNIK AVATIMILLU

Una tunngaviliangujuq uqaujjiujuq inungnik annirusuqattaqujilluni avatigi-jattinnik salumatittiarlugu ikpigilugillu uumajuit asilimaangillu tarniujuullu najuqtut nunattinnik asigijangillu. Taimanna kisiani ikpigijaqattiarluta avatit-tinnik kajusiinnarunnaqtippavut qautamaaq inuusirijattigut.

Tarrijaqtuksalirijit Tarrijautaa: *Nunavut Animation Lab: I Am But a Little Woman*, Gyu Oh, 2010, 4 min 39 s

Una tarrijaut unikkaausiqaqtuq aktuaninginnik ilulikuluujaqaqtumik akunni-agut inuit nunarjuamiittullu aqqtigillugu iliqqusituqanga inuit miqsurnirmut. Tarrijaqtautillugu, pijariqsillutik akinnarmut ilijaksamik ajiingnuaqauqluni inungnik, nirjutinik silainnarmillu, ammalu kigliqarutausuut isuqsitilugit su-lijumik atuqtangit inuusirmini isumannguaqsimajanganiglu.

Ilinniaqtinut Piliriaksaq: ilinniarvissinni sanatitillutit akinnarmi nivinn-gagaksamik takuksautittijuuq ilinniaqtiit aktuaniqarninginnut avatigija-minut. Atunit ilinniaqti atausirmik titraujarluni akinnarmut nivinnagutimut iliniaqtaminik, unikkaarilugu ilinniaqtuqatiminut qanuimmat niruaqsimgan-gaagu qanurli aktuaniqarmangaat inuusianut.

Taimali atuni ilinniaqtitit unikkaarijaqaqsimalirutik sanajavinirminut, ta-mainnik katiqsurlugit aqqiksulirugit nivinnarutiksangannut angiqatigi-gutaujumut tunngaviksanganut. Maliglugit arraagungit pilirijunnarningillu ilinniaqtitit, taanna piliriniq kamagijaujunnarivuuq miqsugakkut aturlutit angijjuqtaujaksamik taqsaqaurulujaqtuninik miqsuqtaulutik nipititaulutigli-unnit paippaamut, ilinniaqtitit amiarikataglutik paippaanik inunngualia-minik titrautinut taqsalingnut amiarutinulluunniit.

TUNNGAVINGA 5. PILIMMAKSARNIQ - AJURUNNIQPALLIANIQ QUNNGIAQLUNI, UNIKKAARVIUTTAQLUNI, PILIRILIMMAKSAQLUNI AMMALU SAPIQTALIMAINNARNIQ PILIRIINNAQLUNI

Una tunngaviliangujuq ajauqtuivuuq inungnik ilinniaqujillutik pilimajarialinginnik tautuqattaqlutik pilirijunnarninginnut asingit inuuqatigijangit. Taimali pilirinasugluta pijariirunnaillijaraangatta takuksarunnaangikkunilu, uqaujijqsuqtuqattalauqtugut uuktukkannirit pilimmattiarumaguviit.

Tarrijaqtuksalirijit Tarrijautaa: *Nunavut Animation Lab: Qalupalik*, Ame Papatzie, 2010, 5 min 34 s

Uvani naittumik tarrijautimit qalupalik, unuqtinik nutaaqsulunigit aturiaqatqangit angutiup pillugu naalanginninganut angajuqqaaminut inatuqaminullu saataqaqluni taassuminga qalupalikmut. Anguti tigisijunnaqsilauqpuq pilirijunnannimmik pijaritullutik ilinniarutaujut inuusingannut atuutiqallariktunik saqqiviuulluni.

Ilinniaqtinut Piliriaksaq: ilinniaqtitit agguqtullugit marruuttarlugit. Iluani ilisarutigijavit ilinniaqtiit atuni amiqqaqatrlutik ilinniaqtittilutik ajungitaminik aipparijaminut. Inngiusiujunnaqtuq, makittarnut silairrutit, pinguariniq, ammaluunniit mumirusiq. Ilinniaqtittinasulirutik ilinniaqtititit aipparminut, unikkaaqtilugit qanuq ilinniaqtitaunnirmangaaminik. Kinguniagut takuksautittilutik saanginnik ilinniaqtuqatqangita pilimmalisaaqtani takuksarulluniuk.

TUNNGAVINGA 6. QANUQTUURUNNARNIQ - QANUQTUURASUARUNNANNIQ SUNAKKUTAARIJATIT ATURLUGIT SAANGNIITTUT

Una tunngaviliangujuq ajauriujq uvattinnik taimanngalimaaq qanuqtuurasuaqattarnirmik sunakkutaattinniglu aturasugluta inuusittinni iluanngiluruttinnullu aqqiksuitinik qiniinnaularluta.

Tarrijaqtuksalirijit Tarrijautaa: *The Owl and the Lemming: An Eskimo Legend*, Co Hoedeman, 1971, 5 min 59 s

Iluagut tarrijautiralaap, ukpigjuaq niqksaqsuqpuq piararminut asuilaak aqqusaaqsilluni sinnariktumik avinngarmik. Taimali angujaqaluarami ukpigjuarmut, taanna avinngaq sapiliqtallittiaqluni niqksalarijaunirmint asuilaak silairrijautikkut ukpigjuaq upimaliqtikkamiuk qimaksijunnaqsilluni. Taassumaup ilisautinga unikkaaqtuap ilaannikkut niqsuirjuarniq qanuqturinasuarnirlu aturuviqit pijarituqquuiqqaujuniq qimaruijunnarivutit.

Ilinniaqtinut Piliriaksaq: atunit ilinniaqtitit isumaqsurlutik imikkut qanuqtuutillugit unikkaarutiminik taurataqtaminik ukpigjuaq avinngarlu uqallanngittiarlutik titraqaanngillutiglu. Taakkua ilinniaqtitit uqalimaagaliurunaqtut, takuksautittilutik unikkaap ilulinginnik, asiagulluunniit saqqiijjutijunnaqtanginnut unikkaaqtuamut ilisautigijanginnullu aturlugit sunatuinnat nani-

jaksaujut ilinniarvigijangannit. Piliriniq taanna ajauqtuuiqujinasuqtuq ilinniaqtitit immikkut isumaliurasukpaglutik maliujautuinnangittukkut isumaliurunnarningit immikkullu ajungninnirijangit aturunnaqsilunigit.

TUNNGAVINGA 7. AAJIIQATIGIINGNIQ - ISUMALIURUTIQARNIQ UQAQATIGIINGNIKKUT ANGIQATIGIINGNIKKULLU ATASIRMUT TURAARNIQ

Una tunngaviliangujuq aksuaruaqatqut qiniriaqarnittinnik asitta isumagijanginnik ikpiginasuttiarlugillu uqausirijangit. Katujjiqatigigluta pilirijariaqatqut qinirlutigit aqqigutiksait, iluanngilurutiit aqqigiarlugit ammalu piliririnisuvut piusivaallirasuinnaujarlugu.

Tarrijaqtuksalirijit Tarrijautaa: *Nunavut Animation Lab: The Bear Facts*, Jonathan Wright, 2010, 3 min 58 s

Una suurulu uqammik kingmiaqluni unikkaaqtitut takuksaruijuq tikirngautingita tariurjuap akianirmiutait ukiuqtaqtumut. Silairrijausimaluamut pijumalialua qallunnaat “naniisijumaluarninginnut” innuktausimajurungmit nunamik najuqtausimajumik, tarrijausiuqti ajungninnasugiluumut silatuniqsanik annamalimajunik apiqsurnani ilitaksarijani saniqqukunigit qaujimavagiiqtutit immikkut pinirlugutiqaliqluni ukiuqtaqtuup takuksaruqpaqtanginnut ulurianarunnaqtualuit.

Ilinniaqtinut Piliriaksaq: inuilli iliqqusillaringani, tivviaqtautit atuqtaugajukput uqausirijarningittunut unikkaarijaqatqutik nalunairutigijauulluni. Taimanna iliqqusiq aturlugu maliglutit tarrijautiup uqausiqausianik ilinniaqtitit uqausiqatqinnasuglugit iliqqusiqatqigiiingittut takujariuqtillugit gavamakullu tikinnia kanataup ukiuqtaqtuanut.

Aguqturlungit marruulingalutik: umiarjuarmiutaviniit maatin vurupisaup sivulliqpaamik iqalungnut tikinninga ukiuqtuqtumut (1576) ammalu inungnut najuqtuviniit nunanginnik. Ikarralluamik atunit qaujisauqlugit piliriniaqtanginnut: kisunik niqiqarniviningit, uqausiqtangit, annuraaqausiviningit, nunarjuaq qanuittuunasuginingit. Qaujisaarijariutik, aturlugit qaujijjutaujut taakkua ilinniaqtitit takuksautinnasuglugit tissinaqtumik isumaliamigut apuriuqatigikillugit qallunaat inuilli.

TUNNGAVINGA 8. PIJITSIRNIQ - PIJITSIRARNIQ ILAMINULLU PAQIKILIRNIQ AMMA/UVALU NUNALITTINNIK

Una tunngaviliangujuq ajaurinasuqtuq inungnik ikajurasuqattaqullugit inuuqatigit ikajuqtaujarialiit. Annimaqtuulluni ikajuqattaqluni nunalingmiuqatigijaminik, inuusinginnik ikajuijunaqtugut inuuqatittinnik, imminiglu ikajuqasiutiluta.

Tarrijaqtuksalirijit Tarrijautaa: *The Owl and the Raven: An Eskimo Legend*, Co Hoedeman, 1973, 7 min

Una tarrijaut unuqtunik tukiliujjisimavuuq qanuq inuit annirijaqarniginnut tunisqattarnirmi asiminik ilaminullu piqannarijaminullu. Iluani saumingnut pinguaqtaujumut taakkununga ukpigjuap tulugaullu, taanna tulugaq nattiqtaminik aittuilluni pirililiqtunut ukpigjuap iglunganut. Taanna ukpigjuaq qujaarami nutaanik kammiuqluniuk tulugaq amiarittiarninganut. Taimali tunniqsautiit piqatqunut inullaringnut iliqqusittiavauninginnik isumagijaulauqtut, kisanilli taanna tarrijauti takuksautittivuuq isuqarunnarningata tunniqsainiujjuq.

Ilinniaqtinut Piliriaksaq: taakkua ilinniaqtitit isumaksaqsuqtillugit qanurli niqqaqtittigajarninginnut ilaminut nunaligijaminullu. Atunit ilinniaqti titiraqtillugu piuniujunik iliqqusirnik atuqtaujunnaqtut asinginnut ikajuutiujunnaqtutik. Qanuittunik pijunnarniqaqpat atuqtaujunnaqtunik asiminut? Kinakkunnik qaujimajaqaqpat ikajuqtaujarialingnik?

Ilinniaqtitit nalunaiqsilluaqtut turaagarmik tallimanik nalunaiqsimajuqtaqarlutik nunalianut ikajuutiujunnaqtut taqqiujumut, titiraqpallialugit paippaatigut tunijjaulaarluni ilisaijingannut. Taqqiq aniguruni, taanna titiralaugtanga utiqitauluni ilinniaqtijumut isumaliulirlutik aturumalauqtangit tamainnik pilirilaurmangaagit qanuiliulaunngimmangaangillunniit.

ILANGA 2: UKIUQTAQTUUP INUQTINGIT, ATUQSIMANIKUNGIT AVATIGIJANGALLU

INUIT ATUQSIMAJANGIT

Qimirrujauninga Isumaliuriniujuup

Inuujut pisimakkirmata tukisimanillaringmik uittiarualungnit atuqsimajanginnik iqqaumajaqattiaqutik ukiuqtaqtumi annaumanasuarutiminut. Sivulingit utimut takullugit sivulliqpaanguqatausimangmata inuit ukiuqtaqtuanik kanataup tauvanngaaramik alaaskamit. Taimannaganit, inuit uumajuqarniliimaanginnut najuutisimaliqput ukiuqtaqtuup nunaqutinginnik, atuqlugit nunamiingaaqtut tariurmillu saqqiillutik sungiutisimallarikitunik inuusiqausingillu pituinnaungikillutik.

Tamanna inuit inuusinga atuqtaangillu asijjiqtummariulaurmata tikiqattaliqtillugit avvanngiaqtiit umiarjuakkut aqquktisamiglu qiniqtiit ukiuqtaqtukkuuqattaliqtillugit. Tamakkua aktuuluaaalunngittut inuusirijangannik tikiqutugu arraagungit 1800 isuqpasingit, taikannaganit kingulliqaapat 100 arraaguit angijullaringmik ilaannillu suraillariktumik aktuiniqaqpaklutik timingit qanimmasiqtaaqutik, inuusituqangit annaumanasuaruq asijjiqutuni, inuusiqausingitalu qanuinngittiarningita. Inuit ullumi aksuruqattaqutik inuusiminik aulattijunnaqsiliqput inuit ilauqataujariaqaliqutik atuqlugit nuna-taarutiit aajirutauningitigut gavamaknullu aulajjusiriliqtangit, tamanna inuusiriminik aulattijunnarningit utiqtitaujunnaqsiliqutik nunaliujunik.

Ilitaksat Takusarurasuktut

Iluani ilinniarutiup uuma, ilinniaqtitit qimirruiniaqtut ukuninga:

- Qanutigi Inuit ukiuqtaqtumiutausimaniriliqtangit
- Ajjigiingittunik tauttugaqarningit inuit ammalu ittarnisalirijit atuqsimaniraqtanginnillu uittiaru;
- Asijjiqtarutit inuit inuqutinginnik inugiangninginnillu silataanit isiqtitauliqtillugit sunalimaat.

Nakinngaarninga kisumullu aktuaniqarnianut tukisijjutiit

Inuit uqausiqasuut pigiarvinivininginnik uattiarualuk kisulimaat kigiqaratik ukiuqtaqtuq najuqtaulluni inukpasugjungnut qallunaallu nalujanginnut uumajurnut. Taissumani kigiqalalaunngimmata uumajut inuillu, uqaqatigiunnaqutik timiminiglu kipuqtirijunnaqutik. Ullumimut, inuit suliatallariktut nunaminut ilulirijanginnillu.

Ittarnisalirijinut, unikkaariasuut ukiuqtaqtuup innuktaulirninganik taikanngat alaaskaup sigjanginni. Isumaqaqutik immaqaa 8000 arraagut aniguqsimaliqtunik, inugiangittut katinngauqutik saipiurijauq nunanginnik takusarurniraqutik ikaaqtutik alaaskamut akunnaagut ikirasangata piuring nunataaqutuliqtutik iqalugasungnaqtunik angunasungnaqtunillu sigjaqpasiagut alaaskaup itiviatalu nunanginnik. Taimali alaaskaup ukiuqtaqtua sirmialungnut augujjigami immaqaa 4,500 arraagunik aniguqtunik, nuuppalliqliqtutik matuiqpallianinganut.

Upagutigamik nutaamut inungit takujaqaqutik avatirijaujumik qaaqtasuungullutik tariungit ukiukkut, matuirujjilluni qassigalangnik iliqqusiqatigingnik nuuttaqutik sanajangillu aaqquksimallutik uumajunginnut inuit ilagijaulirnikuullutik. Taimali unuqtut katinngaurniliit ukiuqtaqtumut isiqpalliajut arraagunut 3000-nut auqatiqaqsimatinnagit ullumiujuuq inuuligtunut, ajiqqaqsimaniliit iliqqusiujuunik maliksaqsimajut ukiuqtaqtumut sanaugalimaanagit, angunasusingita iliqqusingit inuusiqausingillu piusigiqtaunginnaqutik ukiuqtaqtuup niglasullaringnianut pijaritujuummariujunullu saanngaqtatqataminut annaumanasuaqutik.

Ittarnisalirijit uqausiliit sivulliqpaaviniit ukiuqtaqtumut isirnikut taiguqtaullutik sivullirmiut (ammaluunniit “sivulliiq inungit”) inungnut qaujimajaulutik qallunaanut “issikimuut-sivunianiittut.” Arraagugasaalungnut, taakkua inungit nuuppalliallutik alaaskamit kalaakhiup nunanginnut, maliklugit uumajut nuuttarningit qiniqsaqutunigillu uumajuqaurningit annaumaviujunnaqtut.

Tamakkua ilagijauqataujut sivulirijaulauqtunut ilaqaqput ittarnisalirijinut taijaujut tuasat iliqqusiqatigut, ukiuqtaqtungani kanataup najulauqsimajut pigiariraqutik 2500 arraaguit. Inuit unikkaaqtuangit uqausiqausimavut taakkuninga taiguqutunigit “tuniit,” inuullutik nukilirjuangullutik, kannguttaaluullutik, sannginirijani atuqutugu uumajuqapaklutik pigiaritujuunillu angunasuutunut.

Ittarnisalirijinut nanijauqattaqsimajut tunimut atuqtaunik, ilaqaqput iglukutaangujunik kativiusuvinirnik tunimut ammalu sanattiaqsimallariktut tugaarajat saunirajailu sananngugagat, nalunaiqsiquujjuit iliqqusiqatit sanakkautiviniunginnik maligaqaruluujarnivininginnillu atuqpaktanginnik inuusimani.

Isumagijaujuq ittarnisalirijinut arraagungagut 1250 A.D., inuit kanangnarmut nuuppallianasugijaulutik alaaskamit kanataup ukiuqtaqtuanut isimiraqutik. Taimali qallunaat nanisilauqsimanngittuugaluat piliriatigigutiviniimut akunniagut tuniit tunirjuallu, ukpirijauqutit tuniit qimaksitaulutik ammaluunniit niqairujaulutik inuit angunasuutinginnut pillugu ittarnisalirijit asiuniraisimangmata tunirnik tunijuat inungit tikiraliramik kanataup ukiuqtaqtuanut.

Inuit kingulliqaangullutik ukiuqtaqtumut nuunnikuit alaaskamit. Kanataup ukiuqtaqtuanut nuullutik angunasuktirjuangullutik sunalimaanik kisiani arvagasungniqsauqattaqutik. Taimali inuit naruliramik ajjigiingittuutit kisuqattiangittunullu tikiutigamik ukiuqtaqtumut, naksaqtaviningit alaaskamit arvagasuaruijut atunnginniqsariliqtunigit sungiutigamik najuqtangita uumajunginnut iliqqusirijanganullu arraaguup iluagut malingniqsauliqtutik atuinnulaat nirjutit angunasusinginnut.

Taimali ullumiujuuq inuit namiruluujauq ajjigiipalungmik inuusiqaraluaqtillugit ukiuqtaqtuani kanataup, agguqsimaniraqutit ullumimut ajjigiinngiarjuktunik inuuniqaqput uqausingillu ajjigiinngiarjuktutik. Qallunaat isumajangigut kalaakhiup nunaanit najulauqsimajut tunirmituq takuqattarasugijaulutik arraagungagut 1000 AD, isumaqaqput inuit tariurjuallu akianirmiut takuqattautijariurasugijaulutik apurutiqariuqtutik arraagungani 1576, tikiutigami qallunaat qiniqtingat mautin vuruupisa.

Vuruupisaup qinirasulauqtanga umiarjuakkt aturaksaujumut tariuk-kut ikaarutilutik tauvunga sainiisikkut nunangannut itikkarunnarasugillu-tik taissumani tariurjuap akianirmiut qiniqummarivut ikaaraksa-rjunnaqtangannik uangnaup pingannaata aqputaanik arraagunut 300, unuqummaringnik umiarjuarnik aullaqaqtittiqattaqlutik inuqaqturuluut “nanijauniraqlunigit” ukiuqtaqtuullu qikiqtangit nunanngualirijauullutik. Tamanna ukiuqtaqtumik qiniqsaininga ukiuqtaqtuup tariungagut piuni-qaqtunik piunginniqaqtuniglu takuksaruilauqpuq inungnut. Nutaangujut takujariuqtangit sanaugat, suurlu savirajait, annuraaksait ammalu qukiutiit, pijunnaqsitittillutik inungnik kiinaujaliurasuarutiksaujunik ajjigiingittukkt inuusiqarnik, pijariatunginniqaqtumik inuusiqaliqlutik. Tamakkua kisiani upagutijut ukiuqtaqtumut, ilaannikkut, tuqunnarijanginnik qanimmasinik saqqiqaqtarilluni tuquraqpaklutik amisut qallunaallu sangutittinasuklutik inungnik qallunaap ukpimirijanginnut inuusiqausirisuunginnullu.

Isuliliqtillugit arraaguqutingit 1800, ukiuqtaqtumi inuusilirijit qaujisaqtingit suurlu vuraans puas isumaqalilauqtut inuit iliqqusingat asiullaringniarnin-ganik kinguvviqtaulutik qallunaanginnarnut inuqatigiingujunik. Takuks-aruillutik pijunnaqallaringnirminut asijjiikaqturunnarnimik sungujjikaq-qtuutiminut, inuit iniksaqsarillutik akunniqarnimik inuusituqaalungminik ammalu atulaangujut qallunaat piqutingit atuliqlunijjuk kajusijjitaullutik.

Niuvirviup pigiaqtangit taissumani miqqulingnik niurrutiqarniit 1920 arra-agunginnik ikajuilauqtut inungnik immikkut sulii inuusiqarlutik annaumajun-narnimik aulattillutik inuusirminik tauqsiiqaqtarnikkut anguniktangita mi-qqunginnut. Kisianittauq tamanna, kisiani, iglungaangagut aktuiniqarilluni ajauqtaullutik inuit miqqulingnik pinasuluaqlutik niqiqarvigisuuni qimaklugit tirigianianut niurrutiqarnimut saanngaluaumut.

Kingunittiangagut ukiuqtaqtumi surusirijaujut nuuttaqtaullutik ungasiktum-maringnut ilinniarningnut - piqqusimik atuqujaujunniqlutik uqausirminig-lu atuqujaujunniirillutik - kanataup gavamakkunginnut 1930 arraagunginni pigiaqlugu inungnik attatarutiqarninginnut iliqqusituqarminut atuqsimajat-uqarminut ungasiksarasuaqtitaullutik. Kingulliqaqaaq kanatami ilinniariar-viusuq matulauqtuq 1996 arraaguani.

Kingunittiangagut nunarjuap aipparijangata unatavigjuarniani, ukiuqtaqtuq isaaqtaulauqtut amisummaringnut qallunaanut, inuillu ujirijajaliqlutik qilamiannut nunairutijaulimirmimik asiutuinnaqalimirmimiglu.

Arraguani 1971, makkuktut inuit siviliurilauqsimavut kiggaqtuiniaqtumik timiujumik makitittillutik ullumi atiqaliqtumik inuit tapirrit kanatami (ITK), katujjuqatigiingujut tamainnik inuit katitaullutik nipiqliqlutik atuqtaujumajunik saqqitirillutik inulimaanut (takugjaruk itk.ca). Timiujuk pigiaqtit-tilauqpuq aulajjaiglaqlutik saqqiinasuaqlutik iminik aulattumik inuit nunaqutaanik nunataarutikkut aajjiqatigiingnikkut, siinnaktuarijausimajuq inungnut takuksaruqtausimalluni nunavut saqqitauninganut 1999-mi.

Kiglikсарiniaqtangit nutaangujuup gavamaqarviup nunavuumut nalunaiqtaulau-qsimavut angjuujumik inungnut-kamagijaujumik qaujisarnimik, katiqsuillutik tukisigjarutiksani inuit atuqtatuqanginnik nunatuqanginnik, angunasugvingin-nik ammalu nunait qangakkut atuqtautarningita inungnut arraagukkt.

Taanna iluliqallariqtuq nunanngualiangujuq nunataarasuutikkut angjum-maringmik takuksauliramik piqannirminut upigusuutiqliqlutik inuit pi-qaqatauliramik. Tamanna kajusisimavuuq pigiaqtitauijuttinut inuit makkuktut tusaqtitaunasualiqlutik atuqsimajutuqaaluujunik angunasuktiullutik najuq-tiullutiglu nunaqtigijamingnik.

Inuit Tauttungit

Unikkaaqaliraangamik aniguqsimajunik, inuit atuluaqattangimmatali ittar-nisalirijit uqausirisuunginnik sivuningit aturniraqtangitalu kigligarninginnik taikannganialuk atuqtamingnik ullumimuungujunut qaujimanirijaujunut.

Inullariilli isumaqausingigut uattiaru ilagijautuinnarmat ullumiujuumut, ila-giqasiutilluniuk kaivattuup atuqsimajutuqaaluit unikkaaqtaullu uqausiun-ingigut uummakkannisuunguningita unikkaaqtautigit iqqaumajjitaullutik. Tamajja ilagijanga inuit attiqattarnirijangit inuujunniqtunik uumatitauliqluni taanna attiqtaujuq makkungniqsauqaluaqluni iliqqusiqarutaulluni.

Tarrijautiit Aktuaniliit

- *Nunavut Animation Lab: The Bear Facts*, Jonathan Wright, 2010, 3 min 58 s
- *How to Build an Igloo*, Douglas Wilkinson, 1949, 10 min 27 s
- *The Annanaks*, René Bonnière, 1964, 29 min 12 s
- *The Last Days of Okak*, Anne Budgell and Nigel Markham, 1985, 23 min 48 s
- *I, Nuligak: An Inuvialuit History of First Contact*, Patrick Reed, Tom Radford and Peter Raymont, 2005, 69 min 44 s

Tukimuagutiit/Atulaat Apiqutiksats

- Inuit innatuqangit unikkaaqaliraangamik aniguqtunik uqausirijaaqu-ungujut uggarillugu piuniviningillu iqqaqlunigit. Inuusirijanga ajur-naqtuuqattalauqpuq inungnut sivuniagut saqqitauningita qallunaat sanaugangit, kaaqattaqlutik tuquqattaqlutiglu pirrukutik qanimal-lutigluunniit qautamaaq ulurianarutilutik. Kisianili inuit imikkutuattiaq aulappaklutik asimik tunngaviqaratik inuusirijaminik.

Taimali iqqaqlugit tarrijagaksait suurlu *How to Build an Igloo*, *The Last Days of Okak*, ammalu *The Annanaks*, uqausirigarlugit kisumik inuit iliqqusimigut piusigiarutiqarningnik ammaluttauq asiujjaunikuujut nunalingnut nuummata qallunaatitut inuusiqaliqlutik igluup iluani iqqaajarasuaqtatutik. Qanurli inuit sungutijaaqarniqpat nu-taamik saqqivviugamik, qanurli atuqattasuunguinnaqpat inuit atuqtautuuqalunginnik iglumi inuusiriliqtanginnut?

- Qanurli qaujimavita qanuittuqasuungunivianik taissumaniialuk? Uqausirilugit isumaliangusimajut qallunaat titrausingigut unikkaarjiausi-manianut qulliujuumut angajuqqausiqsimajumut iliqqusiqatigiingujunut. Ajjigiingittuut iqqaumaniunniit atautikkut saqqijjaarunnaqpaan? Qiniqtillugit qanuq nunaqaqqaqsimajut ammalu ittarnisalirijit piiliri-qatigiikkutik immaqaa nutaamik tukisiumanirmik takuksaruijunaqtut qanullattaaq inuusiqalaurmangaangita inuit suliniqsaujumik qallunnaat isimalianginnut qanuq inuit inuusiqausiqalaurmanginnut.

Takunnaraksalirnimut Qaujimaniquarningitigut Piliriaqariarniq

- Qakutikkut unuqtunik saniliqautiriiktunik unikkaaqarunnaasuut atautimut pigiarutaujumut unikkaarijamut. Ilinniaqtitit isumatinnasuglugit angajuqqaaraaluniviningita qallunaat tamainnik tarrijautiit aktuaniliit takuksautittinasuktut qallunaat-inuillu tuluqtarninginnut. Taakkua ilinniaqtitit qaujisalluaqtut tarrijausiit taissumani inungnut sanajaunnirutik ammaluunniit aktuaniqaratik inuunnguaqtut takuksautitaullutik tarrijausiliuriviningit. Isumagigiarlugit qanurli tamanna isumaqarasuarniq sulijumik aktuijunnarmangaat uqausirijauninganut unikkaaqtuat? Qanurli asiqarajaqpa atuqtullattaat unikkaaqtitagutik?
- Qanurli uqausiqarasukpat taakkua ajjigiingittut tarrijautiit aktuaniliit inullariit inuusiviniyanut? Taakkua ilinniaqtitit ujjisuttariialiit ajjigiingijjutiujunut tamakkununga tautuktanginnut uqausiujunullu taakkununga unikkaaqtitaujunut aallanut.

Aturumigijaujut Ilinniarutiksait

- Inuit qaujimanirijaminik tusaumasuut atuqsimajutuqarnut ilinniaqtitaullutik unikkaaqtuatuqaalungnik inullaringnut tusaumajaujut ajunngittut ilisaqtaullutik. Qanurli tamakkua ittarnisaliirijit isumaqapqat unikkaarusinginnut aturasugjiminut taissumaniialuk? Ilisaiguvit, aturuk ikiaqqivik qarisaujanut qinisaqtillugit nalliangnituinnaq marruujunik ikiaqqivikkut unikkaarasuklutik gavamakut inuit atuqsimajangannik qanurli ittarnisaliiriniq unikkaaqasuungumangaat atuqtaviniujunik. Qanuq tamakkua ittarnisaliirijuniraqtut saqqiisuunguva. Upagaksait: taloyoaknunavut.ca amma avataq.qc.ca
- Qunngjalaurlugit taakkua *ananaakkut* ammala *qanuq iglulijariak-saqqausiqallutit* qanuq inut atuqattarmimangaata nunamiingaaqtunik annaumanasuaqtutik. Ilinniaqtitilimaatit ilagilugit, titiraqtillugit sunakkutaalimaanik atuinnaujut atugaksait nunagijami isumaliuqtillugit qanuq aturunnarajamangaata ajjigiingitanganik inuusiqarasugluni.

Aturumigijaujut Ungallutiksait (silataanit) Ilinniarutiksait

- Aturlugit tukisiummajutiksait pijasi uqallausirilugit ilinniarvissinni taakkualu aturlugit tarrijaquajaujut, taakkua ilinniaqtitit titiraqtillugit naittumik isumatuinnanganik titirausimik unikkaannguarlutik ulluq atausirmi inuup makkuktuup inuusingannik niruarlutik qangalluaq inuusiqarnianut (suurluli, sivuniagut qallunaat tikinniata, umiarjuanik tikitauqattaliqtillugit arvangniaqtinut, niuvirvialiqtillugit, ilinniaruaqatqatliqtillugit, asingillu). Unikkaaqtitillugit qanuittuqarajamangaat taissumani unikkaarijanganik, piqasiutilugu qautamaaq pijaksarigajannuqaqtangit angutiuguni amauguniluunniit nalimugilluarluniuk.
- Parnailutit ajjinnguanik ittarnittunik inuit sanaugavininginnik atunit ilinniaqtitit niruaqulugit qaujisariinaqtaminik. Taakkua ilinniaqtitit parnaiqulugit naittumik unikkaarutimik qanuittuuninganut sanaugaq, qangalluaq sanajaukuunngumangaat, kisumik sanajaunnarmangaat, ammaluttauq inuusatigiingujunut asinganut iliqqusiqatitaunnarmangaat suurlu pilaangumangaat. Kanatamit piqqusilirijikkut ikiaqqivinga inuitcontact.ca ajjigiingittunik atuinnaqatqut ajjinnguanik ittarnisanik unikkaaqauqtutik qasuungman-gat sanajausimajuq ikajuutijunnaqtut pilirianginnut.

Aturumigijaujut Tukisigiarutikkanniit Uqalimaagat

- Dorothy Harley Eber. 2008. *Encounters on the Passage: Inuit meet the explorers*. Toronto: University of Toronto Press.
- Robert McGhee. 2004. *The Last Imaginary Place: A human history of the Arctic world*. Toronto. Key Porter Books: Canadian Museum of Civilization.
- Inuit tapiriit kanatami ikiaqqivinga. Inuit unikkaangit atuqsimajanginnut. tk.ca/about-inuit
- Avataq piqqusilirijit timingat (nunavik) ikiaqqivinga nunavimmiunut. Avataq.qc.ca/en/Nunavimmiuts

INUIT PIQQUSINGA

Qimirrujauninga Isumaliuriniujuup

Atuqtausimajut inuit iliqqusirijangit ukpirusuusingillu - qaujimajaujut piqqu-situt iliqqusitulluunniit - saqqisuunguvut maliklutik najuqtattinnut nunamut inuusatigiingattinnullu. Inuit iliqqucinga taimanna ilisarjaksauvuq tamainnut ukiuqtaqtuup nunanginnut inuillu atussuujarnialuanut ukiuqtaqtuq. Inngiusingit, mumiusingit sanaugarijjangillu inuit saqqiimmgmata aktuaniqallaringnianut nunamut uumajunullu piqasiutilugit tamakkua iqqaumajaujut qaujimaniiillu atuqsimajut sivuniani sivulituqaalunginnut tunniqsautiulluni nukaqtiujunut.

Taimali tamainnik inuit asingillu isumaaluutiqaraluaqtillugit asiulirninginnut iliqqusituqarijaujut ukiuqtaqtumi, ilisarumajarialikput tamanna piqqu-sirijaujuq asijjiqtarunnaqtuni niunngagunnaqtunilu, asijjiqtarunnaqtuq nutaan-ik takusarurviujaraangamik. Ullumi inuk sanannguaqti, tukiliutilugu, qimirruarunnaqtuq sanannguaqaksamik ujaramik purasiulmi tikinnikuujumik takuinnaarunnaqtunigil iluaniittut ujaraup unikkaaqtuatuqallu ukiuqtaqtuup tarninginnik uumajunginnik iluaniittunik.

Tamanna ilinniaruti qimirruvuq ajjigiingittunik ilulikuluujanginnik inuit iliqqucingin-nik, saanngallugit iliqqusituqaalungit sanannguarimmut, uqausiqamimmut am-mattauq qaujimanijumut inungnut taimannganialuk atuqtaq sungiutinasuklutik makimajunnattiaqtutik ukiuqtaqtuup pijarningijjutaagut ilagillugu inuusinginnik suranagutausimajut qallunaat tikilankitillugit asijjiinasuarnivininginnut.

Iitaksat Takusarurasuktut

Iluani ilinniarutiup uuma, ilinniaqtitit tigisujunnarniaqput angijuuningata ajjigiingittuuningitalu inuusirijaujut inungnut iliqqusirijangigut. Ilinniaqtitit tukisijjuuminaqtut makuninga:

- Piqqusiqatigiti iliqqusituqangit ajjigiingiarjukvivut agguqsimaniujut maliklugit, kisanittauq tamainnik takullugit inuit katinngauqtut aj-jigiirujuktuinnaaluuninginnik;
- Aktuanirijanga inuit iliqqusia nunauillu takusaruqtanga avatirijanga;
- Uqausikkut qaujimatittiniq unikkaaqtuarnillu atulaanguqatauvut kajusiinnaqtittinimik, ajaurinimik ilisatittinasuarnimiglu inuit iliqqusirijanginnik.

Qanuiliurutauqattaqsimanikut Kisumullu Aktuaniqarnianut Tukisijjitiit

Inuit (atausiq inuk) inuktitut-uqausingititit uqausiuvuq tukiqaqluni qallunaatitit "inullattaat," atuqtausuuq uqausiqaliraangata nunaqaqqaqsimajunik najuqtut nunanik tauvanngat saksiiit nunanganik ulaasiamit, sigianginnut alaaskaup ikaaqlugu kanata tikiumallutik kalaafimut (takuguk uigunga 4).

Uqausingat (ammalu agguqsimallutik taiguusingit) atuqtatuqaulauput ukiuqtaqtumi najuqtunik inungnut imminik kiglisiniarillutik, aviksimmallugu nirjutiujunik niqigijaminik, ajiunngikkillutik tarnimut najuqpaktut silainarmik tariumillu. Inuit agguqsimagaluaqtilugit angjummaringmik nuna-ruap kajjinnamik ungasiktuujumik, sulilaak inuit katinngavut iliqquusingit ajiigiingniagut ammalu unuqtmariit unikkaaqtuungit ajiigiikasattiaqutik, uqausingillu ammalu annaumajutingit ukiuqtaqtumut sanasimajut.

Taanna saqqisimavuuq atauttimik sivuliqarninginnut sanngijumillu tusaumaqattaitijutiujunut atuqutik. Sivuniugut tikilauqtnnagit qallunaat, angunasuutiit sanasimaningit asijiitujut tusaruminaqtullu unikkaaqtuat qilamiannuk ikaarunnaqutik arraagut amisuunngittut iluagut, pigjarvinganik isuanut ilaannikkut nuuttaqutik 5000 kilaamitamik katiqattarningigut inuit tauqsijiaqtuqattarninginnullu.

Iliqqusivut inungnut tunngallarikuq annaumanasutinginnut inuit. Taikannaganit sivulivut saqqigiarimik, inuit sanavalliallutik aaqkisuullutik inuusi-qausiminik anganasuutiminillu tunngavigillunijuk inuit ukiuqtaqtumik najutti-arunnaqsillutik silaqaqtumik niglasullarisuumik kisuqattianngittumillu.

Taimali turaagaliit agguqsimajunut malikkamik atuinarijaminut, iluit iliqqusirijangit piraqasiujjiaqtuqatut tamainnik qaujimanijumik najuqtanganut avatimut ammalu inuusi qasiukaallagunnarninganut inuqutigijangita. Alaaskamiut avagasuaqtusimaniqsavut, tukiliutilugu, ammalu saqqisimajut iliqqusiuqumik arvangniarnimut turaangajunik sanaugangit, unikkaangit maligarijangillu aturiaqanngittut turaagaqaqutik avagasuqattarnianut pijarijaraangamiglu quviasuutaajutiigisuunginnut.

Tarniit ajiigiingittut inuit iliqqusituqaanik angjuusimavut isumagijangigut inuqatigiingniagullu atuqtauningigut, qautamaaq saqqippalliajut uqausiuqattaqutik tarnirnut takuksaruqtitauiniraqutugit saniraani. Taimali nirjutiit qimaruuqutik ammaluunniit akuniluq silarujuukataliruni, nunaliit qiniqpalauqtut kisumut tamanna takuksaruqsimangmangaat angakkurnik apiqsuliqutik kisumut pigiarutiqarmangaat.

Tamakkua angakkuit inuullutik tarninik uqaqatigarunnaqtut aajiigatigarunnaqutuglu tanniujuunik. Tamakkuattaq silairijautingit atuqunigut, ilangit angakkuit takunnaqatitillutik inuqutiminik unataqaqutik tarninik, nirjutiingulauqpakutik, ilummiqtaqattaqutik kappianaqtunut, nunarjuap silataanit nipialunginnik. Angakkuit qaujisalauqutik nalunaiqsigajulauqtut tamanna pinirlungniujuq saqqisimanianut atausiup inuup malittianginninginnut aturialingminik ammaluunniit atuqjausimangittumik aturnivianianut suraijumik aktuattiarutingita inuqatigiit tarniillu nunarjuangannik.

Taimali inuit inuusingigut asijiutisimarjuaqtilugit ukiuqtaqtumiutaunngittunut apuqtaugamik, suli iliqquusingit aktuallarikput najuqtaminut annaumajutiutiqait suli annirijaulutik. Ullumiujuq ununngittut nunainnarmit inuusiqaraluaqutik, inuit kinaunirminut nalunairutaa suli tunngallarikuq angunasungninginnut, naruttarnimut asianut nunanut, ammalu umiakktu aujiivvigisuurjangit.

Unuqtut arnait suli tunniqsaisuut qaujimanijunik pilimaninginnullu miqsumirmut - miqsumniq uumajunnaarutaularilauqtiluglu - qiturngaminut. Ukiuqtaqtuup pilimmaksautingit suli tunnganiliit pilirianguvalauqutunut inullaringnut sanngiktisautiullutik pilimmaksautiullutik angunasuktinut angunasuliraangamik atuqunigut. Unikkaaqtuarniit ullumi atuqtausungugivut nunalingnit qilaujaqtilugit, taakkua pinnguaqtut unikkaaqtutik uummaqtittikkanniqtut unikkaatuqaalungnik ullumimut. Taimali silataagut saqqijaaqtut asijiqsimallariikkaluaqutik inuit iliqquusinga atuqtauningalu annamatittisimajut taikannagianaluk suli atuqtausunguvut inuqutigijattinnut.

Inuit iliqquusinga ipiqtuqsimallariktuq nunaqaqqaqsimajut uqausiqutinginnut. Inuit pisimattivut qassigalangnik qanigiiktullaringnik uqausirnik - ilaannit tukisiumattiaqatigiingit - uqausiqtaujunik, tauvanngat alaaskami inuppiaqtut tikiiflugu kalaafasut, akukitturmiut uqausinganut. Kanataup ukiuqtaqtuani inuktitut atuqtauvuuq taiguusirijauluni ajiigiingitaaqtut atuqtauningit pigiaqlugu ualiniarmiut uqausinga inuvaluktun (nunatsiaq), nunavut, nunavik (kupak tarranga), ammalu nunatsiavut (niuvanlaan - lapuratuari).

Taikannagianaluk titrausiqsaqsimanginnamik, inuit uqausirmigut tunniqsaiqat- taqut iliqqusirijamingnik qaujimanirijaminiglu unikkaaqtuqutik sivulingitalu atuqtauningit uqausirillunigut. Innatuqait ullumi ilisaisuut makkungniqsanik qanuutuuninganik najuqtanga tarniqaurninginnullu takuksaujukkut ilisailutik unikkaaqtuqutigullu. Surusikuluit naalattiaqujavuvalauqtut qunngiarlutik inarrijaminik piliritillugit qautamaaqsiutinik aturialinginnik.

Tamakkua ilinniarutausinnaaqutik ammattaq kipinnguijartaugillutik, unikkaaqtuat inuit atuqsimajanginnut nunamuungajullu ajiigiimik unikkaaqtusuuq ululukuluujangit aturasukunigut. Unikkaarijaujut inungit ammalu ilu- liqattarnirijangit unikkaaqtuat suli ullumimut atuqtausunguvut inungnut sanaugaqtinut, unikkaaqtuat uigujaulutik titraujaqtanginnut, sananngu- aqtanginnut, ammalu nuviqsanganginnut. Tamanna inungnut ilisaijutiutiqal- aluk atuqtaugaluaqutik ullumiujuq unikkaaqtuarniq, unuqtut inuit atuqsima- lirivut nutaanik takuksaujutinik suurlu tarriujausiurniq ikiaqqivingmillu nipiliuqtaullutik saqqitaulutik unikkaangit atuqtaunirijangita inuit.

Inuit Tauttungit

Inuit ullumi suli upigijaaqallarkit iliqqusirijaminik. Tamanna taku- saulariktuq unuqtutigit pigiaqtaunikuujut nunalingni agguqsimajunillu uqausingit iliqquusingillu sapummijaunasuklutik annirijaujutaullutik iliqqusiqatitunut. Ilinniariaqattarniviniit ammattaq inuit nunaliralaangin- nik nuutaqtauniviningit nunalingnut kanataup gavamanginut arra- gunginik 1950 pigiaqutik piiqsiniqalaurmata makkuktunik inuujunik aqsaaqtajutit ilinniarutigijaksanginnik qimaruuqtitaulutik ilivigisu- ungit uqausirminik iliqqusillaringminiglu. Tamanna takuksarusimavuuq nunataarasuarnikkut aajiigatigiinirmik arraangigut 1970 pigiaqutik sanittiangagut asiulaunnginninginik inuit qaujimaningit titraqtajusiullu- tik iliqqusituqangillu sapummijaunasuliqutik. Nunataarasuutiit gavama- tigut turaagaqaqutik inungnut aulattiqataujamanirmik agguqsimajunut inuit nunaqutinginnut aulatauniillutik nunataarvigijangit maligunijuk inuqutingita inuusingigut annirijanginnut inuusiqausinginnullu. Inuit nuna- vimmi sivulliqpaangulauqutut nunataaqutik pijariiqsigamik jaumisi pai kupak tarranganut angirutimik 1975-ngutillugu. Kinguniagut saqqililaurivuuq pijariiqsigamik inuvaluit angiqatigiigutaa quilluakusat arraagut aniguramik taissumani 1984-mi.

Anglaangujuq nunataarutigajaujuq isulilauqpuq 1999-mit, kanataup nunannguanga asijjiqtaugami agguqsimajukkut gavamaqarunnaqtumik atiqaqłuni nunavut (inuktitut tukilik “nunaqutivut”) taijauliqluni inuit nunallaringannik, avutijaulluni taassumangat nunatsiarmit. Taanna saqqi-tauninga nunavut nutaamik gavamaqausimik saqqiigilluni aulaninga maliqujausimalluni tunngavigijaujunut inuit qaujimajatuqanginnik (taissu-manialuk ullumiujurlu inuit qaujimanirijangit). Nunatsiavut pijariiqtaulauppuq 2005-ngutillugu. Piqqusiliriniq uqausingitalu utiqtitauuninga sivuliqpa-angutitausimavut tamakkuninga inungnut nunataarutigijaujunik.

Tarrijautiit aktuaniliit

- *Pictures Out of My Life*, Bozenna Heczko, 1973, 13 min 9 s
- *The Living Stone*, John Feeney, 1958, 34 min 14 s
- *Nunavut Animation Lab: Lumaajuuq*, Alethea Arnaquq-Baril, 2010, 7 min 36 s
- *Canada Vignettes: June in Povungnituk – Quebec Arctic*, Alanis Obomsawin, 1980, 1 min
- *Stalking Seal on the Spring Ice (Part 1 and 2)*, Quentin Brown, 1967, 24 min 31 s
- *Northern Games*, Ken Buck, 1981, 25 min 40 s

Tukimuagutiit/Atulaat Apiqqutiksats

- Inuit iliqqusinga aksummarialuk tunngajuq inullariit aktuaniril-auqtanginnut nunaqutigijanut. Tamakkua aktuaniquasiit ilangit asiusimaliqaup, uumagutik asijjiqsimarjualiqlutik angijumik. Qanui-mmali atuutiqaluarijauvat tamakkua inuit iliqqusituqangit kajusitaunasungningit utiqtitauunasungningillut ullumi inuusirijauliqtumik?
- Qanuittuuvat takuksaulaangujut ajjigiinginningit akunniagut titiraqsimajut uqausikkullu ilinniarutiit iliqqusiit? Taakkua ilinniaqtit isumagijaaqtillugit qanuq unikkaat asijjiqattarninginnut nipiliuqtajaraangamik ajjigiingittukkut takuksautitaullutik. Naukkut piuniqaqpat piunginniqaqpallu atunit ilinniarutiit? Qanurli tamanna tarrijausirniq ikaaqtittiva tamakkuninga uqallautiqausiujunut?

Takunnaraksalirirmut Qaujimaniquarningitigut Piliriaqariarniq

- Inuit unikkaausingit taikannganialuk unikkaaqtaunikkut tunniqsauq-tausimangmata inuuqatigijungunut arraaguugasaalungnut tausan ungataaniillutik. Taakkua ilinniaqtitit tarrijaqtillugit unikkaaqtautauqar-mik *lumaajuuq*. Apiqsurlugit qanuq pitaqarningita takuksaujunik asijjiisimangmangaat piusigiarimalluunniit unikkaaqtaungumik.
- Tarrijagaksaq *The Living Stone* saqqijaaqtittingmat unuqtummar-ingnik nunamiinngaqtunik tarrijausiuqtajut qautamaaq inuusi-qarniagut inuit. Taakkua ilinniaqtitit tarrijaqtillugit qiniqlugit qanuq taanna ajjiliurininga aktuinuqarimangaat pilirianginnik iliqqusing-italu inuit ajjiliuqtajut. Qanuq inuit tavvani tarrijaamik iliqqusiqa-rniraqtavut? Isumagigiarlugit qautamaaq inuusiqausinguqangit tarrijaamik pigiarutigilugu qimirrunaktauninga tamakkununga takuksaruqtaunasuktunut.

Aturumigijaujut Ilinniarutiksait

- Ilinniarvingni uqallaqatigilugit ilinniaqtitit aktuaniqarniata inuit iliqqusingit tamatumunga ukiuqtatuup avatianut. Ikajuqullugu uqausiqarusisi tamatumunga, taakkua ilinniaqtitit takunaqulugit aj-jigiingitunik ullumi inungnut sanaugaqattaqtunik. Apiqsullugit qanurli sanannguaqtausimajut sanannguaqtiup aktuaniqarnianut nunamut inuuqatiminullu takuksarumangaat. Qanuittunik isumaliurutiqaqłutik sanannguasivat? Taanna tarrijagaksaq *Pictures Out of My Life* tarrijaqtajunnaqtuq matuiqsijutigilugu pilirijaksanginnut.
- Ukiuqtaqtuup pinnguarusingit atullarikkivut makkuktunut pilim-magutiksattiavaullutik timimigut ajunngittarialinginnik tunngaviu-gamik angunasungnirmut/nunamut tunngajumik inuusiqaqarnimut. Ilanginnik pinnguarutiniq pilimmaksaijutiqaqłutik ilinniaqtitit, unik-kaarilugu nakinngaanninga qanuimmalu pinnguarusiq atuqtausu-ungungmangaat. Ilinniaqtitit aqsarniit ilinniarvingannik iqalungnit ikiaqquvingimut ilisisimavut takujaksamik qanuq taakkua pinngu-aqtausuungungmangaata, nanijunnaqtait upagutiguvit uvunga: athropolis.com.

Taakkua silattuqsarvigjuangit vaatuluumit iluittuuniqsamik qimirru-nagutiniq ukiuqtaqtuup pinnguarusinginnik inuulli atuqsimajanginnik atuinnaqaqput. Uvani nanijaksauvuq: gamesmuseum.uwaterloo.ca.

Aturumigijaujut Ungalliutiksats (silataanit) Ilinniarutiksait

- Taakkua ilinniaqtitit sanatillugit sanannguaqarnik iminut takuk-sautittijumik nunangannik inuuqatigitalu iliqqusinginnik. Tar-rijaqtillugit ukuninga tarrijaanik *The Living Stone* ammalu *Pictures Out of My Life* ujjisuqulugit qanuq taakkua unikkaaqtuat saqqi-tauningita sanannguaqtaujunut. Taakkua ilinniaqtitit piviqaqtillugit inngjusimik, sanaugarmik, ammaluunniit titiraujagamik, unikkaaqti-lillugit sanajanga qanuittuungmangaat ammalu unikkaaqtuat qiggaqtuqtangit.
- Inuit qaujimajatuqangit qaujimanivut nunarjuarjamingnik atuqlugit inuusirminik atuqsimajangit iiltangillu annirnautiit maliktaunatik qal-lunaat qaujisainirmut maligarijangit atuqtausuut nunarjuarmit. Taak-kua ilinniaqtitit qiniqtillugit ilangita qaujimanirijanginnut najuqtan-ganik avataanut titiraqtillugit nunalianik unikkaaqtaunngumik taassumunga nunalianut/nunaliurjuanganut/nunaliqpaujanganut aktuajumik. Taanna pilirininga aktuqtigiarlugu qanuq tuugaliit qilalu-gat saqqinniraqtausimianut tarrijagaksaujuup *lumaajuuq*.

Aturumigijaujut Uqalimaagaksakkanniit

- Inuit Women's Association of Canada. 1990. *The Inuit Way: A guide to Inuit culture*. Ottawa. Pauktuutit Inuit Women of Canada.
- John Bennett and Susan Rowley (editors). 2004. *Uqalurait: An oral history of Nunavut*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Inuit iliqqusinginnut qarisaujukut ikiaqqivinginnut sunakkuta-aqarvinga. Kanatami piqqusilirijikkut. lcor.ottawainuitchildrens.com

UKIUQTAQTUUP NUNANGIT AVATIGIJANGILLU

Qimirrujauninga Isumaliuriniujuup

Ukiuqtaqtuup avataa kiggaqtuqtuuvuq ajjigiingillarkitunut aulajjusiujuunut uumajurnullu najuqtaujunik. Taimali ajjigiingikkaluaqtillugu, ukiuqtaqtuup avataa ajjigiipalungmik iliqqusiqasuuq tariunga sikuvakluni, napaaqtuqarani nunanga, nunaup ikianga quanguinnaujaqtuni (aukpaktuup ataa nunainnaq augunnangittuq quanguinnaujaqtuq), ammalu arraaguup ilangannik niglasullariktumut silaqaqisuuq ammattaup akunialuk qaumainnaqattasungulluni ukiukkullu tauvigjuanguvakluni ukiuqtaqtuq.

Taimali ukiuqtaqtuq qallunaanut iliqqusiqarasugijaujuugaluaq kisuqanngittualuk nunangat, najuqtauvuq ajjigiingittunut piruqtunut uumajurnullu, nirjutingit sungiutisimallarkitunik ukiuqtaqtuup silaquotinginnut nunaqtigijanginnullu ajjigiqangimmata uquuniqsaujunik nunanik.

Nijutiit inungnik annaumattissimavut niqigijauullutik annuraarijauullutigli, ammalu taikannganialuk inungnut tunngavigijauullutik annumajjutauullutik taimannganik ukiuqtaqtumik najuliramik. Qangattiaq, sukkajummaringmik asijjiqalliasimaliqpuq ukiuqtaqtuq piluaqtuq silanga asijjiqallitillugu angijummaringmik sukkalininganut asijjiririjanga. Taakkua asijjiutitjut ulurianaunannngilat piruqtunut nirjutinginnullu ukiuqtaqtuup, kisanittauq inuit iliqqusituqanginnut inuusiqausinginnullu nirjutinut tunngavigijaujut.

Ilinniarutigijaunasuaqtut

Uvani ilinniarutiksaujumik, ilinniaqtitit ikpigijaqalliluaqtut qanuq atuutiqalaringningita aktuaqatigiingniujut inungnut nunaqtigijaminut. Taakkua ilinniaqtitit tukisivaallirniaqtut ukuninga:

- Ajjigiingittut tukiliuriniit ukiuqtaqtumik maliklugu nunagijangit uumajuqutingita qanuqutuinnginnut;
- Uumajut aulaningit iliqqusirijangillu sungiutijutingit ukiuqtaqtumut ajjigiingittut piruqtut, qupirruit nijutiillu naukkutuinnaq ukiuqtaqtumut;
- Avatiata isumaalungnarutigiliqtangit saqqisimajut silaup asijjimanut suruqtinianullu avatigijavut;
- Aktuiningit asijjiutujuup avatiup inuquotinginnut najuqtut ukiuqtaqtuup nunaqtigijanginnik.

Qanuiliurutauqattaqsimanikut Kisumullu Aktuaniqarnianut Tukisijjutiit

Ukiuqtaqtuq tukiliujaujunaqtuq ajjigiingittunik maliglutik inuqatigijitunik, gavamaqaqtunik ammattaup qaujisaqtinut katimaniusuungujunut. Unuqtummariit tunngavigiasuungungmata uumajunginnut nunangitalu unikkaarutiginnik agguqsimanujuup kiggaqturasugillugit tamainnik ukiuqtaqtuup nunaqtigijanginnik napaaqtuliuq qulaagut. Tamanna nunagijanga iliqqusinganut taiguqtavuuq angijunik piruqtunik najuqtaujunnangittuq, ammalu nunainnaq ammaluunniit piruqtungit aqpasiklutik nunainnarmik. Ukiuqtaqtuup kigligijanga taiguqtavuuq nunalimaangujut qulaaniittut 66 nunannguakut naaisautingit. Qulaaniittut nunait siqiniquanngisuungullutik nipikatagunniisuungullinilu siqiniq arraaguup iluagut ukiutamaaq aujatamaallu.

Ukiuqtaqtumi avatigijaujut najuqtauvut ajjigiingittuutunut piruqtunut uumajurnullu. Tamakkua uumajuit aksummarik najuqtaminut maliksasuut ukiuqtaqtuup niglasungnialuanut avatiatalu takuksaruqpaktanginnut. Tukiliutittivak una sungiujinimut nanuq, qallunaanut isumagijausimajuq sungiutigiarasulirnaqtuq immaqaa 150,000 arraagut aniguqsimajut siluliviniyanik aklamik.

Ukiuqtaqtumut najusigiarani sungiutiqalligiami ukiuqtaqtuup silangannut, nanuit miqqungit qakuqsivut (angunasuklutik takusauunnginiquqsaujunaqullugit), isigajaangit siliksigaqtutik anginiqsauliqtutigli aputikkut pinajugunnaqullugit, ammalu kigutingit asijjiqtutik niqituinnarmik tunngaviqaliqtutik. Taimali qangattiakkut, nanuit asijjiqallialirivut iliqqusimigut, ilangit nuliaqtauvalliqlutik aklanut nuuppalliallutik ukiuqtaqtuup qikiqtanginnut nutaamik saqqiillutik nanurlangajumik.

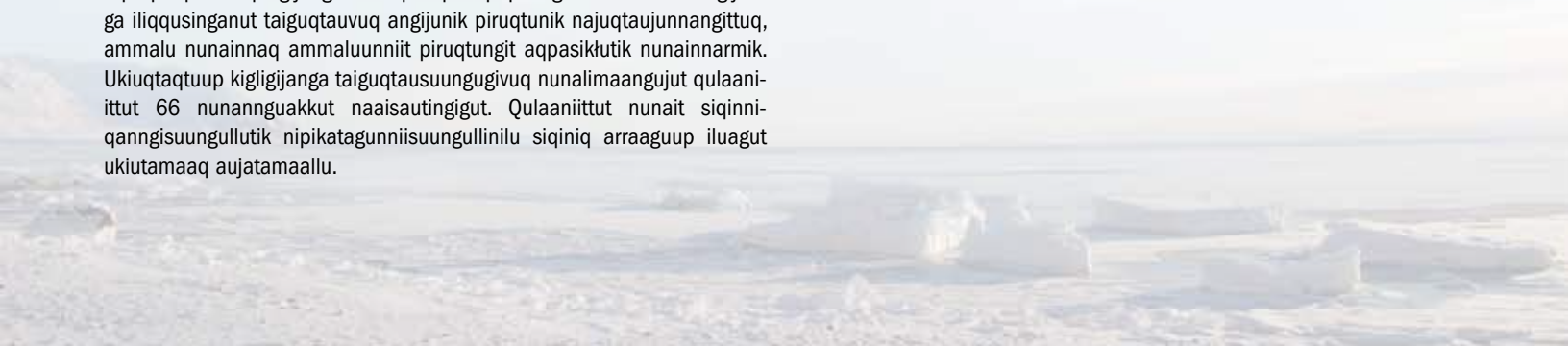
Una ilanga angilaangujuq ukiuqtaqtuup avatiata iliqqusirijanginnik akuisuuq tamainnik nirjutinik piruqtinillu tamanna asijjiqtarninga arraaguup iluagut. Ukiuqtaqtuq iliqqusiqapuuq akunialuk, niglasuktualungmik ukiuqqaqtuni, siqiniq ausiqattaqtuni taqqigasangnut, niglasungnirijangillu akpasiktumut tikiutisuungullutik akunniagut -40 amma -50 siulsijasmut.

Uumajut saatauqattaqtut marruilingajunik annaumanasuarutiingnik taimanna iliqqusiqaminganut: sinikutaaglutik ukiukkut, niqigijaminut aujakkut quksisalauqtutik atuqtuq siningnilimaangannut, ammaluunniit saqqiillutik ijjumik, uqsukallangmik uquujjutiqaqtutik angunasuinnaqtutik nirnasuinnaqtutigliunniit ukiunguninganit. Nalliatuinnaq aturuniuk uumajuup, taakkua qilammijuugaluaq aujakkut taqqirijangit quviasungnauusut angijummaringmik niriqattakainnaqtutik quksisarasuklutik.

Taqqingit julai ammalu aaggasi, ukiuqtaqtuup nunainnaqataa taqsaqaullariktunik malikkaanik pirurviusuq, piruqtut siqinniinnaqtumut sukkajumik piruqtillugit sukkalaamik anittinasuklutik kinguvaaksaminik siqiniqarnigani. Tamakuattaup ullungit quviasuutaullarisuungugivut inunginnut. Taissumanituqaaluk inuit ukiilauqtutik igluvingamingnik nattirasuklutik tuvakkut, inuit atuqpalauqtut aujarmik nunamut utiqlutik. Taakkua katinnagalauqtut ilagiiingujut ukiukkut agguqtuqalliallunitik inukinniqaullutik nunaqtutik *tuktusiuqtutik*, piruqtunik nirjaksanik avuqtutik ammalu kigtangirnanik paurnganik avvunaklutik, tasirnilu iqalugasukataktutik.

Unurniqsait suli inuit aujakkut nunamit tangmaaqtatqaput quviasuutigijauullutik inuusianik kajaarijangit. Ullungit naigiliraangamik, piruqtullu taqsangit asijjiraangata, tamarmilimaaq uumajuqutingit ukiuqtaqtumi parnasigiarivut ukiukutaanguniaqtumut aggitqumut.

Taimannganialuk inuit iqqaumajatuqangigut, ukiuqtaqtuup iliqqusia maliksimangmat asijjirunnaunngittumik agguqsimajumik ulluqtigijaujunik. Ullumijuq uqausiuqattaliqtillugu silaup asijjirninga isumaaluataullariktut ukiuqtaqtumi najuqtunut inungnut. Arraagunik qaangiqattatinni, uquunirijanga nunangata quvasisigaqsimalimat, ilangit nirjutiit asianut narullutik, ilangillu qi-maillutik najuqtatuaqaminik niqigijangit najuqpaktangillu augutigaangamik.

Unuqtummariit qaujisaqtiit pasikiqsimajut ulurianaqtunut sanaugarnut nunarjuarmi siammaktitaunikut. Tamakkua sanasimajut pullaujaillu katiqsugajungmata ukiuqtaqtuup silanganut ammalu nungusaijattut siqinimut akinngalaujaikkutaanik, siqiniup akingminia sannginiqsauliqluni ammalu uqquusivaalliqluni silanga. Unuqtummariit qaujisaqtiit isumaaliliqput tamanna uqquusinia suurlu iliqqusiqalirasugillugu “atutti avaliarajaq tisijuqtitut” sukkajummaringmik auktitauliqlutik nunaup sirmingit ammalu nunaup ikiangani quanguinnaujaqtuq aukpallianinganut isiaqiliqlutik pulaujanik, uqquusiinnaliqluni tamakkununga.

Nirjutituaat uumajullu nunangallu aktuqtaujutuungimmata silaup asijjiqpallianinganut, ukiuqtaqtumi inuqutingittauq aktuqtausimajivut. Inuit ujjiqsakkaungmata najuqtaminik asijjilirninganik uqaqsimajutuqaullutik, tamakkualu inuit iliqqusituqaalungit sivulirminik tigusimajangit nalliqlisimanginniqsaulirninginik nutaangujunut iliqqusiliqlutunik avatiani.

Asijjirningit sikuqattarniata tariup auksarainiriliqtangalu, tukiliutilugu, unuqtmaringinik inungnik apiqsuutaulluni sukuup iliqqusiviningita qaujijamauningit atugaksauttiarunniiqtut sikumik aqutiqarasukluni. Unuqtummariit inuit isumaalukkiut iliqqusituqaalungit aktuaningillu ukiuqtaqtuup nirjutiqtanginut asijjilirninginik. *Tuktuut* tikittarningit asijjiqpalliangmata ungasingniqsauttaliqlutigli ungasuktinut pijarittuqluni. Inuittauq isumaaluqtarivut niqillaringit asijjilirninginut.

Nijjutiit niqutuqtiujut, suurlu nanuit ammalu pujiit, niqingit ulurianaqtuqalirmata angunasuktaugutik nirjaugutigli pijjutiqaqtutik niqiturniminut suruijautiit katiqsuqattarninginut timingagut - taiguqtaujut asuisarainngittut sanaumajat niqutuqtinik katiqsujattut ammaluunniit ptbs – niqingagut.

Inuit Tauttungit

Agguqsimajukkut aulatauninga ukiuqtaqtuup avatinga pijjutaalaanguqat-taqsimavut saqqiinasuktilugit inuit tisamaujunik nunataarasuarnikkut angri-tuijunik. Anggivilallianinga uqsualuksaqsuqtut ujarangniarumajullu nunanginni arraaguqutingigut 1970 ajaurilauqput inungnik atausirmik nipiqaqarqarmik nunaqutigijangit sapumminasuglugit angunasugvigisuumigit mikigianniavigisuumigillu. Sanngijumik attatarniqarniq avatittinnik ullumimut suli tunngaviujuq agguqsimajut aulattijinginnut ajauqtaunginnaqluni gavamagijanginnut.

Taimali pigjarutausimalluni avatimigik isumaaluutigijanginnut, inuit agguqsimaningit ilauniqalirivut ukiuqtaqtuup pivalliatitauningannik uqsualuksait savirajaksaillu ujarangniqaqtuullutik. Taimali tamanna ujarangniarniq ungasiktumut aktuiniqajarninga qaujijamaugaluqluni avatigijaujumut, matuiqsiquattarniattaq tautuktaungmat iqqanaijaaksanik kiinaujaliuritik-saniglu ukiuqtaqtumiunut. Una saanngajariaqtausuuq unuqtunut inuit timinginnut piliriqatiqarniq ujarangniqaqtuijunik naliiraarutigilugit surainir-jangit avatittinnik anginiqsamik inuuqatigiingnut kiinaujaliurnikkullu ika-juutigijunnaqtanginnik.

Tarrijautiit Aktuaniliit

- *Eskimo Summer*, Laura Boulton, 1944, 15 min 31 s
- *Stalking Seal on the Spring Ice (Parts 1 and 2)*, Quentin Brown, 1967, 24 min 31 s

Tukimuarutiit/Atulaat Apiqutiksats

- Inuit taimanngianialuk tunngaviqaqsimangmata nunaqutigijamingnik najuqtaminik annaumanasuarvigilluniuk. Ullumiuliqturli, kisiani, ilainnangit inuit angunasuusingit, piluaqtumik nattinnut, piugijaunatik aivajjutaqattaqsimalirmata. Isumagijakkut, inuit angunasuinarunnariaqqaapat atuqsimajutuqaalunginnik iliqqusituqarmigut annaumallutik, uvvaluunniit angunasungnirisuungit kigliqariaqqaapat maliglugit nunarjuap maliqusuurijangit? Kinguniagut atuqujinasukkuvit, kina aqqiiniarmat kisut, qanutigilu pijajunnamangaangita, nirjutigijaujut angunasugunnaqtangita?
- Uvani ilinniarutimik, qassigalait tukiliutiksait saqqitausimavut qanuq inuit qaujimanituqanga apiqsuutaqattalirmianut inungnut asijjil-lariliqtillugit najuqtangita iliqqusirijangit. Uqausirulugit aktuiniqasi-maningit asingillu asijjutiit inuit iliqqusirijanginnut. Qanuittuuva aktu-ninga qaujimanituqaaluk atuqtattinnut turaangattiarunniiraangat? Ajauqtullugit taakkua ilinniaqtittit tukiliutiksanic qiniqulugit qanurli iliqqusiqatigiiktangit qaujimanituqangit pisimajauqiarmangaata.

Takunnaraksalirirnimut Qaujimanig

- Taanna *Stalking Seal* tarrijautinga takusautittivut unuqtunuk inuit atusuunginnik nunainnami angunasuktilugit. Tarrijautillugit, ujjiirijaugarluni ajjiliurijaujuq nipiqaqtuqanginnianik ammalu unikkaaqtumik uqallaktuqaratik. Qanurli tamanna tarrijagaksaup nipiqaarninga aktuiva tautungnirijattinnut avatittinnik unikkaari-jaunngitillugit?
- Saniraagut qimirruluq nipiigijangit taassumaup *Stalking Seal* taassumunga tarrijagaksamut *Eskimo Summer*. Qanurli ilajaisi-manian uqausikkut unikkaaqtuup iluani *Eskimo Summer* ikajuuni-qaqpa, uvvaluunniit ulavinnaqpa, taakkununga tarrijaqtaujunut. Taakkua ilinniaqtittit ujjiqsaqulugit qanurli ukiuqtaqtuq iliqqusiqar-nirarmangaagu taassumaup qallunaap unikkaarniagut. Uqaus-iqtangit ajjigigajaqpait asijjirajaqpalluunniit inungnut ajjiliuqtaun-nirutik taakkuak?

Aturumigijaujut Ilinniarutiksait

- Unuqtummariit sururnaqtut ullumi aktuijuit ukiuqtaqtuup silaqaataanik avatiatalu iliqqusirijangita saqqitauqattarmata silataaniittunut ukiuqtaqtuup sanajulirirjuanut nunalirjuanguqatigiiktullu pivaliajanginnut. Taakkua suruijuit nunalirjuanguqatigiit kamagititaujariaqaapaat qiniqtitalutigli aaqqigutiksantik ullumi saannngajauliqtu-mut silaup asijjirutinginnuut ukiuqtaqtumii?

Ilinniarvigijarnit uqausiqaqatigjkkit ilinniaqtitit silarjuarmi sirnaaq-tiujunut avatittinnik. Qanurli taakkua ilinniaqtititisi aturnirisuungit aktuijunnaqpat ukiuqtaqtuup silaqaataanik? Ajaurikkat ilinniaqtitit qaujisakkanniqulugit. Tamakkua ukiuqtaqtumii silaup asijjirutingijangit angigivalliaqutik aktuijunnaqpat inuusinginnik ilinniaqtititiviin ungasikkaluaqtillugit?

- Najuqtut tamakkua nunaliquapuanik katinngauqtunik inugiaktunik, qallunaat isumagijaqarningit ilaunasuginatik nunarjuap iliqqusirijanginnut. Tukiliutilugit tamakkua takujaujut tarrijaqtanginnik *Eskimo Summer* ammaluunniit *Stalking Seal*, uqausirilugit qanurli inuit atuqpalliajangit aktuaniqarmangaangita silaup saqqisuunginnut suurlu arraaguup taqqingigut, silangannut, ammalu nirjutiit aulanin-ginnut.

Taakkua ilinniaqtitit katiqsulirlutik agguqsimaqtunut isumak-saqsuullutik qanurli inuusirijangit aulaniqarmangaangita avatianik iliqqusiqatqumik najurnirutik. Taakkua aaqqikuqtuajut unikkaari-jaulutik ilinniaqtititiminut.

Aturumigijaujut Ungallitiksait (silataanit) Ilinniarutiksait

- Taakkua ilinniaqtitit niruaqtillugit atausirmik qupirrumik, piruq-tumik ammaluunniit nirjutimik ukiuqtaqtumii najusuungujunik. Taakkua ilinniaqtitit qaujisatillugit uumajuqtaaanik niruagangan-nik titiraqulugit naittumik uqalimaagarmik unikkaaqtumik qanuq sungiutijaqaqsimangmangaat ukiuqtaqtumut. Taakkua ilinniaqtitit isumaqngmilugit qanuq asijjirniujut ukiuqtaqtuup silangannut aktuigajarmangaangita qaujisagangita uumajurnarnianut.
- Ilinniaqtitit titiraqutillugit naittumik isumaliangit titiraqulugit qanurli angunasungniq atuqtaunasugijani tautunnguarlutik inuup angu-tiup ijingigut arnaulluunniit. Taakkua ilinniaqtitit qaujisatqangit taassumunga titiraqtaminut ilaqarialik inuit angunasuusinginnut isumaliurutausimajunik (ullumiujug qaangitqumilluunniit), iliqqusiri-gajuktangit angunasuktajuup nirjutiup, qanuittuniglu anguniktau-guni atuutiqarajarningit inungnut. Tamanna piliriaksaq aktuajumigi-jauilluni tarrijalauqtillugit *Stalking Seal*.

Aturumigijaujut Uqalimaagaksakkanniit

- E.C. Pielou. 1994. *A Naturalist's Guide to the Arctic*. Chicago: University of Chicago Press.
- Burt Page. 1991. *Barrenland Beauties: Showy plants of the Arctic coast*. Yellowknife: Outcrop.
- Beatrice Collignon. 2006. *Knowing Places: The Inuinait, land-scapes, and the environment*. Edmonton: CCI Press.
- Students on Ice: ilisarijausimajuq piliriniuanut timiunga ajiunngit-tumik ilisaijutilik nuuttaqtut nunarjuap ataanut ammalu ukiuqtaqtu-mut, piliriniqaqutik ilinniaqtitit, ilisaijiti qaujisatitillu nunarjuarmi katiqsuqulugit ilinniarutikkanniksantik matuiqsiviullutik. Studentson-ice.com
- Arctic Net: katinngauqtut kanatami aglagviit piulaamik saqqiinasuaq-tut katittisuut qaujisatqinik aulattijuijuniglu nunainnarmut, inuuaqtigiiit qanuunngittiarutinginnut inulirijiillu qaujisatqinik katujjijiqatigijangit inuit timinginnik, ukiuqtaqtumii nunalinginnik, gavamatuqakkunni, ag-guqsimajuniiglu kanataup gavamaqarvinginnik nangminiaqatuijunillu. Turaagangit ukiuqtaqtumii katinngajut qaujisarutiit silaup asijjijutingi-nik nutaaruriaqtinullu kanataup ukiuqtaqtuata sigaqutigijanginnik. arcticnet.ulaval.ca/
- Canadian Polar Commission: piliriaksaqaqtuq ujjiqsainirmik, ajaurinirmik, ammalu tusaumatittinirmik qaujijauvalliajunut uki-uqtaqtuup nunaqutinginnik, ikajuqsuinasungnirmik kikkulimaanik tusaumaqullugit atuutiqallaringniata ukiuqtaqtumii qaujisainiq kana-tamut; puqtusigiarinasungniq kanataup takuksauninganik nunar-juarmiuqatittinnut ukiuqtaqtumiiuataunnittinnut; ammalu atuliquisuuut ukiuqtaqtuup qaujisatqanuanut atuaganginnik gavamaujunut. Polarcom.gc.ca/eng

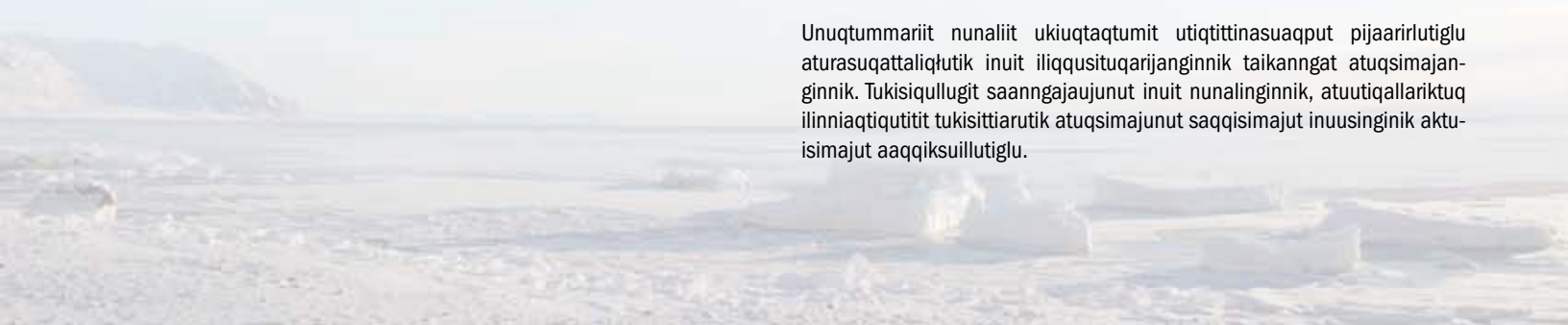
ASIJJIJUT SAANNGAJAULIQTULLU UKIUQTAQTUMI

Qimirrujauninga Isumaliuriniujuup

Taimali inuit ullumisuli ukiuqtaqtumit najuraluaqutik, iliqqusituqangit uqausingillu ulurianaqumiiqqut saannngajaulutik. Unuqtut inuit ikpigusuk-simavut iliqqusituqangit ullumi apurmata ikaariarutimut ittarnittut qauji-maniit ullumilu atulitqattinnut.

Taissumani 2011-mi, nunavuumi kiglisiniaqtikkut saqqiillutik nunavuup inungita inugiangningigut 33 pusantimik ilaqalauqput surusirmik arraaguliit tungaani 14. Namilimaaq inuit nunaqutinginnik iliqqusiniraqtaq. Unuqtunik inuit nunaliquinginnik, taakkua makkungniqsait qallunaatitit tunnganiqsallariullutik nunarjuarmillu takuksaruqtuajut aturniqsarillunijuk qaujimannginniqsaullutik inuit ajunngitatuqaalunginnik uqausinginniglu silulirilauqtangita.

Unuqtummariit nunalit ukiuqtaqtumit utiqittinasuaqput pijaarilutigli aturasuqattaliqutik inuit iliqqusituqarijanginnik taikanngat atuqsimajan-ginnik. Tukisiqullugit saannngajaujunut inuit nunalinginnik, atuutiqallariqtuq ilinniaqtititit tukisittiarutik atuqsimajunut saqqisimajut inuusinginik aktu-isimajut aaqqisuullutigli.

Ilinniarutigijaunasuaqtut

Uvani ilinniaqaksami, ilinniaqtiquitit ikpigusulluaqput qanuq inuit iliqqusirmigut asijjiqsimalirningit qallunaat tikikkamik ukiuqtaqtumut, qanurlu ilan-gigut saanngajaujut takuksarusuunguninginnik asijjiutujuqaqtillugu. Taakkua ilinniaqtitit ukuninga tukisiumalilluaqput:

- Inuit ullumimut ajjigiingittunik isumaqausiqarmata iliqqusiusimajunut inuit-qallunaat apurutinginnik qanuuttuniglu sur-rainnirmangaat inuit iliqqusirijanginnik;
- Ullumiujug saanngajaujiqtut ukiuqtaqtumi takuksarusimangmata unuqtummaringnik (amma katinngagajuktunik) nunangigut, inu-quatigiingniagut ammalu atuqsimajangitigut saqqitigtunik;
- Taassumaup nunavuup gavamaqarvia aksuruqaqarningannik nutaanik aqqigiarutinnik saqqiinasuklutik inuit qaujijajatuqarijanginnik.

Qanuiliurutauqattaqsimanikut Kisumullu Aktuaniqarnianut Tukisijjutiit

Nunagijaujuup namiinninga ullumiujug takuksaruivug takuksaulaanguju-taullunilu ullumi saanngajarijaujunik ukiuqtaqtumi. Ukiuqtaqtuup nuna-liqutingit ungasiktuungmata asinginnik nunaliqarviujunik: niqiksangit qangatasuukkut tikititauqattaqtutik ulluqtiqauqtutik, akittuutaullariklutik niqinginnut ammalu ilagillugu niqittiavaktunnginnirmut inuit timingit ak-tuininginnik; qangatasuukkut narunasungniq akitujuungmat; nunalingnilu iqqanaijaqtittisuut saniqquvviqualaratik kigligarvinginnut pijunnattiaqtut iqqanaijarunnaqtut qallunaat nunaanni atuinnaugajaqtunik.

Nunaliit ungasiksarningit isumagijauqasiutigillutik ukiuqtaqtuup quv-vasilaangujumik naisautiqarninginnut immink inuinnirmut qanimmasinullu. Taimanna iliqqusiqatillugit, ukiuqtaqtuup nunalingit aksuruqtutik kamag-jaqarasuksimavut aulatittinnarasuklutik inuusiqattinarmik pirusqalliat-tiaqtumillu avatiqatqumik.

Sivuniagut inuit-qallunaat apurutingita, inuusirijauqatut ukiuqtaqtumi asing-innik saannganiqalauqtut amisunut inungnut kinguvaaminut tunniqsaituinnaqtutik najuqtuniugluunniit nunangat arraagugasaalungnut. Taimali niqiksangit qingni-jangillu ilaannit naammattiaqattaralauqtutik, inuit tunngaviqalauqput avatim-inik annaumanasuarvigillugu. Tamakkua tamiit, silangalu nirjutingillu inungnut naammagunniiraangata, pirliraqattalauqput inungit.

Unuqtummariit inuit iliqqusituqangit asijjisigialauqput akunniagut arraag-ungita 1850-1900 AD, qallunaat tikiutigamik ukiuqtaqtumut inugiaksiv-alliallutik ajjigiingittumik pilirillutik ilangit qiniqsagtut, avvasuktut am-malu niuvirviksanik nappaqtirijunut. Unuqtut inuit iqqanaijaqpalauqtut avvaniaqtuullutik, qaujijajarijauqatut ammalu annuraaliuqtuullutik umiar-jukktut, ilangillu inuit atuqtuqaminik nunamik qimaillutik tiriganiasungn-irminut mikigajjirinikkut niuvirvingnut tauqsijjaksanginnik. Ununniqsaujunik, inungnut tamanna piullarilauqtuq piruttiaqtutik.

Ilaaqatauningit kiinaujaliurasuarnikkut pijunnaqsittillutik piqutinik atuin-naungittut ukiuqtaqtumit, suurlu annuraaksait, sukaq amma savirajait sanajjutiit. Inuit aturunnakautigillutik tamakkuninga nutaangujunik inuusiri-jaminut nunainnarmi annaumanirmut.

Arraagugasaktigut, naliraaqsimania inuit iliqqusiagut qallunaat saqqitang-innut pijarittusigjakkannilauqpuq. Unuqtut tikilisaqtut ukiuqtaqtumut asijjiinasullariklutik inuit inuusiqausinginnik piluaqtumik atatarningit qal-lunaanut. Ajuriqsuiit iksiraruallu tikittaliramik ukiuqtaqtumut, inungnik saatittinasuklutik ukpirnirijaminut tamannalu angakkumik tunngaviqarniri-janga piirasuaqlugu. Kanatami paliisikkut matuiqsikataliqtutik ukiuqtaqtuup nunanginnik inuit maliktitaunasuklutik qallunaap piqujanginnik atuqtaujut qallunaat nunanginnik.

Unuqtuuvut iqqaqtuivikkut saqqisimajut pigialisaaqtillugit arraaguqutingit 1900 nalunaiqsisimajut inuit iliqqusituqarmigut maligarminik aturaanga-mik iqqaqtuqtaullutik tigujuqattaqtutik paliisikkunnt surainiraqlunigut kanataup piqujanginnik.

Arraagungit tikiutingmata tamaunga 1930, kanataup gavamangit aulajja-giarilauqput kamagijaqarasuliqtutik inuqtiminik tuquralauqunagit pirlirarn-irmut. Uqausirillunijuk tunngaviqaluarninginnut niuvirviit tauqsiiuvinginnut pirlirajarninginnullu, gavamakkt iliuqqaililauqput maligarnik maligaraalaan-iglu qanuq inuqutingit inuusiqariaqarninginnut.

Uggunaqtuugaluaq, unuqtummariit ajusagtunut ikajuutiunasuktut qal-lunaamiutanut saqqitaugamik, tukisiumaniqanngittunik inuit inuusinginnik iliqqusinginnik annaumanasuarutinginniglu. Tamakkua aqqiktaujut inung-nut turaanganatik ikajuinasungaaqattalauqput qallunaat aulattijinginnik saniqquataullutik inuit. Una pirjuangulaangungmijug taissumani 1953-mi gavamakkt nuktitittillutik inungnik qassigalangnik inuit nunaliqarvinginnik kupak tarrangani quttiktuup nunaqutinginnut nuutaullutik 2000 kilaamita-mut ungataanut sungiutisimajangita. Taimali gavamakkt uqaqsimal-lutik inungit pirliqunagit nuutaularninginnik, taakkua nuutaunikuit inuit saataqaqtutik, saalaksaqutigli, iqqaqtuivikkut arraagungigut 1980 ga-vamakkt atungaalarninginnik nangminiqtarasungnirmik nunamik inuit atuqunigut inuqanngittunut nunanut ukiuqtaqturmi. Arraaguani 2010, gavamatuqakkt mamiajjutiminik uqausiqalauqtut nunavingmiutavirinut nuutaunikuujut quttiktumut.

Arraagungita iluanit 1950 quliujunik, tamanna ukiuqtaqtuq saataulilaurivug qallunaat piliririjanginnut. Taakkua mialigakkt unataqtuksangit, saanngajau-liramik ulaasiakkunnt unataviguatuinnariaqarnirmik, sanajurjuanguliqtutik qaujisautiminik taiguqtaujuq DEW Line—qangatasuunnt qaujisarutiit qiniqsag-tut ulaasiakkt qangatasuunginnik pigiaqlugu alaaskamit kalaatit nunang-annut. Tamanna makitirininga qaujisautinnik asijjiillarilauqpuq ukiuqtaqtuup nunanginnik. Inuit iqqanaijaqtitaullutik sanajauninginnut kamagijauninginnullu qaujisarutigijangit; nunalingnik saniraagut makitirillutik unuqsivalligamik in-ungit; ilinniarviit, aanniaviit tuksiarviullu sanajauttaqtutik nunalinguqtut pijit-tiqtauninginut. Sukkaittumik, ilangit inuit qimaillilauqput inuusituqarijamingnik nunalingmi nunaqallariliqtutik nuuttarunniilqtutik.

Aksurunnalaanguqataulauqtuq inungnut pigiaqtitauningit ilinniarviit aull-arviusuungulauqtut. Unuqtummariit surusiit ilinniarvingmi utiraangamik aanniqsimaqattalauqtut. Inullariktut pijunnaratik, uqaqatigarunnaratik ilaminik innarjamingiglu, taakkua inuit - kinguniagullu inuuliqsimajut nuna-lingni maliikkillutik - ungasiksaliqtutik inuit iliqqusituqanginnik.

[takulugu uigunga 1. Ilinnariit makitaunikut kanataup ukiuqtaqtuani isuagut titiraqsimajup tukisivaallirumaguvit uqausiqarutaujunik tamatumunga].

Ukiuqtaqtuup nunanginni pijariqtauvalliallutik nunataarutiit angirutingit, unuqtut inuit utiqittivalliaut sivuliata qaujimanirijanginnik inuusiqaus-irilaqtanginnullu sivulingita. Nunalingni uqausillaringit ilisautauliqtut ilinniarvinginni, utiqittavalliaqtut piqqusiit suurlu qilaujarniq, ajaajarnik, sanannguarniq, miqsumniq, qajaliurniq amma ukiuqtaqtuup pinnguarusingit utiqasiutisimallariqtut.

Inuit Tauttungit

Unuqtullariit inuvut aksurusuungujut saanngajaminut tamainnik pillimattiarasuklutik sivuliata iliqqusituqanginnik ammalu ullumi nunarjuarmi aktuaqatigiingniulitunut. Taanna qitiranga naliiraattiasijjuq ajauqtaullarik-simavuuq inuit tapiriit kanatami, ammalu sivummut aturiaksauasugijauulluni inuqutinginnut. Inuit nalunaiqsigajungmata unuqtuiqsuqlutik, inuqutingit ajuqtut itiriaksaq, utirumanatiglu, iliqqusituqaujunut.

Tamanna nunavuup gavamangata atuaganga tukimuagutaujuq inuit qauji-majatuqangit (qallunaatitut tukiqapalukluni “qaujimajarijaujut inungnut taimannanganialuk”) uqausiqarmat aqqiksuiqujinirmik ullumi inuusiriliqtat-tinnut aulattijutinginnullu atuqtaulutik taakkua inuit annirijatuqaalungit.

Tarrijautiit Aktuaniliit

- *The Annanacks*, René Bonnière, 1964, 29 min 12 s
- *Labrador North*, Roger Hart, 1973, 37 min 30 s
- *Between Two Worlds*, Barry Greenwald, 1990, 57 min 50 s
- *Martha of the North*, Marquise Lepage, 2008, 83 min
- *If the Weather Permits*, Elisapie Isaac, 2003, 27 min 51 s
- lqqaumavara.com

Tukimuarutiit/Atulaat Apiqqutiksait

- Inuit qaujimajatuqanga sanivvaktajuaruaqqaapa nutaangujunut qaujimanijunut? Ullumi atuliqtattinni, qarisaujukkat sanajjutiit nunaliqpaujamilu inuusiqarningit nutaallaringnik saqqiisimavut tu-saumanirmut piqataunirmullu nunarjuarjattinnut. Qanurli, taimanna atuliqtillugit, inuit qaujimajatuqangat ikajuisuunguva inunnik? Qaujimanirijaujuq ittarnittut naksangilluguu? Taakkua ilinniaqtitit isumatillugit tamakkuninga apiqsuutininik saniliqarlugit inuit qauji-majatuqanginnut tukiliutiksanic tunniqsauqausimajut ilinniaqtivit iliqqusiqaqtigijanginnut sivulinginnulluunniit.
- Ilinniarvigijassinnik, uqausirilugu kiggaqtuijiqarniq nunaligijarnit isumagilugu angajuqqaatiit aqqiksuiuirisuungit. Tukiliutillugit atuinnaujut ilitaksaujumik, takujunraratta qanuq angijjuut asijjiutiniit saqqisu-unguningita atausiq suunguniqsauq aqqiiniqaraangat asiminut inusua qaujimattiaqtinnaniuk. Uqausirilugu qanuq ullumi aqqiktausuungulir-ningit inuqatigiiktunik. Apirilugit uqatigigiingnissinni qanuq nunataar-utiit saqqitauningalu nunavut nunaqaqqaqsimajullu gavamaqausingit utiqittisimaninginnut nangminiq aulattijutit utiqsimalirninginnut ukiuqtaqtuup kamagjauninginnut.

Takunnaraksalirirmut Qaujimanijauqningitigut Pilirjaqariarniq

- Qanurli taanna tarrijagaksaq *If the Weather Permits* saniliqatit-tiva aniguqsimajumut illumilu atuqtauliqtunut inuit inuusiginnik? Qanuittut tarrijausiliurnit iniliurningillu atuqtauvat saniliriiktittinia takuksauttiaqullugu?
- Qanurli uqausiuvan taakkua ukpirnilirijut kiinaujaliurasuarutiillu iluagut tarrijagaksau uuma *Labrador North*? Ilinniaqtitatit ujjiq-suttiaqulugit tamainnut apiqsuqtaujunnt taakkuninga, uqausiri-janginnullu kiggutingit apiqtaujunnt.

Aturumigijaujut Pilirjaksait

- Apusigjarningit inuit qallunaallu angijummaringmik asijjiit-tisimangmata inuit inuusituqavininginnik. Unuqtut inuit isumaqaqtut tamainnik piujunik piungittuniglu saqqiisimaniqarlugit. Ilinniaqtitit tamakkirugit, qunguaqsuuk tarrijautit *The Annanacks*, katimaniujuq ajurijarlugu isumaliuqulugit inuit iliqqusituqaminik inuusirmik maliqungmangaarmigut, uvaluunniit kuapaliurlutik anginiqsamik tauqsiiqattarutaulirlutik. Nalliak niruaruniuk apirilugit nauktaima piuningit ammalu piunginningit aqqiktasi? Atunit ilinniaqtit niru-aqtillugu, asuilaak pijjutaanik unikkaaqulirlugu niruarnianut.

Aturumigijaujut Ungataanut Pilirjaksait

- Ilinniarvingmi, taakkua ilinniaqtitit titiraqulugit ullumiujuq inuqatigi-ungujunut isumaaluutausuungujunik (suurlu, iqqanajarniq, ilinniar-niq, ajuqsarniq, pirajangniq, aanniaqtuliriniq, niqittiavaqanginniq, numaasungniq, imminik inuarniq, asingillu).

Ilinniaqtitit niruaqtillugit atausirmik isumaliurutiksamik ammalu, aturluniuk qarisaujukkat ikiaqqivik titiraqsimaqullu, nalunaiq-siqulugu: 1) isumaalugijaujuq taissumani/ullumilu isumaalugijaus-imavaa kanataup ukiuqtaqtuani; 2) qanuq isumaaluutaajuq ullumi kamagjiausimalirmangaat kanataup ukiuqtaqtuani; ammalu 3) qanurli isumaaluutaajuq kamagjaunikuva inullariit inuusiqausingita inuqatigiinginnut. Saqqitaujut titiraqtaujunnaqtut uqalimaagati-tut, ammaluunniit unikkaarillugit sivuani ilinniaqatingita.

- Taakkua ilinniaqtitit qaujisaqulugit asianik nunaqaqqaqsimajumik iliqqusiqaqtigiktunik taimannattauq qallunaanut pilirjaunukit iliqqusingillu nungusaqtaunasungnikuujunik. Tukiliutittiat namiru-luujauq nunarjuap iluani. Taakkua ilinniaqtitit naittumik titiraqulugit niruaqtangata nunaqaqqaqsimajuit iliqqusinginnik tulurutiqasigiar-ningit suunguniqsanic, qanurli iliqqusituqangit uiguqasiutinnirman-gaangit aulaniujumut nunarjuamit ullumi. Saanngajajarunnaqtut inuit atuqsimajanginnik iluaniittut ilisajjutiup tarrijagaksanginnullu.

Aturumigijaujut Uqalimaagaksakkanniit

- Gillian Robinson (editor). 2008. *The Journals of Knud Rasmussen: A Sense of Memory and High-Definition Inuit Storytelling*. Montreal: Friesens.
- Peter Pitseolak and Dorothy Eber. 1993. *People from Our Side*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Iqqaumavara website—information and stories about Inuit relocations through testimonials and film. iqqaumavara.com
- Truth and Reconciliation Commission of Canada. trc.ca/websites/trcinstitution/index.php?p=3

UQAUSIQTUJUT TUKINGIT

Inuusilirijit – Qaujisaqtauningit inuusatigijaujut sivulirijangillu takullugit arraagugasaaluit, aktuaniliq piqqusinginnut, avatiminut, inuusatigiingninnut, ukpirusuutinginnut ammalu iliqqusirijangit.

Itarnisaliriniq – Qaujisaqtiit qaujisamirisuungit ittarnisaujunik qimmakunik, suurlu ittarnisaqautiit, igluliviniit, ammalu iliqqusiqatigiit najuqtangit, qaangiqsimajut inungnut inuusiviningit piliriniviningillu.

Avatimik Kamattiarniq – Inuktitut uqausiq taanna tukilik “avatimik kamagijaqattarnirmik,” inuit aktuanianut tunngajuq kamagijaqattarnirmik avatimik nunarjuarjaminglu salumanasuaqtinnirmik.

Kanatami Nunataarasungnirmut Aajiqatigiingniit – Nunataarutigijausimajut aajiraqtut inuit kanataup gavamatuqakkunginnik pigiarutausimajut angiqatigiingit. Taakkua saqqisimajut kanatami nunaqarniraijut nunaqaaqsimajut nunamut pijunnautingit angirutikkut pijausimannikkut ammaluunniit iqqaqtuivikkut. Angiqatigiingit aajirutausuut akunniagut nunaqaaqsimajut, kanataup gavamatuqangit ammalu agguqsimajut gavamangit kigguqtuujiaqtut.

Nunaqaaqsimajut Inungit Kanatami – Kanatami, taakkua nunaqaaqsimajut inungit allait, inuit ammalu allangajut. Taakkua katinngajut aktuaniaqaput sivulirilaqtanginnut najuqtuviniit kanatami qallunaat tikilauqtinnagit.

Inuit – Inuktitut uqausingagut tukilik “inullattaat.” Inuit unuqtunut taiguusiulluni, atausirmik uqausiqarutik atuqlunijuk “inuk.” Inuit taiguusingat atuqtausuuq nunaqaaqsimajunut ukiuqtaqtumiutait najuqtut nunanginni kalaalimit, kanatamit ammalu mialigakkut nunanginni.

Inuit Qaujijatuqangit – Inuktitut taiguusiq uumunga “tamakkaa qaujijajausuujat inungnut ukiuqtaqtumi.” Arraaguani 1998, nunavuup gavamakkungit piliriqatilaqtut innatuqaujunik saqqiinasuaqtutik tisamaujuqtunik atulaanik inuit annirusuutingit tukimuarijunaqtut inuit iliqqusituqanginnik nuktaillugit nutaamut atuliqattinnut inuusirmut.

Inuktitut – Iisarijaisimajuq nunavuumi nunatsiamillu inuktitut uqausiuqasiutininganik agguqsimaningit. Taanna atuqtauvakkivuq uqausiqaliraangamik uqausiqarjaujunik agguqsimaqtunut nunatsiarmi, nunavuumi, nunavingmi ammalu nunatsiavummi.

Inuvaluit Nunataarutiga Agguqsimania – ilangat tisamaujunik inuit nunaqutinginnik kanatami, najuqtaulluni inuvaluit inunginnut kanataup ualinianit ukiuqtaqtuani. Tikkuqaqtuuniku kanataup gavamanginnut 1984-mi.

Nattilik Inungit – Taiguqtaungmijut natsilingmiut, inuullutik katinngajut nunaqatut inuit kanataup ukiuqtaqtuani, uangnangani tasiuarjuup nunaavuup agguqsimaniani. Natsilik inungit nattirmik niqilluataqalaurmata anaumajutingit, taimanna atiqaluarutigivait natsilik inungit, tukilik “inungit nattirmut tunngajut.”

Natsilik Isikimuu – Taanna kanataup tarrijaqtusani katimajingita kanatami sanajavituqangit katinngallutik tarriagaksait atiqatit natsilik isikimuu arraagungita akunniani tarrijausiuqtaunik 1963-1965. Taakkua tarriagaksait takusautitillutik inullariit inuusituqaviniianit qallunaat piqutinginnut pitaqtulualuqtinnagit. Natsilik inungit kuugaarjuup nunanganni kanataup ukiuqtaqtuani akunnimmarik annaumajunnalaurmata inutuullutik tauqsittaluaratik nunainnarmi tunngaviqatut inuusiqatut pijarituujumik ukiuqtaqtuup ukiurijanginnik.

Nunatsiavut – Ilangat tisamaujunik inuit nunaqutinginnik kanatami, uangnaqpasianut laapuratuari. Nunatsiavut gavamangit saqqitaulauqtuq 2005 arraaguani. Inuktitut, tukiqaqpuq “pijuruq nunaavu.”

Nunavik – Ilangat tisamaujunik inuit nunaqutinginnik kanatami, uangnanga kupak tarrangani pingajulluarilluniuk kupak, kanatami. Inuktitut tukiqaqtuq “nunattavajuaq”.

Nunavut – Ilangat tisamaujunik inuit nunaqutinginnik kanatami, ammalu inuktitut tukiqaqtuq “nunagjavut”. Taanna angilaangujuq nunaqaaqsimajuniluni agguqsimajunik ukiuqtaqtungani kanataup, avitauunikulluni nunatsiarmi 1999-ngummat.

Uqausikkut Unikkaaqtuat – Tukilik uqausikkut tunniqsautiit iliqqusituqarujaujunut inungnut angajukjuuniku nukaqtuunut. Tamakkaa uqausingit, unikkaarjagat unikkaaqtualluunniit iliqqusiqausuut inuusatigiinut unikkaaqtuarjat, ajajaarutiit, pisiit, ammaluunniit sakajjutiviniit, iliqqusiqatigiit tunut atuqtausuut qaujimanirmik tunniqsautuullutik titrausiqangittunut.

Qanuqtuurunnarniq – Inuktitut uqausirijaujuq tukiqaqtuq “qanuqtuurasuarniq sunalimaat atuqlugit iluanngittut aagasuklugit,” ammalu takusautitiniq sungiujunnarnirmik niungnagunnarnimiglu sukkajumut asijjiliqtumut nunaqtittinnut.

Ilinniarviit Aullarviuqattalauqtut – Ilinniarviit gavamakkunnut kiinaujaqatitauullutik makitaunikuuvut, unumiqsait tuksiarvingnut aulataulauqtut, ilinniaviningit saqqitauunik angajuqaaqngit agviitqausuklutik ilinniaqsimaningit, iliqqusirijangit ammalu ukpirisuungit nunaqaaqsimajut surusinginnik. Ungataanit 150,000 allait, allangajut, inuillu surusingit ilinniarvingnut nuutaqtuuniku angajuqaaqngit pijumaningit ikpigjaunatik. Unuqtumariit angirraminik ilaminillu qimaruutitauullutik, uqausirmik atuqujaunatik iliqqusirijangillu qujanaaqjuallutik.

Angakkuq – Inuujut ittarnittumik angakuviniit aqquasaarjagarunnaqtut tarniit ikiaqqivanganut, pilimalluni tukisinasuarnirmik tammaqunut qanimajunniqtittinnimiglu.

Tuktu – Taanna kanataup tarrijaqtusani katimajingita kanatami saqqisimajungit tarriagaksait atiqatitauullutik *tuktu* tarrijausiuqtaunik arraagunni 1967-1968. Tarriagaksait unikkaaqannguaqtut iqqaumajanginnut taassumaup *tuktu*, innatuqaunnguaqtut, iqqaumajangannuaqtillugu inullariktut inuusiqamivininginnik surusiitillugu. Taanna *tuktu* tarriagaksangit sanajaukuuvut natsilik inunginnik kuugaarjuup nunanginnit.

Tuniit (ammaluunniit Tuasat Iliqqusiliit) – Taakkua tuniit saqqinniraqtuunik alaaskami immaqaa 2500 arraagut aniguqtunik, ammalu nuukkauqtuqtut ualiniup ukiuqtaqtuani, nunavuup iluanut, tikiutillunigit kalaalimit nunangit lapuratuari. Immaqaa tikiqtuq 1000 arraagut, tuniit inuktarijauulluatauqpup qallunaat isumagjangit kanataup ukiuqtaqtuani.

Tunirjuat Sivulivut – Tunirjuat sivulirijavut Inuulluta, qallunaanut nuuppallianasugijauullutit immaqaa 1250 AD. Kinguvviiniraqtausimajut Inunginnik Tuniit (Dorset Culture) najuqpalauqsimajut nunagjauliqtunit.

Unikkausivut Inuktitut tukilik “katujjiniq” unikkaaqtuattinni”. 2011-ngutilugu taakkua Kanataup tarrijaqtuksanik Katimajingita Kanatami, katujjiqatiqa&&utit inungnik poliriqatigiiktinut Aglagvianik Nunaqaqqaaqsimajunik pilirijijut Ukiuqtaqtuullu Pivallianianut Kanatami, Nunavuup Gavamakkungit (pilirivvinga ilinniaqtuliriniq, ikajuqtaullutik Inuit Timiqutinginnut5, saqqiilauqtut *Unikkausivut: Unikkaaqtuavut* tusaqtauningit pigiarutaunikuvuq matuiqsijjutaunasuk&uni qaujijamauninginnut Inuit iliqqusirjangit atuq&ugu tarrijaqtuksalirijit tatiqsuqsimajanginnik katujjiqatigijangitalu. Pigiaqtitaujuq ilaqaqtut qitutugajarmiittunik 24-nik tarriagaksanik kiggaqtuijut tamainnik tisamaujunik Kanataup inuqarvinginnik (Nunatsiavut, Nunavik, Nunavut ammalu Inuuvialuit) attataqsimalluni asinginnut tarriagaksanut ikiaqqivikkut akiqaratik uvani pijaksait nfb.ca/unikkausivut.

Vaiking – Qaujijamauniqualaurmijut nuasmannik, umiarjuakkut tikiutinik tanmaukmi, nuavaimi ammalu suviitanmit. Qiniqsaqtiulauqtut, unataqtiullutik, niuviraqtiullutik, ammalu tigusijjullutik asinginnik umiarjuanik namiruluujaq nunataaqsimanikut tariurjuap akianit, aiisiamit ammalu qikiqtanginnut kalaalhit nunangit akunniagut 700 arraangita tikiitugu 1200.

ILISARIJAUNINGIT

Taanna piliriaq kajusinialaunngittuq ikajuqtuqtaulaunngikutta, qaujimaningit pillugit ikajulaurninginnullu amisut piliriqatigisuuvut, ilinniarnilirinirmut qaujimaajit ammalu pilirialiriqataujut Qujagimmarittavut uppirusulaurninginnut pimmariumik piliriarmik, ammalu aksuruqtutit piliriaqaqattalaurninginnut piliriqatigiqattalaurninginnullu.

Inuit iqqanaijaqatigijauninginnut Allawia–Nunaqaqkaaqtulirijikkut ammalu Ukiuqtaqtuq Pivalliatitauninga Kanatami

Nunavut Gavamangit

Kaati Ukpik, Ministap Tungilia Nunavut Gavamangit

Nunatsiavut Gavamanga

Taiv Luu, Ministap Tungilia
 Riita Aantusan, Tukiliuriji

Nunavuumi Ilinniarnilirijikkut

Jaan Maktaanult, Ministap Tungiliata Tungilikkinga
 Kaati Miguriagu, Tukimuattittijiulauqtuq ilinniaraksalirijikkunni

Nunatsiarmi linniarnilirijikkut, Iliqkusilirijikkut ammalu Iqqanaijaqtulirijikkut

Jaan Situuvut, Ukiuqtaqtuq Ilinniaqtitauninginnut Kamaji

Qitirmiut Piqqusilirijikkut Katujjiqatigingit

Vuriantan Guraiviul, Tukimuattittiji
 Paamila Guraas, Pilirianut Aulattiji
 Turisa Angnatsiaq Uurina, Piliriarmi Kamaji

Niriunniqarniq Tunngavinga

Turiina Kuupur–Vulaam, Tukimuattittiji

Amaujaq Kanatami Inuit Ilinniarvinga

Piita Giiki, Tukimuattittiji

Avataq Iliqkusilirijikkut

Siulvi Kuutai Tsiu, Papattijit ammalu Saqqiqtautittijikkut Titiqkaliarjaisimajunit

Kanatami Tarrjaaksalirijikkut Katimajingit Kanatami

Kuristiin Kaaliin, Tukimuattittiji, Ilinniarnilirinirmut
 Juuli Hugiat, Angajuqqaq, Pilirivimmi Piliririjaujunut
 Jiasi Kuriul, Pilirijit Angajuqkaanga.
 Suupi Kivilan, Kamaji, Ilinniarnilirinirmut Aturaksanit
 Aan Kujuumi, Ilinniarnilirinirmut Qaujimajimmarik
 Linsi Rait, Ilinniarnilirinirmut Aulattijiulauqsimajuq
 Vurijit Sinitsal, Piliriarnit Aulattiji, Pilirivvit Piliriangit

Ammalu qujannamiirumajavut Ili Higin, Miarilin Maitsak Ammalu Nikul
 Vutki, Inuit Uqaujjiqatit

UIGUNGIT

UIGUNGAT 1: ATUQSIMAJANGIT, AKTUININGIT SAQQITAUSIMAJULLU ILINNIAQTUNUT SILATAANUT

Umaup nailigiarutaa atuqsimajaujunut qimaisimangingitalu ilinniarviit aullarviuqattalauqtut kanatami aaqqigiaqsimajuq katuqsugauulluni titirausiusimajunut nanijaksait 100 arraagut asiujinirmik ilisaijinut tukimua-gutik titiraqtausimajuq qimainasuaqtut niriuttiarutinik tunngavigijaujuq, ilaqaqasiutillutik sunakkutaanik tuquqsimajut purins vaijus ukiuqtaqtumu piqqusituqalirivviani ammalu sulijuqsiurniq tusaqtaunasungnirmullu kamisannga kanatami. Atuqtaujuq angiqsimaninginnut qimainasuaqtut niriut-tiarutinik tunngavigijaujuq, ammalu pilirivvingit ilinniaqtulirinirmut tamain- niki nunatsiammi nunavuumillu.

KANATAMI ILULIQARNIRIJANGIT ILINNIARVIIT AULLARVIUQATTALAUQTUNIK

Sivuniagut Ilinniarviit Aullarviuqattalauqtut

Nunaqaqqaqsimajut imikkut uqausiqainnaujaqsimajut, iliqqusiqaqlutik, ukpiusiqaqlutik, sanaugaqaqlutik, ammalu annirijaqaqlutik. Katiqsugaujut ilinniarutiit, ukpirijamigut takuksautittiningit, qautamaallu pilirijaksanginnut ilinniarutauqattalauqpup nunaqaqqaqsimajunut surusimut makkuktunullu.

Surusiit ilisaqtauqattaqlutik inuusiqattiamirmik, qanurlu ikajuqasiutijariaqarnir- mik ilagjangita uumanasuarutinginnut. Taikangit, surusiunilimaanginnik, ika- juqasiutillutik inuusirmik annaumanianullu nunaliqutaa. Nunaqaqqaqsimajut ilisaijijutaa piqautisimallarlilauqtuq tamainnut ukpirusutinginnut ammalu qautamaaq atuqpaktanginnut inuusirijanginnut.

Angiqatigiigutit Allanut ammalu Qallunaanut Singaqtauniq

Ilugut arraagungita sivuniagut saqqitautinnagit ilinniarviit aullarviuqattalau- qtut kanatami, nunaqaqqaqsimajut unulaangulauqsimajut inugialaangul- lutik nunanginni nunatsiap (ilagijauullutik kupak tarranga ammalu aanturiju, tamarmik manituuvva anginiqsaujuq saskaattuvaan, aavuutaup nigiqpasia, ammalu ullumi nunatsiallariup nunagiliqtangit nunavuumillu).

Taikanganit 1800 arraagungit pigjarmata, nunait pijumigijauummariilutik kana- taup qallunaaqtaanginnut gavamatuqakkullu atuagaliuqtinginnut, qinirasuklutik innugutiksamingnik kanangnami inugiaktunik sanaumajaujut niurutiksangin- nut, pirusijijumallutik palaugaaksamik niurutiksaminik, iniksaliurlutigli nuna- siutikutaaq aqquataamik tauvunga tariungannut puritis kalampijauup.

Kisianili, maligaaqtigut aturiaqaqtitaulaurmata kuin kiggaqtuijingit angiqatigariaqaqlutik nunaqaqqaqtunik nunaqutinginnut. Allait an- gajuqqaqautingit sivulliqaamik angiqatigiqattasilauqpup pijutigillugu aktuaqatigiingnirmik makittinasuklutik ikpigusungniqaqtukkut kaj- usiinnaqtumik atunit inunginnut maligialinginnik piqasiutillugit nuna- mik aturunnarningit ilaqarnikkut katujjiqatiqarnikkullu, ilisaqatigiiklutik. Gavamakkut kisianili atuagangit atuqpaktangillu saanngajaqallariklutik allait asiutitaunasungninginnut, qallunaangalirutik allatitut maligiaqar- unniirajarninginnut piqumajigut nunaqaqqaqtunut, qujanaapaklutinigat angirutivini saniqquqattaqlugillu.

Pigiarutigjangat Ilinniarviit Aullarviuqattalauqtut ingirraninga

Arraaguani 1844, taakkua pagat kamisanngit saqqiirngalauqsimavut sivul- liqpanguqataujumik kanataup gavamangita titiqqanginik uqausiqaqlutik atuqjijillutik ilinniarnirmik allait piqqusiminik qimaiqullunigut. Kamis- anngujuq atuliqujilluni aaqqisimajunik pirusiivvinik - tunngalutik tujur- miviksanic ilinniarvingnik ungasiksarlutik angajuqqaangita aulajjusinginnik.

Taanna nikulas vulut taavin unikkaangat 1879-mi ujirijaqalauqtuq “angiju- mik ilinniarviit takuksaulaanguninginnik atuagarmik taiguqtaujuq ‘singaq- sinasungnirmik qallunaanngusijijutit’. Taissumani qallunaat isumaqaus- inginnik malituinnaqtuni, taavin unikkaaqtaminik nalunaiqsilauqtuq isumaliurusingit taissumani atuqunigut, taanna “allait piqqusia” tuluqsi- maniqarnianik uqausirijautillugu, allait ittarniluarniraqtunigut iliqqusimi- gut, ammalu ilinniarniup turaaganga isuqarialik surusiup allauninga tuqusaqtauqariaqarniraqlugu.

Taissumani 1883-mi, suu jaan a. Maktaanult, taissumani kanataup sivul- iqtigilluniuk ammalu ministuulluni allait pilirijauninginnut, pigiaqtittilauqtuq aulajjijijutimik sivuliqtiuatiminut ministunut angiqtaullutik sanajauningit pingasut ilinniarviit aullarviqarniaqtut nunaqaqqaqsimajunut surusinginnut kanataup pingannangani. Taanna uqausirilamiuk parnautini, sanajulirini- mut ministangat Haktu manjivik uqaujijilluni kanataup piqjialirivigjuangan- ik, “taimalli ilisaqtauniarutik surusiit piujumik ilagijamingnik qimaruutittar- ialivut. Ilangit inuit uqatunnarilait tamanna ajunnaqtuuningannik, kisianili qallunaanngusijijumaguttigut taimanna kisianili aturlutigit.”

Sivuniagut 1883, qassigalangnik tuksiarvingnut pigiaqtitaujunik pitaqal- ilauqtut gavamatuqakkut kiinaujaqaqtanginnik. Maktaanuult parnautaa nalunaiqsilluni asijiinirmik atuqsimajaminik pigiaqtitaulluni kanataup gavamangata ilinniarviit aullarviusuut aulanirijangannik, taissumani taiguq- taullutik “angijut ilinniarviit.” Taakkua ilinniarviit niriugijauullutik innauniqsait ilinniaqtut isirunnanniarasugijauullutik qallunaat inuuqatigiinginnut ilisaq- taugutik ajjigiingittunik iqqanaijaanik. Qaakkannagut taakkua ilinniarviit, gavamatuqakkut tuksiaviillu aulattilaurivut ulluqsiutinik ilinniarvingnik al- lait nunaqavvinginnik kanataup nunanginnik. Taakkua ilinniarviit tamainnik quttingniqsanic ilinniarutiksaqalaungittut.

Angiglivalliajuq “Iluanngiliuruti”

Aggiqtunut arraagunut 50-nut, taakkua ilinniarviit aullarviusuut aulaninga suk- kajumik pirusigiatquni. Arraaguani 1931 gavamakkut kiinaujaqaqtittililauqtut 80-nik ilinniarvingnik inugiangniqaqlutik katiqlugit 17,000 ilinniaqtinik.

Arraaguani 1920, tankan kaampiul skaat, aglaktiujuq kamagijajaqaqluni kanataup allanut atuagangannik, aqigjarilauqtut taassuma *allanut piq- jaq* upagiaqaqtitaullutik tamarmittiaq nunaqaqqaqsimajut surusingit ilinniarvingnut aullarviusuunut arraaguqatarutik akunniani 7–15. Skaat nalunaiqsilluni gavamatuqakkut iniliangannik uqarami, “piirumajara taanna allanut iluanngiliurutivut. Turaagarjavut tavvani kajusiinnattialluta ka- natalimaamik allataqarunniiruni kisianili launngittunik qallunaat inuuqati- giinginnut, ammalu apiqquqarunniirutik allait miksaanut, ammalu piqtaul- luni allanut kamagijajaqaqtitaujuq pilirivvinga.”

Akituksalirnirmik isumaalugutianningaaliqutik kanataup gavamatuqak-kungit. Taimali arraaguagut 1892, aatuvaa isumaalugutiqaluumut akit-tuqpalliajunut akiligaksanginnut nuukunijjuk atuniingajumut-ilinniaqtimut kiinaujaqaqtittinirmik tuksiarviit akiliqtauqattaqutik atunit ilinniaqtimut.

Kiinaujanut, ilinniarviup aulattijngit niriugjiaullutik akiliqsuiniarninginnik kamagjauninginnut, kiinaujalianut, akiliqsurialingnullu. Tamanna aulani-qarilluni tuksiarviit naliraaqattautiliqutik allait surusinginnik isiqujiluumut ammalu unulaangujunik ilinniaqtinik atilurinasuklutik, nukiqattianngik-kaluarutik qanimmasiqaraluarutigliuunniit.

Tuksiarviit tunngaviqallarililauqput ilinniaqtiminik iqqanaijaqtitaqattaqutik “ulluup-nappanga aulaniq,” angajukliit ilinniaqtingit ulluup nappangannik iqqanaijaqtitaullutik. Tamanna takuksaruikaugitilluni unulaat ilinniagalu-aqsimanatik ilisimangiluqaqtitaumut.

“Nutaamik Inuusitaqittiniq” ammalu Ukpiliqtittinasuarniq

Gavamait tuksiarvingmilu aulattijngit uqaqattalauqtut taakkuaguug ilinniarviit aullarviuqattaqtut ilisaqujaullutik ukpiliqujaullutigli nuna-qaaqaaqsimajut surusingit. Atuqtaulirami taakkaa takuksaruinasungningit saqqiullutik aanniqsiriningmik nunaqaaqaaqsimajut iliqqusinginnut, uqaus-inginnut, ukpiusirijanginnut, piqqusirijangillu atuqpaktangit.

Ilinniarviit aullarviuqattaqtut takujaullutik piugjauniqsatitut allait ullukut ilinniarvinginnut qimaktitauninginnut angajuqaaqsimajut, akiraqturniaqtunik qaujimagamik ammalu surainasuktunik nuqqaqtittinasungniarninginnut.

Taikannaganit 1883 ungataanut, kanataup gavamatuqakkungit angilaangullutik katujjiqatiqaqsimavut taakkaa pilirijauninginnut ilinniarviit aullarviuqattaqtut aulaniq, tuksiarviit kamagjaqaqutik qautamaaq aulatauninginnut ilin-niarvingit. Unulaat 1850 arraagulluangani ajuriqsuijiit ukpirusuutiqaqutik nuna-qaaqaaqsimajut ukpiliqsaqtauningit ukpirijanginnut ilagijauqasiutinasugillugu nunarjualimaamit sapunniasungninginnut tarnirijaujunik.

Marruuk angilaak ukpimiriaqtunik timiujunik ilauniqaqtuviniit taakkununga ilinniarviit aullarviuqattaqtut kanatami 1800 arraaguqtinginnik iksirarju-akkut uuplait miurimut salumajumut ammatuq tuksuarvinga ukpiliqsai-jinut katujjiqatigiit tuksiarviata inglant (aanglikakkut tuksiarvinga). Unun-ningit ilinniarvit quttissigjaqaqutik katagjaqattaqutillu aulaniujuup iluani, kisanili iksirarjuat tuksiarvinga unulaallarinnik aulattilauqput ilinniarving-nik, immaqaa 60 pusantingita ilinniarviit takujaugutik. Aanglikakkut tuk-siarvingit immaqaa 25 pusantinginnik aulattillutik, katinngajut tuksiarviit aulattillutik 15 pusantimik, ammalu puraspiuriijat tuksiarvingit aulattillutik immaqaa 2 ammaluunniit 3 pusantingannik ilinniarviujunik.

Pinirluktaugattarniviningit ammalu Kinguvaamigut Aktuqtaunirijangit

Angajuqqaarijaujut surusirminik aullaqtittigikkutik ilinniarviujunut ilaqaqattalauqtut angajuqqaangit sugiaqtaullutik, ilaannikkullu anullaksiq-taullutik. Unuqummarit nunaqaaqaaqsimajut surusingit tigujauullutik tiglik-taullutigliuunniit angirrijanginnut, ungasiktummaringmut ilinniariaqtitaull-utik ilagijaminik. Asingit ilinniaqtuviniit aullarviuqattaqtunik qanigijangita nunaliata takuqujauqattarninatik ilagijamingnik ilaannilausungaq kisanii pulaaqtitaunjaqutik.

Unuqtuiqsummariklutik saqqittuqaqpakluni qanimmasiujunik, pirliraqtitaavaklutik, ammalu inugialuaqtitaunijunik ujirijaqaqpaklutik ga-vamakut aulattijngit qaujirngaqtutik 1897-mi. 1907 arraaguani, alla-lirijiquataata angajuqqaangit luuktaangujuq, luuktaaq pi. H. Purais, unik-kaaqaqalauqtuq ilinniarviit ilinniaqtingit tuquraqattarningita immaqaa 15-24 pusantinginnut ammalu angirraqtitaugaangamik tuqujaqtitaullutik tikiutiqattaqutik 42 pusantimut angirraaktitaugutik. Ilaginnik ilinniar-viujunik purais qaujijaqaqalauqtuq unurniqsammaringnik tuqusimajunik puq-tuniquaminginnik ilangit.

Ilainnangit ilinniaqtit uqausiqaqsimagaluqaqutik ikajuutiqarniviniatun ilin-niarvingmiiijutingit aullarviusuunut ammalu naammagijami`ngnik ilin-niariniaqsimaninginnut, unulaangujut ilinniarutaujut aqpasiktitaugattalau-qtut saniraagut nunaqaaqaaqsimangittut ilinniarvinginnik. Takuqasiutilugu arraagua 1930, tukiliutillugu pingasut 100-nik nunaqaaqaaqsimajut ilin-niaqtingit qaangiqaqattaqutik gurait 6 ungataanut, unungittummarillu inu-usimmut pannaktausimallutik ilinniarviup silataanut, allait nunaqarvingin-nik asianilluunniit.

Tikisungaqtuq 1950, maliklugit qaujisagangit allalirijikkut pilirijingitun, im-maqaa 40 pusantingit ilisaijiit ilinniarniqanngittiaqutik. Uqarasunngittuqut tamainnik atuqtaujuviniit piunnguttuulauninginnik, ammaluunniit ilisaijili-maangit piunngittuulauninginnik. Unuqummarit puullarikkut aksuruqaqat-qut qallunaat pilirijaqattalauqtut iluani ilinniarviit.

Taimali nunaqaaqaaqsimajut surusingit avutijauqattalauramik an-gajuqqaanginnut akunimmarialuk, tuluruqtaqutik angajuqqaangunirmut pilimmautinnik ilitaunatiglu qanuq angajuqqaattivausuungungmangaangi-ta nunaqaaqaaqsimajut. Piiqtauningit aktuiniquarilluni asiujittillutik uqaus-irijanginnik piqqusirijangilniglu.

Atuliqsimaninginnut ilinniaqtiviniit ilinniariaqsimallutik ilinniarvingnik aan-nirutigisimajaminik pilirijaunirminglu ilinniarvinginnik saqqiqattaqsimavut taakkualu aanniqsimanangit akunnaagut takuksaruqutik angajukijut ilin-niariaqattaqtuviniillu nukarjiaminut saattaraangamik - kaivannia suranainiup aanniqsimanikungillu aittuqtaulluni kingunianiittunut. Qaujisauqtaugamik tam-akkua akunnaagut aanniqaqsimajut ilinniaqtiviniit naluaiqsivut taakkaa ilinniaqtiit aanniqaqsimajut qanigilaaminut aanniqsiquasiutisuunguninginnik qiturngangit ulurianaqummiiliqutik. Surusit immikkut aanniqsutiilirillutik.

Allangajut Atuqsimajangit

Sivuniata 1800 arraaguqtingita, ununngittummarit matuiqsimaqattalauqtut aqqiqsimajut qallunaanut tunngajut ilinniarusiit ilaginnut allangajunut. Taakkaa angiqatigiit ilinniaqtuliriniit piqasiujjiqattaratik taakkununga surusimut, qallunaanut isumagjauninginnut “allangajut.” Taimali kisanii uangnaqpasiani qallunaangajut pinasuarutingit kanataup kamisannga 1885-mi saqqikkami kanataup gavamatuqakkungit qimirrunasigialauqput taassuminga ilinniarutiksanginnut. Taakkaa iksirarjuakkut tuksiarvingit, sanngijuuariiramik allangajut inuuqatigiinginnik, ilisaisigjaqutik allangajut surusinginnik aupaqtuup kuup nunanganni maanituuvvami 1800 arraag-ungita iluani. Ilinniariaqtitauninginnut ilinniarvingnut atuqujinnigittiaqtunik uqausituqaujunik nilliriaratigluunniit uqausirmitut, takuksaruilluni nun-gusainirmik atuutiqallariktumik allangajut piqqusirijanginnik. Ilinniarviit aullarviuqattalauqtut angijumik aktuisimavut allangajut nunaliqtinginnik, taanna ilaannikkut puiguqtaugattarmat unikkaarijauliraangat ilinniarving-nut aullarviuqattalauqtunut kanatami.

Matujausigiarninga Aulanirijanga

Taakkua ilinniarviit aullarviuqattalauqtut aulaninga, ullumi kiglisiniaq-tausimaliqtuq kanataup gavamatuqakkunginnik, isuqalauqtuq unu-laangullutik ilinniarvit 132 kanataup iluani aulaannikut akunniagut 1831 ammalu 1996. Taanna tukiliutaujuq angirutaunani ammalu ilaqaqtitinani qaangiqsismajunik kanataup agguqsimajanginnut gavamangita ilinniarvinginnut, tamakkualu tujurmiviusuut ullukkullu ilinniauvjuviniit. Taikunga tikinnamik 1940 arraaguqutinginnut, suraituinnarninga ilinniarviit aullarviuqattalauqtunut nalunarunniiliqlutik.

Kanataup gavamatuqakkungit nuqqaqtittisigialauqtut ilinniarvingnik aullaavviusuunik nuunnasuklugit ilisautiit pasijaujuksauqullugit kanataup agguqsimajangit gavamaqarviit. Tuqsarviit ilaunirijangit aulanijunik sak-kutaukaallakkamik arraaguagut 1969, taissumani kanataup gavamatuq-akkungit aulattinngaliqlutik unurniqsajunik ilinniarviit aullarviuqattaqtu-viniit qallunaat nunanginni. Quliit arraaguit, kannguttikkamik gavamait matusililauqsimajuit ilinniarviliuqtaviniirningnik.

Taissumani arraagungit 1970, apirijaugamik kanataup allait anikuligii-gutingigut, kanataup gavamatuqakkungit aulajjaigaaqput ingirranijumik nuuttaqtausigialutik ilisainirmut kamagjauninginnut nuna-qaqqaqsimajunut. Kingalliqaq gavamatuqakkunnit aulatauvjuniq ilinniarviviniq matulauqsimajut 1996-mi.

UKIUQTAQTUMI ILULIRISIMAJANGA TAMANNA ILINNIAQTTIGITAUGUNNAQTUT

Kinguniagut Saqqitauninga Tamakkua Ilinniarviit Aullarviuqattalauqtut

Kanataup gavamangit atuluamut atuagaminik surainasuarininginnut nuna-qaqqaqsimajut inunginnik atuqtitauluqaqpanani ajjigiiktumik piluqaq-tumik tautuktaminut. Ukiuqtaqtumilli, nunangat pijajumangituaruni nunaqaqqaqsimajut najuqtangit, gavamatuqakkut iliqqucingit aktuittailimajun-narnilimaaminik aulajjaktailimaqattaqlutik gavamatuqakkut angirutiliuriamik.

Niriungniqaqlutik taakkua nunaqaqqaqsimajut kajusiinnallutik mikirijiqat-taglutik, tauqsiiqattarlutik, annamajunnarlutiglu nunainnarmik. Tamanna ilinniarviit aullarviuqattalauqtut atuqsimajanga ukiuqtaqtumit marruilin-gasimavuuq agguqsimaniujunik: tamanna ukpilirasuarijinnut arraagungit, isulilauqsimajut qitipaluagut arraaguqutingita 1950, ammalu tamanna atuqsimajut arraagugiliqtattinni, pigiaqtitausimangmijuuq kanataup ga-vamatuqakkungit, tamatumannitauq isuligiarniani saqqisimajuuq.

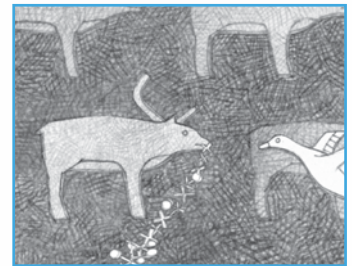
Ajuriqsuijit Aulattiniviningit

Iluagut ikpilirasuarijinnut arraagungit, ilinniarviit aullarviuqattalauqtut isuqalauqtut juukaanmut ammalu makanjup naqsanganut nunatsiap ag-guqsimaniat, sigianganut jaimisiup ikpirajuujangata kupakmmi, ammalu laapuratuari. Iksirarjuat ukpiliqsaiwingit ilinniarviit matuiqlutik vuat puraa-vitansimik 1867-mi, vuat rasaluusamit 1903-mi, vuat simitsimut 1915, ammalu vuat simsanmut 1918-mi. Ilinniarviit aullarviuqattaqtumik saqqit-tjuqalaunngittut nunaqutinginnik ullumi nunavuunguliqtuup kanangnan-gagut arraaguqutinginnik. Ilisainiq atullariktaulluni aqsaatuiqatigiiktillugik aanglikakkut ammalu iksirarjuat ukpiliqsaijut nunaqaqqaqsimajunut

nunatsiap agguqsimaniat. Ilisatjuuksait qimaktausimallutik aulat-tijujunut tuksiarvingni, ammalu isuqatitaulluni ukpirmimut ilisaijuttinut, ilaqaqtuni uqalimaalimmaksanirmik naisausirnimiglu.

Arraaguani 1913, gavamatuqakkut qaujisaqtingat H.pi. Puri isumaalugutiqaqtuni taakkua ilinniaqtuijuit qimajaraangamik ilinniarvingni inuusiirijujumut qal-lunaap inuuqatiginginnut pamaqsimannngiluarninginnik uvvaluunniit angir-raraangamik nunaligjiminut. Angajuqqaarijaujut itturiujullu qipilukpaklutik surusingigguuq kamagjaksauunngimmata ilinniaqtuviniit nunainnarmik an-naumajunnannngiluarninginnut angunasungnimmullu. Unuqummarit ilinniar-iaqattalauqtut kanngusuutiqalimnik angirriarjiminik nunaliujunik.

Taissumani ilinniarisauut naisautingit aqpasilauqput. Nunaqaraluaqlutik inuqallariktnik immaqaa 2,000 ilinniarunnaqtut surusiit, kigliqaqlutik 59-nut ilinniaqtinut iluagut ijjunaiqtuq uumatingat ilinniarviani vuat pur-aavitansimik arraaguani 1918. Unurniqsanut ilinniariaqtunut, ilinniarvingit isuqaqlutik tisamanut tallimanulluunniit arraagunut.

Ullumiuliqtuq Qanuiliurutaajut

Arraaguani 1948, ununniqsait nunaqaqqaqsimajut surusingit ukiuqtaq-tumi ilinniaqattalaunngilat qautamaat. Nunatsiarmit, immaqaa 200 isuqaqlutik 300-nut ilinniaqtuijuit ilinniarviit aullarviuqattaqtunik sivul-liqpaamik kingunianilluunniit ilisatqallutik.

Saqqitaugiarimi pilirivvinga ukiuqtaqtulirijit kanataullu sunakkutaanginnut arraaguagut 1953 nalunaiqsivuuq pigiarvingannik ajuriqsuijit ilisaijituangu-ninginnik ukiuqtaqtuup iluagut ilinniaqtulirinnirmik. Taikani, ajjigiinngittunik katuqsuruluuqaqsimajunik ilinniaqtitaunniqaqlutik. Taakkua kanataup ga-vamatuqakkungita turaagarjijangit tamainnik ilinniarunnaqtulimaat surusit ukiuqtaqtumit ilinniaqullunigut isuagut 1968.

Aaqqiktauninga inulirijituqakkunnik angigligiarinnirmik tamatuminga ilin-niarviit aullarviuqattaqtut aulanianut ukiuqtaqtumik angijullariulauqpuq quilluat arraagut allalirijingita pilirijingit nuqqaqtittisigialutillugit aulaniri-janginnik qallunaat nunaqatinginnik. Tamanna ilinniarviit aullarviuqattaqtut angiligiarninga ukiuqtaqtumik mailauqsimavuuq iglujjaqaqtuni anginiqsa-mik qiniqsaijunut sunatuinnarnik nunamiittunik isumaliurinnirmik, ammalu anginiqsamik unataqtuksanut najuqtauninginnut ukiuqtaqtumit.

Angigligiarininga ilinniarviit aullarviuqattaqtut ukiuqtaqtumi pigiaqtitaulluni apiqsuutiqaqngittiaqlutik gavamakut nunaqaqqaqsimajunik. Gavamak-ut aulattijingit pigiarigamik ajurinnasungnatik tuksarviit aulatanginnut ilinniarviit aullarviuqattaqtut ukiuqtaqtumit. Tuksarviit angirutiginginningit, kisanili, aippaqaqlutik ukpirijaqarnirmik tamakkua ilinniarviit aullarviuqat-taqtut akikinniqsauniarvingannik, pamaqaruteninginnik gavamait aulatangin-nik nunalingni ilinniarviit tunngaviksanganut qujanaaqsikaallakillutik.

Akunniagut 1954 tikiġu 1964, kanataup gavamatuqakkungit matuiqsilauqput qassigalangnik ulluklut ilinniarviujunik, tujurmiviqaqġutik, nunatsiap agguqsimaniani:

- Igluligaarjuk – sii jusipi puunijait ilinniarvia ammalu tuukattiil Haal (iksirarjuat) matuiqġuni 1954-mi.
- Jalunaiv – suu jaan vuraankilin ilinniarvia ammalu akaisuu Haal (ajuriqsuikkuunngittuq) matuiqġuni 1958-mi.
- Inuuviik – gurulijait Haal (iksirarjuat) ammalu suturingu Haal (aanglikakkut) matuiqġuni 1959-mi.
- Vuat simsan – lapuint Haal (iksirarjuat) ammalu paampas Haal (aanglikakkut) matuiqġuni 1960-mi.
- Qaakkanniagut, Kanataup Gavamatuqakkungit matuiqsigillutik kuujuap pilimmaksaiivinga ilinniarvik (tuksiarvikkuunngittuq), ajurunniqsarvik inungnut kuujuarmi, maanituuvva arraaguagut 1964.

Unurniqsait ilinniarviujunik ilinniarvingnut tujurmitauqattaġutik gavamak-kunnut sanajaujunut iniksanginnut. Tamakkuva tujurmiviuġut kalagijauġukġutik aanglikakkunnu iksirarjuallu tuksiarvinginnut. Marruugajukġutik tujurmiviuġut, ammaluunniit atausirmik agguqsimalutik atauttimik - atausiq aanglikan aip-panga iksirarjuat - atunit nunaliujumik.

Asingit Tujurmiviuġut

Qaujisarutaulauqġutik nalliik piulaangungmangaat tupimik tujurmiviqalauqġutik 1951-mi, kaapumain tupimut tujurmiviva matuiqġuni 1955-mi nunaliani ullumi taiguqtaq qurluqtuq, nunavuumi. Ilinniaqtiit najuqġutik tupimik qanaqaqġutik qijungnik, ammalu ilinniarviujunik gavamatuqakkunnu akiliqsuqtaujumik ilinniarvingnut qurluqtuq. Taanna aulaniqqaġutik taqqinut tallimanut arraaguup iluani, ammalu inuqarunnaqġutik avatinik avatit qulinullu ilinniaqġinut. Arraaguani 1959 taanna matuiqġuni ilinniaqġingit nuutaullutik inuuvvingnut.

Qassigalait mikinniqsat tujurmiviuġut, uqausigajukġutik “Hastul” saqqi-taulaurivut qanigijangigut nunaliit nunatsiami nunaviullu nunaligijanginnik. Taakkuninga tujurmiviuġunik, surusiit tujurmillutik inungnik ilagġinik kamag-jaullutik, ilagijangunniqsarillunigut ilinniaqtiit. Tamainnik aulattuinnauqattar-atik arraagutamaaq, unurniqsait matuiqġuni ilinniaqġingit isulilimata arraangigut quliit 1960.

Aktuqtausimaningit Ilagit Nunaliillu

Akunniagut 1956 amma 1963, angigligiallarilauqput ilinniarviujunik ta-mainnut tujurmiviqaqġutik ullukullu ilinniarviujunik. Unuqtunik nuna-liujunik, tikittuqaraangat gavamakkut qangatasuungannik umianganiillu-unnit sivuuranauqumik tikitauqasiutiqattalauqput angajuqqaangujut tavvauvutiilauqġutik qiturngaminik, aullaujjauqattaġutik ilinniarvingnut.

Ajjiqaratik ukpiliqtittinasuktinik, unuqummarit uqausirijaujunik ilinnasukġutik uqarunnaqġutiglu nunaqqaqqaqsimajut uqausinginnik, nutaanguġut ilisaijiiit qallunaanit tikititauġut, uqausiqarunnaratik nuna-qqaqqaqsimajut uqausinginnik, ammalu ilaannikkut ulluinnaq marruung-nulluunniit ullunut unikkaarviuraarjukġutik namut nuutauninginnut uki-uaqtaquullu silanganut.

Unurniqsait arraagunut marruungnut isulittigajungnatik. Ilisaijimitut, tamak-kuva ilitaujksait qallunaanut turaangallutik atuqġu aavuuatup, maanitu-vaup ammaluunniit aantiurijup ilisautinginnik. Unuqtunut ilinniaqġunut, ta-manna ilisaijijauġuq ajurnaqtuulluni, tukiqajaarani, ammalu pijartujuulluni.

Ilinaqtiit ilinniarviujunik ilinniarvingnut ungasiktummarialungnut nunaligijangannik. Inuit qitunngangit kupak tarrangani ilaannikkut nunasiu-tikutaakkut pinasuarusilimaamik tikiutinasuggaġutik qangatasuukullu jalunaimut nunatsiarmi. Unurniqsanut, angajuqqaarijauġut qutinngarijan-gillu qaujimanigangittiaqattaġutik namut ilinniarviujunik ilinniarviujunik.

1990 arraaguqtingigut, ilinniaqġiviniit nilliusiqasigalauqput pinirlukta-qattarniviniirminik qassigalangnik ilinniarviujunik aullarviusuunik. Iqqanai-jaqġiviniit kautut Haalmi juukaanmi, alliq niuvirvik puritis kalampiamit, ammalu gurulijai Haal nunatsiami iqqaqtuivikkut pasijaksannguqtitaullutik unuqturuluujarnut pinirluutitut, piqasiutillugu nalujukulungnik piqatiqarniit. Kinguniagut 1994-mi gavamakkut qaujisarnirijangat nalunaiqsilauqġut un-uaqummarit ilinniaqġiviniit igluligaarjungmi tukitiil Haalmik pinirluktaqat-tarnivininginnik ilagit pirjuangullutik unuqummarit ammalu aanniqsiriniit surusiniik. Pijjutigijauġunniit arraaguqqaalungnit aniguqsimajuqalualirningin-nut, paliisikkut iqqaqtuivungmuurilauqsimangittut.

Saqqisimajut Gavamatuqakkut Ilinniarviit Aullarviuqattalauqġut

Tamainnik takullugu, gavamatuqakkut aulattininga tikinnasuaqanginnik nalliqsilauqġutik. Tikiutillugu 1967, unurniqsait nunaqqaqqaqsimajut tikiuqattalutik 20 pusantimut ilinniarviujunik ilinniaqġit ilisaqul-lutik pilimmaksaqtaullutik iqqanaijaanut pitaqangittunut nunaliani tamaungaaruinnaliqutik. Isuliliqtillugit arraaguqtingit 1960, kanataup gavamatuqakkungit nuktirijaqalauqġutik tamainnipaluk ilinniarviujunik, tujurmiviuġunik, kamagijauqarinnallu aulajutinginnut agguqsimajunut ukiuqtaqtuup gavamaqutinginnut. Ukiuqtaqtumiut inungit tiguvallialira-mik gavamaqutigijamingnik, ikajuqsuuningit aullarviusuunut ilinniarvinut katakautigilluni, nunalinginni ilinniarvingnik ikajuqsuullariliqutik.

Kanangnaup ukiuqtaqtungani (ullumi nunavut), unurniqsait tujurmiviuġut matuiqġutik isulimmata arraaguqtingit 1960. Amiakkujutuullutik tujurmiviuġut iqaluktuuttiarmi, kangiqġinirmi, vuurisu paimi (ullumi iqaluit). Guatan raaputsan ilinniarvinga (ullumi inuksuk ilinniarvia) matuiqġu-qsimajuq 1971-mi inuqarunnaqġuni 200-nik ilinniaqġinik. Ukiuvik tujur-miviva matuingalluni, inuqatġutik ilinniaqtiit nunalingni mikinniqsajunik pitaqangittunik gurait 10, 11 ammalu 12 ilisaijiganginniginnut nunaliit, matuingainnaqġuni tikiġu 1996.

Taimali qassigalausimagaalauqġut kajusiniqattalauqġut ilinniarviit, piluaq-tumi gurantin silattusarvinga vuat simitmi, takujainnarillugit, kanataup gavamatuqakkungit nalunairutinik aulattinirmi aullarviuqattaqġutik ilinniarvinik kanataup ukiuqtaqtuani nalunairillutik pinirlugutiviniirijamingnik qallunaat nunanginnik ilijjutiqalauqsimanginningita.

Sulijuqsiurniq Saimmaqatigiingimullu Kamisanga

Ilagiqasiutilluniuk taassuma IRSSA, the sulijuqsiurniq tusaqtaunasungnirmullu kamasanga kanatami (TRC) saqqitaulluni arraaguani 2008 piviksamik tunnirijauullutik imanna:

- Unikkaariqullunijuk kanatamiulimaanut atuqsimajaujut allanut ilinniariarviuvalauqtunut aullaqtitaullutik ammalu takuksaruqsimanirijangit nunaqaqqaqsimajut surusingit aullaqtitaupattalauqsimajut ilinniariaqtitaullutik gavamatuqakkunnu, amma
- Tukimuarilugu aularniksaujuq mamisainasuarnirmik akunniagut iluagullu nunaqaqqaqsimajut ilagiiktunut, nunalinginnut, tuksiarvinginnut, gavamarijanginnut ammalu kanatamiulimaanut.

Taakkua kamasait tilijauullutik qimirruiqjauullutik titiraqtausimajulimaanik taakkununga aulattiqattalauqtunut kiinaujaqaqtittijullu ilinniarivigijaulauqtunik, uqallaktitalutik pilirijujut timiujunik aulattiqattalauqtut tamakuninga ilinniariuviujunik, ammattauq atuqsimaniviningit unikkaarijaujut aanniqtasimajunik, ilagijanginnik, nunalinginnik ammalu kinatuinnaq aktuqtausimajujut ilinniariarviuvalauqtunut aullaqtitaullutik atuqtavininginnik kinguniagullu aktuqtausimaniqausingit.

Taakkua kamasait tauttugaqaqtutik mamisainirmik kajusiinnarnaiaqtuq immikkut katujjiqatigiiglutiglu aulanigarlutik nutaannguriarlugit aktuaniqarvigijangit tunngaviqarlutik tukisiumaniqattarnirmik ikpigijaqattarnirmiglu. Taissumani titiraqtaungmata taakkua ilisaijutiit ilinniartiksaiullu titiraqsimaniujut, taakkua kamasait kinguniani arraaguanik pilirilauqput tallimanut arraagunut tilijausimaniangut, taakkua kamasait niriugijauvut imanna:

- Parnailutik iluittuujumik atuqsimajunut titiraqtausimajumik atuagarijavinimut aulanirjavininginnullu tamakua ilinniariarviuvalauqtunut aullaqtitaullutik. Nalunairlugu isulimaangannut ajurnangikkutik, atuqtaviningit surusiit naksiutijauqattaqtuviniit ilinniariarviuvalauqtunut, qanurlu iqqanaijaqtiviniit asilimaangillu aktuqtausimajut tamakkununga ilinniariarvinirnut atuqtaviniirijanginnut.
- Pijariiqsilutik kikkulimaanut uqalimaagaksamik ilaqarlutik atulijauusimajunik ilagijaujunut angirutimut taassumunga *allait ilinniariaqat-taqtuviniit ilinniaringnut angiqatigiigummik kiinaujatigut.*
- Kanataup iluani katimatittiqattallutik agguqsimajukkut gavamaqarvingnut kanatami tukimuarilutik sulijunik katiqsuinirmik, ammalu tusaumakkanniqtalurluni kikkulimaanut ilinniartauluni tamanna ilinniarviit aullarviuqattalauqtut qimmakuanik aktuiniisimajanginnullu.
- Ikajuqsuilutik iqqaumajutiksamik pigiarutimik kiinaujaqaqtittiqat-tarniaqtut pilirijaujunut ilinniaqtiviniit ikpigusuutauninginnut.
- Ikajuqsuilutik nunalingni takuksautitaujunik sanajausimajut nunalingnut ingminut turaangajunik aturialinginnillu.
- Saqqittitilutik kanatami qaujisarniaqtunut pilirivimik sunakkuta-aqarnialluni atuqsimajanginnut allait ilinniariaqtitaupattalauqtut gavamakkunnut saqqisimajanginnik.

- Akunniqsuilutik sulijunik unikkaarnirmik mamisaijutiniglu akunni-agut nunaqaqqaqsimajut kanatamiutauqatinginniglu ajauriniaqtumik utiqatigittiarnirmut nutaaruriarinnimullu aktuqatigiingningigut tukisiumattialirlutik ikpigusuttiallutiglu.

Tuksiarviit Mamiaqattasianginnit

Arraaguani 2008, unurniqsait tuksiarviit taiguqtausimajut aulattiqattalauqsimaninnik ilinniariarviuvalauqtunut aullaqtitaullutik kanatami tusaqsauttiaqtukkut mamiasimaliqput pilirisimaninginnut qujanaaqsinirmik, aanniqsimaninginnik, ammalu qunujurniaqtaunivininginnut surusiit kamagititaujut tuksiarvingannut.

Unurniqsait timiujut mamiajuttiminik saqqisimaliqut kanatamit aglaviqutigijanginnik, taakkuatuaq iksirarjuat tuksiarvingit nilliqsimanatik agguqsimajutiminet mamiaqujingaaqsimallutik pinirlungniqalauqtunik.

- Katinngajut tuksuarvinga kanatami (1986)
- Upluit ukpiliqsaijiiit miari salumajumut (iksirarjuat) (1991)
- Aangliqakut tuksiarvinga (1993)
- Puraspitiurijan tuksiarvinga (1994)
- Kanataup gavamatuqakkungit (2008)
- Iksirarjuat tuksiarvigluanga (2009)

Ilisarijauningit Piuningit Atuqtaupattalauqtunik

Uqumainniqsirurumut qaujisaqtaugajarutik, piunnginnialungit takusaujut iluanut ilinniarviit aullarviuqattalauqtunut saannganiqsauullarikuq piunnginniqsajumut, kisanilli ilisarijaunngikkutik upigijauunngikkutiglu unikkaaqtauviningit piuniliit ilinniaqtiviniimut ilainnangannik ajjinnuamik takugajaqtut.

Mamisarasugialirningit Aulajjaktaq

Aulajjagiasimallarliligtuq mamisainasuarniujut ullumimut. Tamanna kajusivallianinga saqqisimajujut aksurullaringninginnut, sapiliqtallimaninginnut, ammalu piqasiutijumallaringninginnut tausanniginiittualuit allait amisua-lungnik nunaliugijanginnik. Ullumiujut tamanna ilinniarviit aullarviuqattalauqtut matusimajuinnaaluuligtut ammalu angijumik aulajjaisimajujut suraksimania maminnasuaqfugu kinguavaariigalaktunut nunaqaqqaqsimajunut. Unuqtummariit tuksiarviit ilinniaqtulirinnimullu timiujut ullumi pilirittiarasul-lariligtut katujjiqatigaaqsimallutik nunaqaqqaqsimajunik aulanijumik. Taimali arraagugasaalungnut tamanna pijariirasungniarluvaqtillugu, atuuti-qavigjuarmat kanataumiulimaat qaujimaqullugit qanuiliurnivininginnik am-malu taimanna singaqsinasungnirmik saqqikkanniujinatik.

Pimmariuninga Ujjirusulluni

Ajaurigamik tusaumajauttiarnanganut kajusiinnaqtunik aktuiniqarniujunik ilinniariivit aullarviuqattalauqtunut pilirilutigli kanatamiulimaat tusaumattiaqti-tauninginnik atuqsimaniviniujunik, kiglisiniarutiit mamisainirmut itiqatigiigtinullu nunaqaqqaasimajut qallunaallu kanatamiutat ilijauqullugit.

Arraguani 2000, nunaqaqqaasimajut mamisainirmut tunngavingit saqqi-ilaqtut qimainasuaqtut niriuttiarutiniq tunngavigijaujuq, kanatami kiin-ajaliurasuannigittut timinganik ilisaiqattarniaqtut tusaqtitlunilu qanuq ilin-niariaqtitauniviningit nunaqaqqaasimajut saqqisimangmangaat qanullu kajusiinnaqtumik mamisainasuarinirmik uumajunut ilinniariaqsimajuvinirnut.

Aturumigijaujut uqalimaagaksakkanniit sunakkutaangujullu

- Aboriginal Healing Foundation, ahf.ca
- Assembly of First Nations, afn.ca
- Dyck, Noel. *Differing Visions: Administering Indian Residential Schooling in Prince Albert, 1867–1967*. Hubbards: Fernwood Publishing, 1997.
- Furniss, Elizabeth. *Victims of Benevolence: The Dark Legacy of the Williams Lake Residential School*. Vancouver, BC: Arsenal Pulp Press, 1995.
- Glavin, Terry, and former students of St. Mary's. *Amongst God's Own: The Enduring Legacy of St. Mary's Mission*. Mission, BC: Longhouse Publishing, 2002.
- Graham, Elizabeth. *The Mush Hole: Life at Two Indian Residential Schools*. Waterloo, ON: Heffle Publishing, 1997.
- Grant, Agnes. *Finding My Talk: How Fourteen Canadian Native Women Reclaimed Their Lives after Residential School*. Markham, ON: Fifth House Books, 2004.
- Haig-Brown. *Resistance and Renewal: Surviving the Indian Residential School*. Vancouver, BC: Arsenal Pulp Press, 1988.
- Jack, Agnes. *Behind Closed Doors: Stories from the Kamloops Indian Residential School*. Penticton, BC: Theytus Books, 2006.
- Joe, Rita, with Lynn Henry. *Song of Rita Joe: Autobiography of a Mi'kmaq Poet*. Charlottetown, PE: Ragweed Press, 1996.
- Johnston, Basil H. *Indian School Days*. Toronto, ON: Key Porter Books, 1988.
- Kennedy, Dan. *Recollections of an Assiniboine Chief*. Toronto, ON: McClelland & Stewart, 1972.
- Knockwood, Isabelle. *Out of the Depths: The Experiences of Mi'kmaq Children at the Indian Residential School at Shubenacadie, N.S.* Hubbards, NS: Roseway Publishing, 1994.
- Lawrence, Mary. *My People, Myself*. Halfmoon Bay, BC: Caitlin Press, 1996.
- Legacy of Hope Foundation, legacyofhope.ca

- Moran, Bridget. *Stoney Creek Woman: The Story of Mary John*. Vancouver, BC: Arsenal Pulp Press, 1997.
- ruth and Reconciliation Commission, trc.ca
- Where are the Children?, wherearethekids.ca
- Willis, Jane. Geniesh:

Tarrijautiit Aktuaniliit:

- *We Were Children (ilissaijinut tukimuaguti nanijaksaujuq uvani ikiaqqivingmi)* nfb.ca/guides
- *Healing at Lac Ste. Anne*
- *Off to School*

UIGUNGAT 2: UNIKKAUSIVUT QARISAUJAKKUT UNIKKAUSILIURUTIT PILIMMAKSAUTIT

Isumagijausimajuq arraaguqariaqarningit: 10+
Akuniuninga: 4.5 ikarrat (ilaqaqluni ullurumitarnimik ikarramik)
Ilaujunnaqtut ilinniarutimut: unulaangujunnaqtut 30 ilinniaqtitit

Tunnigallarikluni tarrijausilirinimut uqalimaagautinik, una asijjiqtaruluu-jaqtuq ilinniaqtitit ilisainiq naammallariktuq uiguksaujunik taassumunga *unikkausivut* ilinniarvingmi tarrijaqtajumik uqaqatiqarnimillu ilinniaqti-
jarnik arraaguliit 10+.

Taimali ilinniaqtiqtitit ilaullarikkutik tarrijaaksaujunik, isumagijaksaujunik ammalu immikkut atuqsimajanginnik inuusimik isumattiarasuarnik-
kut, qanuqtuurnikkut pilirillaringningigullu, ilinniaqtitit ungataujjini-
qtitit piijaivallianirmik tarrijaqtaminnik unikkaarijaujunullu iluani, am-
malu atuliqtitivallianiaqtut ilitaminik aturlugit nunarjuami atullariktut
tarrijausiliurasarutiit. Ilinniarutiksaq saanngajaqtaqtuq qarisaujuk-
kut unikkaaqtuarnimik, taannalu ajjigiingittunik aturniq pilirininga atuq-
lutik ajjinnguanik, titiraqsimajunik, unikkaarinimik ammalu nipiliuqsimajunik.
(tukisigiarutiksanic atuinnaqtalik atuquqausimajunut tarrijausiliuruti-
nit, tukiliurutiqaqlutik uvani ikiaqqivimmi storycenter.org).

Ilinniaqtitit piliriqujavut inutuulutik katinngalutiguunniit naittumik tar-
rijausiliurutiqaqlutik saqitittijumik niruaqtanganut uqausirijumajanganut
ungavangajukkut, ilaqlarutik matuirutaanik, qitirijanganik, ammalu isugi-
janganik. Qaakkanniagut, una ilinniaruti takunangmat inuulluta qarisa-
jukkut uqaqatigiqattalimittinnik tukisivaalliqlugit qanuq sanasuung-
mangaangita tunniqsaijunnarmangaatta qarisaujukkut unikkaangujumik
kamaniaqtarlutik, aturlugit ilautittijut atuinnaujullu pilirijutiit.

Ilinniaqtitit ajauqtuqtat unikkaaliuqujauullutik aktuaniqaqtunik isum-
agiquausimajunik nalliatuinarmut *unikkausivut* tarrijaqsanginnik
uqaqatigiqutinullu. Ilinniaruti isuqaqtuq tarrijaqtittinirmik/takuksautittinir-
mik ilinniaqtitit qarisaujukkut unikkaanginnik, maliktauluni uqaqatigiingnir-
mik ilinniaqtiqatiminut.

Ilinniaqtaujuksat Akuniuttarningit

- Qarisaujukkut unikkaaliurasuarniq ..... 10 minitsi
- Tarrijaqtittiniq / uqaqatiqarniq ..... 20 minitsi
- Imovie ilinniarutiksangit ..... 15 minitsi
- Ajjiliugat amma unikkaaliurutingit ..... 30 minitsi
- Ullurumitarniq ..... 60 minitsi
- Sanajaunirijanga amma pijariqsimalirun ..... 115 minitsi
- Kingulliqaamik tarrijarniq & uqaqatiqarnirlu ..... 20 minitsi

Ilinniaqtaujuksat Atuinnaqarjalangit

- 10 qarisaujat, nalliatuinnaq PC ammaluunniit Mac
- 5 qanirngutiit
- 5 ajjiliurutiit takuksaukutisuu
- Qarisaujukkut unikkaaliurutiksanic tunngavinga ammalu unikkaarluni uqalimaarniaqtanginnut maliktaujuksat

Ilisarutiksanic Qarisaujukkut Aktuajut Ilinniaqtaujuksat Saqqinnasuktat

- Sanaugiliriniq qarisaujaliriniq
- Uqausilirinimut sanaugiliriniq
- Tarrijautikkut uqalimaarutit/tautuktaujuksat uqalimaarutit
- Inuuqatiminnik ilauqatauttiarniq/inuuqatitit pijunnautingit
- Avatiliriniq/inuuqatigiiktunut isumagijaksait
- Iqqanaajaaksamut ilinniarutiit
- Piqqusilirinimut ilinniarutiit
- Qanimattailimaniq ammalu qanuinngittiarniq
- Inuusikkut pivallianasuarniq
- Tarrijausiliriniq ilinniarutiit

Ilinniarutigijaunasuaqtut

- Ilinniarlutik tamatuminga tarrijaqtuksalirijit miksaanut tarrijaqak-
sanginniglu
- Tukisilugit aktuaniqarningit akunniagut ilautittijumik unikkaarijau-
jumik qarisaujukullu unikkaaliamik
- Qiniqsarlugit tarrijautikkut/takuksaujukkut uqalimaagaksat tarrija-
utit ilirijillu piliriksarijanganik
- Unikkaaqtuarniq atuqlugit ajjinnguat titiraqsimajullu amma atuq-
tauningit tarrijautilirinimut pilimaniit
- Saniraaguungajut iliqqusiusuut saqqiinirmik sananirmiglu tusaqtu-
qujaminik
- Katujjiqatigiingnirmik piliriniq ilagiiglutiglu katujjiqut sanariaqaqtu-
mut piliriksaujumut

Qarisaujakkut Unikkaaliurasuarniq (10 minitsi)

Kinatuinnaq qaujimavaa kisuuninginnik qarisaujakkut unikkaarijausuut? Kina uqarunnaqpa qarisaujakkut pilirijausuut tukinganic?

Ilautillugit ilinniaqtitit uqaqatigiingnirmik kinguniagut saqqiinarlutit isumaliurutiksaujunik:

- Kisutuinnaq qarisaujakuusuut sulii piqutiuvuq, kisiani tigumiagaksauingimma aggangnut suurluli tigumiarunnaratta titirautimik. Tamanna sulii tunniqsautigijunnaqtavut aturlutit saqqitiqsimajut, suurluli ajjiuruitit takuksaukautigittitit (saqqikautigittitit), kisiani atuqtauningit tunniqsauqtauningit ajjigingit.
- Taimaimmat, kisutuinnaq qarisaujakuurunnaruni, tukiqasuuq tunniqsarunnatiarnimut unuqtunut inuuqatingnut aturlutit qarisaujamik, ammalu tigumiariatunani “tigujaksaujuq piqutitit” tigumiagaksausuunik.

Maanna, kina unikkaaqtuamik uqausiqarunnaqpa?

Ilautillugit ilinniaqtitit uqaqatigiingnirmik kinguniagut saqqiinarlutit isumaliurutiksaujunik:

- Unikkaaqtuamik unikkaanguvuq uqausikkulluunniit uqausiujuq pigiarniaqaluni, qitiqaluni ammalu isuqaqaluni.
- Uqausikkut unikkaaqtuamik takuksaruisuuq qanuq unikkaaqtuajut tusaajumut, atausirmut inungmut tauttugarijauulluni unikkaarijausungungmat. Ilangatavva qarisaujakkut unikkaaliangujut ilingnuungasuunguvut, unikkaarigaviup ivvit tauttugaqarniagut.

Taimali, isumagiguttigut marruuk isumaliurutiksait atauttikkut, qarisaujakkut unikkaaliagarunnaqpuq. Qanuittumik tukiqarajaquuqpa qarisaujakkut unikkaaliangujuq?

Ilautillugit ilinniaqtitit uqaqatigiingnirmik kinguniagut saqqiinarlutit isumaliurutiksaujunik:

- Uqarunnaqputit qarisaujakkut unikkaaliangujuq uqausirijauulluni unikkaaqtuangujuulluunniit pigiarniaqaluni, qitiqaluni ammalu isuqaqaluni uqalimaagatitit tigumiagaksauingittit kisiani unuqummaringnut inuuqatingnut tunijaksauulluni qarisaujaup ikiaqqivigagut.

Atiit Qimirrorunaglavut Ukua:

- **Qarisaujakkut unikkaaliaq ilingnuungalluni pigigajaqtat;**
- **Atusuut ajjinnguanik ammalu/uvaluunniit tarriagaksamik;**
- **Uqalimaagtiarunnaqtuq, uqalimaagaqarunnaqtuq nipiagarunnaqalunilu;**
- **Kinatuinnarmut tunijaksaujuq inuuqatingnut aturlutit qarisaujamik ikiaqqiviktigut atuinnaarlugu.**
- **Tarrijaqtittiniq / Uqaqatiqarniq / Tarrijaqtittisuut Pijaksarisuungit (20 minitsi)**

Una ilagijanga marruilingajunik tarriarniaqtuq: sivulliqpaq tarrijaqtauninga tarrijaqtuksalirijit atuinnaangannik ilautittisuumik, ammalu kingunia tukiliurijaujuq qarisaujakkut unikkaaqtuarusiujuq. Isumagilugu katiqsuqsimajutit talaviisakkut pinnguarutiusuunik ammalu tarrijauti unikkaaqtumut. Niruaqsimajugut atausirmik takunagasuktattinut qimirunialiqtavut ilinniarutitigilugit.

Taassumunga tarrijaqtuksalirijit ilautittisuumut titraqsimajanganut, niruarvigikkat nalunaiqtat ikiaqqiviani, uvalni nfb.ca/interactive:

- *Highrise* (qallunaatit)
- *God's Lake Narrows* (qallunaatit)
- *Welcome to Pine Point* (qallunaatit)
- *Ying Jia, dépanneur de la Petite Patrie* (qallunaatit amma uviitit)
- *Qui Nous Sommes* (uviitit)
- *Habiter – Au-delà de ma chambre* (uviitit)

Sivuliurilugit ilinniaqtitit uqaqatigiingnikku qanuimmat tarrijarman-gaasiuk. Qanurli aktuaniqaqpat tukiqarutigijarnut qarisaujakkut unikkaaqtuqaliriniimut?

Uqausirilugu atuqtaujuq tarrijautiimut, kisumut qarisaujakuurunnautiqaqpat unikkaat aakkaluunniit, ajjigingingnirjangit, ammalu iliqqusirijangit saniliriliqtillugit.

Asuilaak Nuullutit Tallimanut Apiqqutillaringnut Aktuajut Tarrijautinut Uqalimaarutit:

- 1 **Kia sanasimavauk taanna tusaquajujutaujuq?**
- 2 **Qanuittunik atuqutit takujuminaqsittivan uvannut?**
- 3 **Qanurli ajjigingittit inuit tukisigajaqpan tusaquajujumik uvanga tukisinirijanganik?**
- 4 **Qanuittit inuusiqausit, annirijausuut ammalu isumaliurutiusuut takuksautitavut, ilijaunniingilat, tusaquajujumik?**
- 5 **Qanuimmat taanna tusaquajusimajuq naksiutijaulauqpa?**

Pijumigijaujut Kinguniagut Apiqqutiksait Uqaqatiqarusungnikkut:

- Kisumik turaagaqarasugiviuk sanatittijuviniq qarisaujakkut unikkaalarijamigut?
- Unikkaaqtuaguni asiagut iliqqusiujuq “atuqtatuqanut” (suurlu tarriagaksaq tarrijarvingmi, takunnaqtittinikkut, asingillu), sulii taimanna isumaliagarajaqpa qunngiaqtunik?
- Piuginniqsaqaqpiit qunngiarinimik qarisaujakkut atuinnautitausuunik (qarisaujakkut, uqalimaaruti, uqaalautiralaq, talviisakkut)? Qanuimma taimaippa?
- Ajjiginginniaqpa tautukuvit uqaalautiralaakkut saniraagut tarrijararvingmut tarrijautiimut? Qanurli inuulluta “tigusuuvut” tukisiumajutinik aktuisuunguva qunngiaqtattinnik?

Qarisaujakkut unikkaaqtuqaliriniimut? Atusuunguivut qarisaujakkut ka-

tinngajutinik uqaqatigiigvingnilluunniit atuqtausuunut suurlu Facebook, Twitter, Tumblr, youtube, Instagram ammaluunniit Vine? Qaujimanngikkularlutit, pilirisimavagituinnariaqaqputit! Taimali naksuujiguvit tarrijaqaksaralaamik ikiaqqivingmut suurlu youtube-mut, tukiliutilugu, ilauqatauvutit 1) unikkaaliurnirmik isumagijarnik, unikkaarnik, takuqujarnik ammaluunniit saqqittumik; ammalu 2) ikiaqqivikkut takuksautittisimaliqaqputit nunarjuamut.

Qarisaujakkut unikkaaliat saqqijaaqtilirlugu ajunngiliqqujinaqtuq. Isumagilugu imanna: sivuniagut arraagungita 1990, tarrijautimik sananasukluni akitujuulauqsimajuq, ununngittukuluit tarrijautiliurunaqtutik nunarjuarmi. Maannali, ajunngittuulirmat unikkaat atuinnaarlugu qarisaujakkut. Titiraqtakkut, tusaqsautittivutit aktuillutiglunig inugasaalungnik qarisaujaup ikiaqqiviani inuuqatilirijjutikkullu - tamanna pitaqalaunngittuq arraagunik sivunittinnik. Kisianili pijunnarniqaliquq - ilaannikkut kamagijariatujunik pilirijariaqasuungungmingmata.

Qaujimanngituinnariaqaqputit, kisiani ikiaqqivik qarisaujanut tuquviungmat. Kisulimaat ilijausuut ikiaqqivingmut attataqtut upaktaujuunnaqtumik inuuqatigijarnut. Tamanna ujiriviuk tukigijangaa? Ajjinnguamik takuksaruiguvit, ikiaqqivingmiinginnaujaliquq - piiralaruviuk qarisaujarni, inilangavviqainnaujarmat asianik.

Uqaqatigikkut isumagijarialingmut taassumunga ukua aturumigijajaut apiqqutiit aturligit:

- qaujigavit qanurli isumaqaliqpit titirasuutit taimanngalimaqaq atuinnaunginnaujalirninginnut “isuqanngittumut”?
- qanurli isumavit qanuq kamattariaqarnirmik qarisaujakkut katiqsuivviusuungujunik inuuqatigiinut?
- taimali ajjinnguamik nalunaiqsiguvit ikiaqqiviani Facebook, qanuq isumavit nalunaiqtait angiriaqarmangaat ajjinnguakkut nalunailaunginnirniit?
- qanuimmat tamanna ujiriritariaqaqpitigut qaujimaqujauningalu?

Ukua tarrijaqtautillugit qarisaujakkut unikkaaliarijausimajut kinguniagut uqaqatigiililusi qunngiaqtassinnik:

Rigulat unikkaaqtuaqtingit qarisaujakkullu unikkaaliuqtit pilirijingit:

[Youtube.com/watch?v=brk5alnjbw](https://www.youtube.com/watch?v=brk5alnjbw)

[Youtube.com/watch?v=iq5ishgcts8](https://www.youtube.com/watch?v=iq5ishgcts8)

Apirikkut ilinniaqtitit Nalunaiqsiqulugit:

- Ajjunnginnirjangit akkunniagut qarasaujakkut unikkaaliarisimajarnut taassumaullu ilauqatautittijumut tarrijaqqaujarnut ujirijaqaqpit?
- Kisuuva unikkaaliarijavit uqausiqarasuutinga?
- Tusaajakkut kisunik ujirijaqaqqauvit isumakkut puiguujairutimik?
- Takujakkut ujirijaqaqqauvit titiraqsimajaujunut?
- Ajjiliuqtausimajunik ujirijaqaqqauvit kisunik?

Ivillitaima unikkaariaqalirivutit uvattinnut. Ilinnik saattijugut ajurunni-irunnarmangaapit saqqitirigiamik ilautittillariktumik ammalu kamattiaqtuulluni qarisaujakkut unikkaaliurasuarinirmik nunarjuarmiunut tunnirrusiarutiginaqtarnik ammaluunniit inugiangittunut, piqannarijatuait ilatillu unikkaarvigijatuarlugit. Iqqaumaguk, tamanna niruqatit ivvituanguinnaujaqtuq!

Taassumaup uqausilluatarinasuktavit qarisaujakkut takuksaruinirmik ilingnutuinnaarunnaqtuq ammaluunniit inulimaangujunut. Puiguqtailigit: saqqi-isigiaruvit qarisaujakkut unikkaaksarijarnik (asilimaanginnut unikkaaliarnut turaangangmijuq), sanajiujuq iqqaumajarialik qunngiaqtiit kipinnguliqtittariaqanngimmagut unikkaavit tunngavinginnik ujirijaqattiarlutit.

imovie/Tarrijausurutumik Aturnirmik Ilinniarutiksangit (15 minitsi)

Matuirlugu imovie (Mac-mut) ammaluunniit tarrijausurutumik (PC-mut) tamainnillu aturiaqarutinginnut aulajautingit nalunairlugit ilinniaqtigijarnut. *Taimainnik pigiarutiik ajjiliurijarnut aaqiksuujutiummata akiqaratillu.* Nalunairlugu qanuq aaqiksisuungungmangaangita sananiaqtanganik, ajjiliugaminik isiqtijutinginnik, titirumajangit iluanuurutinginnut, niijaarutiit ammalu unikkaaqtumik tarrijaqtaujunik - qaninnguutiqlarutik, nuugiarutiqlarutik, taiguusilirlugillu. (youtube ammaluunniit Lynda.com piujummaariik ilisaijutinut tarrijausurinirmik qarisaujakkut aturunnaqtatit pilimaluaraalunngikkuvit.)

Tunniqsarlugit unikkaaliurutinut aaqiksuujutinut tavvuuna qamigiarlugit takuksaruqtaunasuktuup takuksaruqujanginnik.

Ajjiliugat amma Unikkaaliurutingit (30 minitsi)

Ilinniaqtititit taima qarisaujakkut unikkaaliuriaqangaalirivut.

Iqqaisilugit ukuninga:

- 1 Unikkaaliangit naitillugit - immaqaa 2-5 minitsi. Kingulliqaariniatqanga ungataanut isuqalluannngittuq:
  - 10-20 ajjiliugangit immikku ilinniarvit ajjiliurniaqtangit;
  - 3 ajjigiingittut tusaqsaujut (nipimik, aulajut nipilluugit, nipilluqsimajut).
- 2 Kisuungmat unikkaarvit turaagarinasuktanga takuksarurasuktait? Kisuuva isumaliurijutiginasuktait tusaqtaqujarnik?
- 3 Pilirijunnarnirjangata ilinniaqtivit atuinnaujunik pilirijutinik sanajausimaliqtunillu immikkutuaq, inutuulutik, saqqiijunnangimata unikkaasimattiaqtualungmik. Tamakkua sanarrutiuinnaungmata ajunnginnivut aturiaqasuorigattigut tamakkua tusaqtittumajavut uqausiqarviginiatattinnut unikkaattigut. Isumagillarikainnaruk tamanna piviqarlutit.

Sanarrutitit ajjiliuqsimajatillu - parnasigiaruviuk iluitturuiniit tarri jagak-saujuq, apirilausungaqtarit imminut: kisuuva takuksarurasuktara? Kinguniagut, aturlugit sanarrutigijjatit uqausiriluvigut. Tamanna sanajausimajunungangimmat atuqtarnut, uqausirinasuktangaalli isumagittiarialigijjat.

Sivuniagut pilirigjaqtinnagit ilinniaqtitit ukuninga uqausiqarit:

- Atuutiqallaringniata aaqqittiaqsimajumik nailaangujumillu isumalirinasuamirmik atuqulugit pijariiqsinginningita sananasuktamingnik;
- Nalunairilutit ilinniatigijjatit qarasaujanut upagunnanginninginnik pijariiqsilaunginnirmimik tamakkua unikkaaliangata aaqqiksimanianik ammalu tukimuagijingata angiqsimanginnilimaanganut pijariiriaqarninginnik.

Ullururmitarniq (60 minitsi)

Sanajaurirjanga amma Pijariiqsimaliruni (115 minitsi)

Iluani piviqaqtinirijavit, ilisajjatit ajjiliurijunnaqtut aturialingminik unikkaarijumajamingnut qarisaujakkut unikkaaliaminut, tuqquriaqarmagit ajjinnuqaliangit, ammalu katiqsuriasilunigut qarisaujakkut takuksaruqtangit unikkaarijumajaminut qarisaujanut qumiksimajausuunut ammalu imovie/moviemaker pilirijjutinginnut. Tukimuaktirijangit ikajuiqattarlutik katinggajunut ilinniaqtinut kisiani ikajuriaqarutik, isumalimmaksagavigit imikkut aturasuamirmik aulatainnarilunijjuk kisulimaat ikajuqtaunngillutik saqqiinasuaritillugit.

Ilisaqtavit ilangit aviktuqsimajut nalunaiqsimajavit siqinngujarmut pijariiqsaraikkutik, ajauqturlugit taakkua qarisaujakkut pilirijaksat ikiaqqivingit qiniqsarlunigut saniraagut sanajanga unikkaaminut qanuilingangmangaat tamakkununga kiinaujalirjuanut saqqitausimajut pilirisimajanginnut.

Kingulliqaamik Tarriarniq & Uqaqatiqarnirlu (20 minitsi)

Kingulliqaami tarriarnigut ilisaqtatit: atunit qarisaujaq atuqsimajaujuq upaglugu takunaktainnarilusiuk unikkaaliangujuq qarisaujakkut, ammalu- unniit nuullugu pilirijjutimut tuqquqsivimut qarisaujaup angmaninginnut, asuilaak takuksautillugu qarisaujakkut attataqsimajumut akinnarmut takuksautitijjutimut tusarnaarutiqaqtumullu.

Kinguniagut - Ilinniarutiksaup

Saqqiilutit youtube iluagut takuksaujutiksamik ilisaqtarnut, asuilaak tuqquilugit kingulliqaat qarisaujakkut unikkaaliarijangit angiqtausimaturutik saqqiijunnarninginnut isumalianginnut. Piliriqatigilugit ilisajjuqatitit aaqqiinasuglusi ilinniaqtunut tarrijaaliarijaujunut takuksautittinasuglusi ilinniarvissinni niruagaujunik ulluqarlugillu!

Ilisaqtatit katiqsuitilirlugit tamakkuninga atuqtausuunik pijuumisaijjutikkut tapasungniujukkullu takujuminarutiujunik, nalunairlugit aturiaqarniaqtangit sunakkutaat takuksautittininginnut, qaiqujausimajut qunngiaqullugit, ammalu uqallaktiksaujunik apiqsuqtillugit uqallagumangmangaata taakkua tarrijaqtauniaqtut maliglugit nunalissinni ilinniaqtit piullariktumik takuksautittijunnaqullugit ilitaminut pilirijaminullu

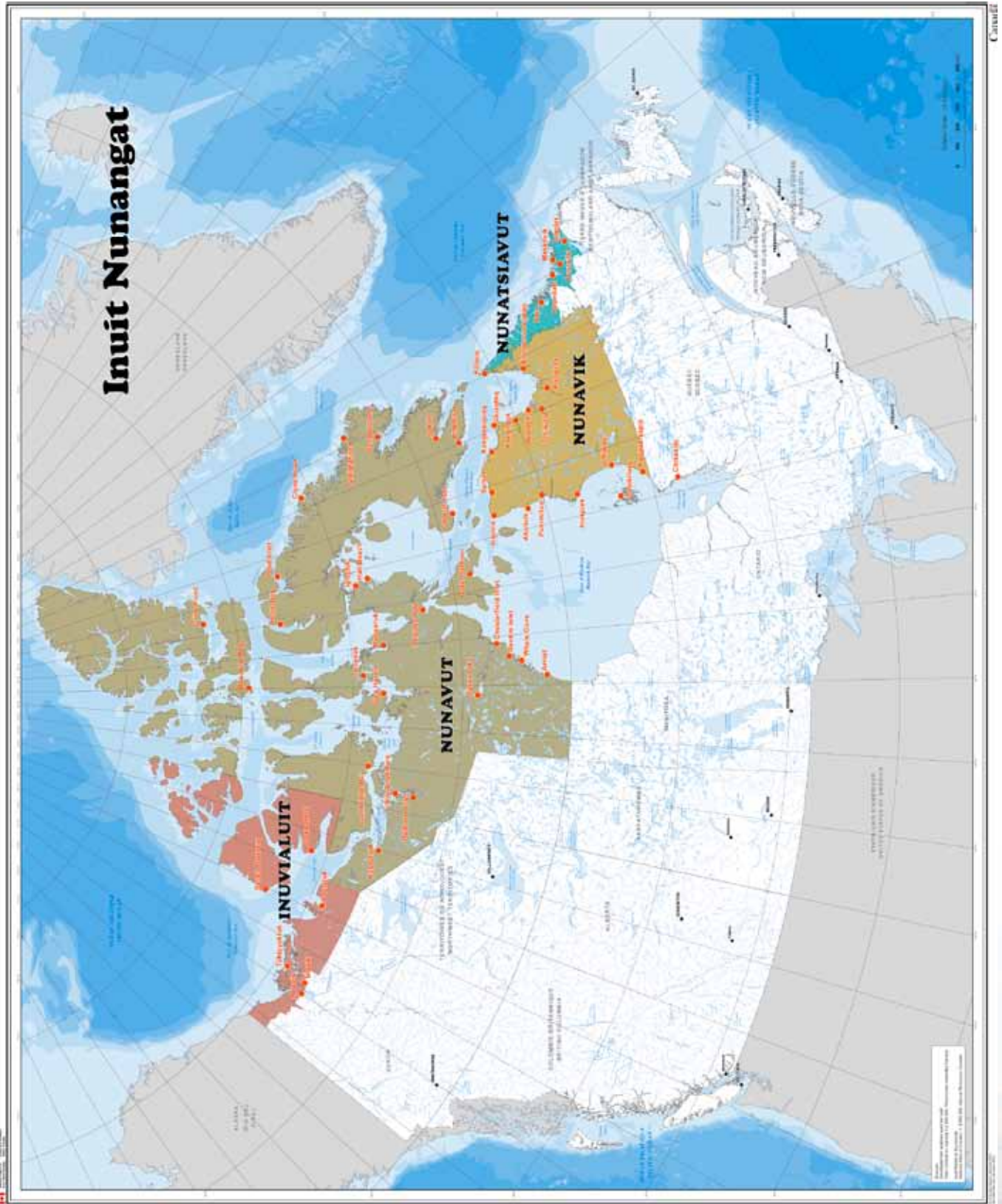
UIGUNGAT 3: INUIT QAUJIMAJATUQANGITA TUNNGAVINGIT ANNIRIAUJUNUT TAKUJAKSAT

ΔοΔϙ Δϙϙδρϙϙϙ Δϙϙδϙϙϙ
Hivulluurutit Uppiriyauyut
 GUIDING PRINCIPLES OF INUIT QAUJIMAJATUQANGIT

<p>Δϙϙδρϙϙϙ: Δϙϙδρϙϙϙ Δϙϙδρϙϙϙ Inuuqatigiitsiarniq: ihumagittiarilugin atlat, inuuqatigiitniit munagittiarluginlu inuit respecting others, relationships and caring for people</p>	1
<p>Δϙϙδϙϙϙ: Δϙϙδϙϙϙ, Δϙϙδρϙϙϙ, Δϙϙδϙϙϙ Tunnganarniq: inutqiqittiyuq, tunngahukittipluni ilaupkaiplunilu fostering good spirit by being open, welcoming and inclusive</p>	2
<p>Δϙϙδϙϙϙ: Δϙϙδϙϙϙ, Δϙϙδρϙϙϙ Δϙϙδϙϙϙ Δϙϙδϙϙϙ Pijitsirniq: kivgaqtuiyuq hailihimapkaiyuq ilaminun nunalaaminunluniit serving and providing for family and/or community</p>	3
<p>Δϙϙδρϙϙϙ: Δϙϙδρϙϙϙ, Δϙϙδρϙϙϙ Δϙϙδρϙϙϙ Aajiiqatigiinni: ihumaliurutinik talvuuna, uqaqatinikkun tamarmiiqnikkunlu decision making through discussion and consensus</p>	4
<p>Δϙϙδϙϙϙ: Δϙϙδϙϙϙ ϙϙϙϙ, Δϙϙδϙϙϙ, Δϙϙδϙϙϙ Pilimmaksarniq/Pijariuqsarniq: pivallialiuqniit ayuirhaqnini ayuirhaqnikkun, ukturnikkun hulinikkunlu development of skills through practice, effort and action</p>	5
<p>Δϙϙδϙϙϙ: Δϙϙδϙϙϙ- Δϙϙδϙϙϙ Piliriqatigiinni/Ikajuqtigiinni: havakatigiikniq atauhiqmun huliyumayayumun working together for a common cause</p>	6
<p>Δϙϙδϙϙϙ: Δϙϙδϙϙϙ Δϙϙδϙϙϙ Δϙϙδϙϙϙ Qanuqtuurniq: atlakuurutinikkun ihumatulunilu being innovative and resourceful in seeking solutions</p>	7
<p>Δϙϙδϙϙϙ: Δϙϙδϙϙϙ, Δϙϙδϙϙϙ Δϙϙδϙϙϙ, Δϙϙδϙϙϙ Avatittinnik Kamatsiarniq: ihumagittiarlugu munagittiarlugu nuna, hugatjat avatilu respect and care for the land, animals and the environment</p>	8

UIGUNGAT 4: NUNANNGUAQ INUIT NUNANGAT

Canada